

брой 5-6/2007, цена 60 Кш

БЪЛГАРИ

Списание за българите в Чехия

ВАЛЯ БАЛКАНСКА

ИМА НЕЩО ФАТАЛНО
В РОДОПСКАТА ПЕСЕН

ЙОАНА БУКОВСКА
СИЛА И КРЕЖКОСТ

ВЕСЕЛИН
БЛИЗНАКОВ
ИНТЕРВЮ С МИНИСТЪРА
НА ОТБРАНАТА

НИКОЛАЙ
ОВЧАРОВ
БЪЛГАРИЯ -
ЛЮЛКА НА ДРЕВНИ
ЦИВИЛИЗАЦИИ

www.diama-vino.cz
www.diama-cz.cz

Diama

*Diama s.r.o.,
výhradní dovozce špičkových
bulharských vín a zelenin*

Obchodní a logistické centrum:

Diama s.r.o., Kostelecká 11, Mratín 250 63
tel.: 326 982 492-4,
fax: 326 982 495

e-mail: info@diama-vino.cz
objednavky@diama-vino.cz
www.diama-vino.cz

Мили читатели,

наближават коледните празници, наближава краят на годината. Време за равностетка, нови надежди, планове и желания за бъдещето. И звездите, които ще греят на елхите ни в коледната нощ, сякаш носят в себе определена символика и послание. Някои ще ни съпровождат по-дълго, някои само ще прелетят през живота ни като комети, а някои от тях ще са постоянно с нас.

И при подготовката на този двоен брой на списание „Българи“ мислихме и търсихме звезди, които да влязат в хармония с вашето коледно настроение и да споделят с вас своята топлина и сияние. Надявам се да ги откриете в следващите шейсет страници и да прекарате няколко приятни дълги зимни вечери с техните послания.

Приемете от цялата редакцията на списание „Българи“ нашите най-сърдечни пожелания за щастие, здраве и успехи и ни оставете верни и през настъпващата 2008 година!

Иван Иванов

Съдържание

4-12. НАКРАТКО

13-17. **БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ**
- ПОД ЗВУЦИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ
ФOLKЛОР
- ЧЕРКОВНОСЛАВЯНСКИ
ПЕСНОПЕНИЯ
В ПРАВОСЛАВНИЯ
КАТЕДРАЛЕН ХРАМ В ПРАГА
- „ПЕСЕН СИНОР НЯМА“,
ИЛИ КАК „ПИРИН“ ПЕЕ

18-19. **ПОЛИТИКА**
МИРЕК ТОПОЛАНЕК
В БЪЛГАРИЯ

20-23. **ПОЛИТИКА**
БЪЛГАРСКА ДЕЛЕГАЦИЯ
ПОСЕТИ ЧЕШКИЯ ПАРЛАМЕНТ

24-27. **ИНТЕРВЮ**
ВЕСЕЛИН БЛИЗНАКОВ - БЪЛГАРИЯ
И МЕЖДУНАРОДНИЯТ МИР

28-31. **ТЕМА НА БРОЯ**
БЪДЕЩЕТО НА БЪЛГАРСКОТО
УЧИЛИЩЕ В ПРАГА

32-35. **ИНТЕРВЮ**
ВАЛЯ БАЛКАНСКА - ПЕСНИТЕ
МИ СА ЗА ВСИЧКИ

36-39. **ЛИЧНОСТИ**
ПРОФ. НИКОЛАЙ ОВЧАРОВ -
БЪЛГАРИЯ С НАЙ-МНОГО
АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПАМЕТНИЦИ

40-43. **КУЛТУРА**
ЙОАНА БУКОВСКА - СИЛА
И КРЕХКОСТ

44-45. **КУЛТУРА**
МАРИН ЧОНЕВ - ЗВУЦИ
С ДЪХ НА МОРЕ

46-47. **ПАМЕТ**
ИВАН ВАЗОВ И ЧЕХИЯ

48-50. **IN MEMORIAM**
ХАНА РАЙНЕРОВА - ОТИДЕ
СИ ПРЕВОДАЧКАТА, С КОЯТО
ГЕРОИТЕ НА РАДИЧКОВ
ПРОГОВОРИХА НА ЧЕШКИ

51-53. **ТРАДИЦИИ**
КОЛЕДНИ ПРАЗНИЦИ

54-57. **НА ПЪТ**
АМСТЕРДАМ - ПО СТЬПКИТЕ
НА РЕМБРАНД

32-35. ВАЛЯ БАЛКАНСКА

36-39. ПРОФ. НИКОЛАЙ ОВЧАРОВ

54-57. АМСТЕРДАМ

40-43. ЙОАНА БУКОВСКА

Депутатите приеха през ноември на първо четене плоския данък. От 1 януари 2008 г. да се въведе единна данъчна ставка 10% върху доходите на физическите лица, предвиждат приетите от парламента на първо четене промени в Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Измененията, внесени от Министерския съвет, подкрепиха 152 депутати, 36 бяха против, 4 се въздържаха. Досегашният данъчен режим на прогресивно облагане на доходите на физическите лица се заменя с единна пропорционална ставка (плосък данък). Предвижда се отпадане на данъчните облекчения за деца и за дарения, което беше един от спорните моменти по време на дебатите.

Проектът на държавния бюджет за 2008 г. беше приет на първо четене със завидно мнозинство от 163 гласували „за“. При заварена средна работна заплата за 2005 г. от 431 лв. за следващата година се предвижда заплата да надминат 600 лв., което е ръст с 39% заяви премиерът Сергей Станишев. Преди три години парите за образование и наука в хазната са били 1,9 млрд. лв., а сега са 2,876 млрд. лв. Основните насоки на бюджет 2008 са устойчивост, развитие, усвояване на фондовете от ЕС, здравеопазването и образованието, заяви премиерът. В бюджета за 2008 г. са предвидени 4,7 млрд. евро преки чужди инвестиции, висок ръст на икономиката от 6,4%, както и намаляване на инфлацията до 4,5%, заяви министърът на финансите Пламен Орешарски. За първи път в бюджета ясно е записан и излишък от 3% от БВП.

България ще получи от Европа до 2013 г. 1,3 млрд. евро по програмата за регионално развитие.

Още 240 млн. евро ще осигури родният бюджет. Програмата бе представена през ноември от министрите на регионалното развитие Асен Гагаузов, на финансите Пламен Орешарски и на вътрешните работи Румен Петков. Парите ще бъдат разпределени в 5 направления.

Реклама на България ще атакува Чехия от 300 билборда и 200 плаката в метрото на Прага. През февруари догодина страната ни ще бъде партньор на организаторите на туристическо изложение. За това се договори председателят на Държавната агенция по туризма Анелия Крушкова и Либор Паточка, представител на пражкия форум. Срещата им бе по време

на световното туристическо изложение World Travel Market в Лондон.

Украинското правителство реши да въведе безвизов режим за гражданите на България и Румъния, съобщи в Киев външният министър Арсений Яценюк. Това става в съответствие с влизането в сила на споразумението за опростен визов режим за украинците със страните от Европейския съюз.

Армията ще се сдобие със седем щатски бронирани машини M117 за пехотата. След оспорван търг за победител бе посочена американската „Текстрон Марин & Ланд“. Сделката е на стойност 14 млн. лв. Водещото условие на комисията е било машините да се доставят в кратък срок. Те са необходими на контингента ни в Афганистан. Турско-британската компания FNSS Savunma Sistemleri A.S обжалва конкурса.

Военният министър Веселин Близнаков заяви пред bTV, че армията ни ще орее с още около 9000 души. Съкращенията ще засегнат между хиляда и 9 хиляди униформени. Според Близнаков 31 000 щика са напълно достатъчни за България. До средата на януари ще стане ясна и точната бройка военни, които ще бъдат съкратени. България е на пето място по численост на армията в НАТО след САЩ, Франция, Турция и Гърция, но на последно по осигуреност, уточни Близнаков.

Българската армия се раздели в края на ноември с последните си наборни войници. От първи декември тя става професионална. 2 400 младежи бяха изпратени в цивилния живот с тържествени ритуали в София, Пловдив, Плевен, Сливен, Банско. В столицата се състоя официална церемония пред Паметника на Незнайния воин, в която участва и министърът на отбраната Веселин Близнаков.

Община Сливен си върна безплатно казармите в центъра на града на обща стойност около 100 млн. лв. Вече 116 дка бивши казарми са собственост на кметството. Успешната сделка е сключил градоначалникът на Сливен Йордан Лечков. По време на управлението на Симеон Сакскобургготски той е успял да издейства имотите от ексминистъра Николай Свинаров.

Немска фирма с представителство в България ще вложи 2 млн. евро в превръщането на бившата казарма в Симитли в модерен бизнес център.

На територията на поделението ще се изгради също и увеселителен парк за деца и възрастни. Проектът бе одобрен преди четири години от МРРБ и Програма ФАР на Еврокомисията. Ще бъдат открити и стотици работни места. Спечелен проект на стойност 700 000 евро ще превърне и бившата казарма в Гоце Делчев в икономическа зона.

Социалната министърка Емилия Масларова заяви, че след Нова година на всяко семейство, което ще има второ дете, се полагат 600 лева еднократна помощ.

Досега еднократната помощ при раждането на второ дете беше 200 лева. „Вярно е, че майките искат добавките да се увеличат, и държа да се отбележи, че повишихме с 25% еднократната помощ за първо дете, тя вече е 250 лв. А сега ще увеличим три пъти добавката за второ дете“, каза Масларова.

Държавата ще плаща 3% здравна вноска за деца и пенсионери, след като през ноември парламентът прие на първо четене бюджета на НЗОК за 2008 г. Досега вноската беше само 0,5 на сто. Вноската на работещите остава 6%. Законопроектът бе одобрен със 129 гласа „за“, 54 „против“ и 3 „въздържали се“.

25 млн. лева ще отпусне държавата за строежа на столичното метро. Парите ще дойдат от бюджетния излишък. За три години в подземната железница са вложени 90 млн. лв.

През ноември в Пловдив бе разбита банда за фалшиви документи. Задържаха са деветима мъже. При обиска са иззети милиони заготовки за паспорти от над 15 страни - литовски, израелски, португалски, китайски, френски, белгийски.

БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ

18 водещи болници, от които 15 университетски и 3 областни, са кандидатствали по различни проек

ти за средства от еврофондовете,

съобщил министърът на здравеопазването проф.

Радослав Гайдарски.

Проектите са представени пред Министерството на регионалното развитие

и благоустройството, като общата им стойност е 120 милиона евро. Парите са предвидени за реновиране на сградния фонд и за закупуване на нова диагностична техника.

България получи подкрепата на всички страни членки изписването на общата валута на кирилицата да е „евро“, а не „еуро“, както искаше Европейската централна банка. Това обяви премиерът на Португалия и председател на Европейския съвет Жозе Сократеш на неформалната среща на върха на лидерите на Европейския съюз в Лисабон. Аргументите, с които българските политици дойдоха да защитят позицията ни за еврото, са свързани с това, че единната европейска валута е записана като „евро“ в нашия договор за присъединяване, и че България е първата държава с кирилица, член на Съюза. В европейските документи е записано, че валутата на Европейския съюз се изписва еднакво във всички държави членки, но отчитайки особеностите на всички азбуки.

Българският фармацевтичен съюз (БФС) стана пълноправен член на Фармацевтичната група на ЕС (PGEU). На заседание на фармацевтичната група, проведено през ноември в Брюксел, БФС беше приет за неин пълноправен член. Организацията обединява националните асоциации и професионалните органи на фармацевтичната общност от 29 европейски страни. PGEU (Pharmaceutical Group of the European Union) представлява интересите на повече от 400 000 фармацевти.

„България е единствената държава в ЕС без оперативна програма за наука“, каза Христо Лафчиев по време на проведения през ноември протест на младите учени срещу липсата на средства за наука и ниските заплати. Той изтъкна, че

България е уникат с липсата на програма за усвояване на средствата от фондовете на общността за наука. Около 70 представители на младите български учени протестираха днес с куфари по булевард „Витоша“ покрай президентството и Министерски съвет. Върху куфарите те бяха написали „Сбогом, любима България!“, „Учените или меркантилите - едните да си ходят“, „Еднопосочен билет“, „Охарчен до CENT“.

Френското правителство взе решение за значително разширение на списъка на професиите отворени за „новите държави-членки“ и трети страни. По-голяма част от професионалните области (17 от 22) са засегнати: по този начин към списъка, определен на 1-ви май 2006 година, се добавят професии от областта на информатиката, на поддръжката, на управлението и администрацията на предприятия, банки и осигурителни дружества, областта на дървообработването. Това отваряне на нови влиза в сила преди края на годината, веднага след публикуването на декрета на Държавния съвет.

Билияна Раева, член на Европейския парламент от България, подкрепи писмо до Европейската комисия, в което европейски депутати от Чехия, Естония, Латвия, Унгария, Литва, Полша, Словакия и Малта заявяват позициите си за преразглеждане на квотите за емисиите въглероден диоксид, установени от Европейската комисия за периода 2008-2012 г. „България е сериозно засегната от решението на Европейската комисия и заради това подкрепям писмото за преразглеждане на отпускните квоти“, каза Раева. В писмото до г-н Барозу и г-н Димас депутатите от Европейския парламент изразяват „силно несъгласие с решението на Комисията за драстично съкращаване на предвидените за тези държави количества емисии“.

Транспортният министър Петър Мутафчиев и еврокомисарят по регионалната политика Данута Хюбнер подписаха през ноември оперативна програма „Транспорт“, която има най-голям бюджет в България. 29%, или 580 млн. евро от него ще бъдат инвестирани за развитие на жп сектора. За нови шосета и магистрали са 990 млн. евро. 211 млн. ще бъдат използвани за строеж на метрото в София и за интермодалните

терминали за превоз на хора и товари. Със 157 млн. ще се подобри навигацията и корабоплаването по река Дунав.

1,8 млрд. евро ще получи България от европейския бюджет по оперативна програма „Околна среда“. Министър Джебдет Чакъров подписа в Брюксел през ноември програмата заедно с еврокомисаря по регионалната политика Данута Хюбнер. 1,2 млрд. евро ще бъдат вложени в развитие на водния сектор, 400 млн. са заложили за подобряване оползотворяването на битовите отпадъци. С европейски пари се изграждат и 70 нови пречиствателни станции.

Министърът по европейските въпроси Гергана Грънчарова бе специален говорител на организираната от Американската търговска камара дискусия, посветена на първата година на европейското членство на България.

Министър Грънчарова оцени първата година на България в ЕС като добър дебют, с два различни по същество, но сходни по символика успеха - освобождаването на българските медици от Либия, с помощта на ЕС и САЩ, и подкрепата на 27-те страни-членки за изписване на единната европейска валута на кирилица като „евро“. Грънчарова подчерта, че страната ни е на едно от първите места по привличане на преки инвестиции, а кредитният ни рейтинг е нараснал в последните години повече от пет пъти. Като значим успех министър Грънчарова посочи участието на България в общоевропейския дебат за енергийната сигурност, глобалното затопляне, намаляване на вредните емисии от въглероден диоксид, производството на биогорива. Сред предизвикателствата пред българското правителство Грънчарова посочи все още недостатъчния административен капацитет. Тя акцентира върху усилията в областта „правосъдие и вътрешен ред“ в контекста на партньорския механизъм с Европейската комисия. Има три области, които европейско-американските трансатлантически отношения биха могли и ще имат влияние в световен мащаб, каза Грънчарова, това са глобалната сигурност, енергийната сигурност и борбата с климатичните промени и икономиката. Америка има нужда от силна Европа, силна Америка прави Европа по-силна.

КАУЗАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ В ЛИБИЯ

Каузата на българските сестри и палестинския лекар беше главна тема на проведената в Генуа среща „Науката в клопката на смъртта“. Срещата се проведе в „Палацо Дукале“ в рамките на Фестивала на науката (25 октомври-6 ноември). Тя беше открита с видеофилм на режисьора Лука Жиберти. Филмът беше последван от дискусия, ръководена от българската журналистка Десислава Минчева-Раул и от журналиста от списание „Science“ Джон Боханон. „За пръв път на едно и също място се събира цялата международна група от учени, която допринесе за доказването на невинността на българските медици“, възкликна професор Виторио Колици от римския университет „Тор Вергата“ по време на проявата. Той синтезира резултатите от доклада за заразата с HIV-вируса в детската болница в Бенгази, който написа заедно с френския си колега Люк Монтание. Френският учен, откривател на вируса на СПИН, също присъства на срещата. „Бях в Либия от 1999 г. до 2002 г. и останах поразен от

липсата на хигиена и от невежеството по отношение на вируса на СПИН от страна на либийските експерти“, каза проф. Монтание. Носителят на Нобелова награда за медицина през 1993 г. Ричард Робъртс беше определен от участниците в събитието като човекът, помогнал за „дипломатическото“ разрешаване на проблема с българските. „През 2006 г. се свързах с всички носители на Нобелови награди за научни открития и написах писмо на Кадафи, опитвайки се да го убедя, че не е било възможно българските и палестинецът да са виновни за епидемията“, изтъкна Робъртс.

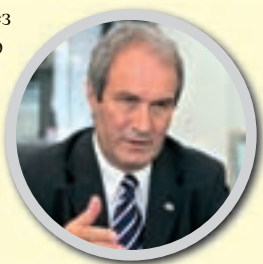
Съзвездие от учени на срещата се допльваше с Оливър Пибъс от Royal Society в Оксфордския Университет, Тулио де Оливейра, биолог от Университета в Кейптаун и д-р Данаил Бешков, който оглавява Националната СПИН-лаборатория в България. Източник - ДАБЧ.

По покана на белгийската Национална федерация на медицинските сестри и санитарни освободените български медици от Либия бяха през ноември в Белгия, съобщи председателят на федерацията Мишел Дюмон. Те гостуваха на град Динан в областта Валония. Кметът на този град Ришар Фурно поде една от най-впечатляващите инициативи в Белгия в подкрепа на нашите медици, доказва те бяха в либийски затвор.

Д-р Ашраф ал Хаджудж сключи брак с Оля в толична община, където ги венча Бойко Борисов пред роднини и приятели. Кумове са бившият министър на външните работи Соломон Паси и министърът по европейските въпроси Гертан Грънчарова. На бракосъчетанието присъстваха и някои от медиците, с които Ашраф бе в затворите в Либия в продължение на 8 години. Тържеството ще продължи в ресторанта на хотел „Родина“, където Ашраф се запозна с Оля почти веднага след освобождението си.

ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Здравният министър Радослав Гайдарски обеща да увеличи заплатите на медицинските сестри с 20 на сто. Той допълни, че ако бюджетът позволява, може да има и 10% увеличение през юни. Министър Гайдарски подчерта, че тази година заплатите на сестрите са били вдигнати с 30 на сто, но въпреки това тези кадри са на изчезване у нас. Сестрите вече са по-малко от лекарите.

Първият уред за дистанционно наблюдение на ЕКГ - образа вече е факт и в България, писа в. „Стандарт“. Ексклузивният проект за телемедицина стартира до края на ноември благодарение на „Интербизнес 91“ в сътрудничество с Втора градска болница в София. Той може да си осигури 24-часово

наблюдение, ако на мястото, на което се намира пациентът, имат обхват някой от мобилните оператори. Само за 20 секунди апаратът, който тежи едва 238 г, изпраща сигнал по GSM-а. Така лекарите дистанционно могат да осъществят постоянно наблюдение на сърдечно болния. Уредът има периферно устройство и софтуер, синхронизиран с този на болницата. Трансферът на информация е по GPRS система.

Студентите по медицина ще могат да се обучават в 20 лечебни заведения. В списъка тази година се включват три нови университетски бази. Това са Националната транспортна болница за активно лечение „Цар Борис III“, Централната клинична база на Медицински институт на МВР и Многопрофилната болница за активно лечение към Военномедицинска академия. От категорията на университетските болници засега е изключена Правителствена.

Екипи за спешна помощ са ангажирани край пистите в Банско през зимния период. Тази мярка за подобряване на

медицинското обслужване в зимните курорти е взета, тъй като туристите от ЕС трябва да получат адекватна медицинска помощ.

Всеки пети хипертоник над 50 г. е застрашен от сърдечна недостатъчност, показва изследване на Българския кардиологичен институт, в което участваха 2500 мъже и жени. Ако пациентът има остра гръдна болка, първият час е решаващ. 12 часа по-късно рискът от смърт нараства с 10% от болните.

Бременните жени ще имат право на две безплатни изследвания за СПИН от януари 2008 г. Тестовите се препоръчват, за да се избегне рискът от раждане на серопозитивно дете. 803 души в България са носители на смъртоносния вирус. Тази година са се разболели 114 души, повечето мъже.

България се надява Косово да не обяви едностранно независимост непосредствено след 10 декември 2007 г., но ако това се случи, ще настояваме Европейският съюз да заеме единна позиция.

Това заяви вицепремиерът и министър на външните работи Ивайло Калфин след срещата си с посланиците на ЕС, която се състоя в посолството на Португалия в София през ноември. Министър Калфин изрази надежда, че усилията на Тройката на Контактна група за Косово все още имат шанс за намиране на общо решение между преговорните екипи на Косово и Сърбия. На срещата са били обсъдени още енергийни въпроси, свързани с района на Югоизточна Европа, сред които и проектът „Набуко“ и откритият днес в НДК Десети икономически форум на високо равнище на Централноевропейската инициатива, както и предстоящата през следващата седмица среща на правителствените ръководители на държавите от ЦЕИ.

Нова глоба от 250 000 лева наложи вчера Комисията за защита на конкуренцията на БТК за злоупотреба с господстващо положение. Според публикации в пресата за това телекомът принуждава всеки, който поиска високоскоростен интернет по технологията ADSL, да стане и абонат за телефонната услуга. Проучването на комисията е показало, че няма техническа или технологична причина двете услуги да се обвързват. Последната глоба от 200 000 лв. бе също за високоскоростния интернет, тъй като БТК не желал да допусне алтернативни оператори да ползват тази мрежа.

На 11 ноември 2007 г. либийските власти отново въведоха в сила закон №6 от 1987 г., изискващ всеки чужденец, който пристига или заминава от Либия, да има в паспорта си превод на арабски

език на основните паспортни данни (т. н. арабска страница). Намиращите се понастоящем в Либия български граждани, които възнамеряват да отпътуват от страната, могат да се явят в посолството на България в Триполи за полагане на печат-страница и гербов печат.

Вицепремиерът и министър на външните работи Ивайло Калфин бе през ноември на аудиенция при Н.И.В. престолонаследника принц Нарухито в двореца Акасака, Токио. Негово Императорско Височество е проявил интерес към идеята за организиране на Дни на България в Япония през 2009 г., посветени на 90 г. от установяването на официални отношения и 50 г. от възстановяването на дипломатическите отношения между двете страни. Същата година се отбелязват 30 г. от посещението в България на тогавашния престолонаследник и сегашен император на Япония Негово Величество Император Акихито и съпругата му Н.В. императрица Мичико.

Н.И.В. принц Нарухито е проявил интерес към архитектурните обекти в България, известни сред японската общественост, както и към развитието на японистиката в България.

Вицепремиерът и министър на външните работи Ивайло Калфин разговаря в Токио със своя японски колега Ма-сахико Комура, по чиято покана бе на официално посещение в Страната на изгряващото слънце. Японският външен министър изказа задоволство по повод освобождаването на осъдените в Либия български медици. Министър Ивайло Калфин благодари за приятелската и съществена японска подкрепа през годините, чието финансово измерение надвишава 840 млн. щ.д. под формата на заеми и помощи. Токио планира догодина провеждането на международна конференция по туризма в ЮИЕ, на която очаква България да бъде представена достойно.

Двете страни изразиха готовност за сътрудничество по проблемите на глобалното затопляне. Япония очаква подкрепата на България за кандидатурата ѝ за постоянен член на разширен състав на Съвета за сигурност (СС) на ООН, както и за кандидатурата ѝ за непостоянен член на СС на световната организация за периода 2009-2010 г.

На официална церемония, в рамките на официалното си посещение в Япония, вицепремиерът и министър на външните работи Ивайло Калфин откри второто почетно консулство на България в Страната на изгряващото слънце. За почетен консул е назначен Шиничи Мунемаса, със седалище в гр. Фукуока и консулски окръг,

АРХЕОЛОГИЯ

Най-късният хоминид в Европа е открит на българска територия.

След десетгодишни проучвания

екип, организиран от Националния природонаучен музей при БАН, откри важна за палеонтологията

и палеоантропологията находка - зъб от изкопаем човекоподобен примат хоминид. Зъбът е определен от д-р Николай Спасов (НПМ-БАН) и д-р Дени Жераадс (Лаб. по еволюция на човека, Париж), работещи по съвместен проект, финансиран от БАН и CNRS-Франция. Намерен е при проучвания на колекция от фосили, събрана от П. Попдимитров и А. Димитрова, с цел създаване на палеонтологически музей в Чирпан. Находката произлиза от континенталните неогенски наслаги в басейна на р. Марица. Съпътстващата изкопаема фауна - антилопи, хоботни, хипариони, носорози и др., дава основание да се приеме среднотуройийска възраст за тази находка, най-вероятно - около 7 млн. год. Намерената находка е на най-късния хоминид в Европа. Това откритие дава нови аргументи в полза на развиваната напоследък хипотеза, според която преките предшественици на хоминидите (представителите на човешкото семейство) нямат африкански произход, а са се зародили в югоизточна Европа. Гонени от засушаването в късния миоцен, те са мигрирали в Африка, където преди по-малко от 7 млн. год. са дали началото на първите хоминиди. *Източник - БТА.*

Бижутата на богата аристократка от XIII-XIV в., от времето на цар Михаил и Иван-Александър, откри 60-годишен пенсионер край Варна. Той изровил до село Шкорпиловци златна диадема, четири плетеници, три златни пръстена, обеща наушник и две игли за коса, златни монети. Пенсионерът доброволно занесъл бижутата в Археологическия музей, откъдето му дали около 10 000 лева, събщи в „Стандарт“. Парите за откупуването на съкровището са осигурени със спомоществателството на ротариански клуб „Галатей“ в морската столица. Бижутата тежат близо 24 грама, златото е 14 карата.

обхващащ 12 префектури на островите Кюсю и Шикоку, с 20 млн. население. Шиничи Мунемаса е президент на една от водещите японски компании в областта на екологичното саниране „Саникс“.

Министърът по европейските въпроси Гергана Грънчарова откри в Анкара през ноември конференция на тема „България в Европейския съюз - предизвикателства и перспективи“.

На форума, организиран от посолството на Република България в Анкара в партньорство с турската фондация ТЕПАВ, министър Грънчарова представи българския опит в преговорния процес с Европейския съюз. Министър Грънчарова подчерта, че България и Турция са призвани да обединят усилията си по теми като Черноморското сътрудничество, проекта НАБУКО, трансграничното сътрудничество и др. По време на срещата бе дискутирана възможността за създаване на евро-регион Тракия, предложен от неправителствени организации, в който да участват България, Гърция и Турция.

Министър Гергана Грънчарова и директорът по „Правни въпроси, регулации и връзки с институциите“ на GLOBUL Михаела Калайджиева откриха изложба с творби на децата от ДОВДЛРГ „Таню Войвода“ - Асеновград, създадени в рамките на програмата на оператора „Да чуем детските мечти“. Програмата „Да чуем детските мечти“, която стартира през 2006 г., има за основна цел да подобри уменията за общуване и социализацията

на деца в неравностойно социално положение чрез средствата на изкуството. През последните две години GLOBUL инвестира над 260 000 лв. в осъществяването на програмата и въвлечането повече от 30 специалисти. През 2007 г. в „Да чуем детските мечти“ бяха включени над 300 деца от домове за деца и юноши в Асеновград, Велико Търново, Благоевград и Враца и помощно училище-интернат в Елхово.

Делото „Индиго“ е вече в Софийския апелативен съд, който трябва да го гледа като втора инстанция. 5 години след инцидента, при който 7 деца загинаха на стълбите пред дискотека „Индиго“, двама от шестимата подсъдими бяха признати за виновни от съдията Антон Станков от Софийския градски съд - бившият шеф на Комитета за младежта и спорта Цвятко Барчовски и управителят на дискотеката Ангел Николов. При това Николов бе освободен от наказателна отговорност и получи само административно наказание - глоба от 3000 лв. Портiererите Анри Силаги и Георги Василев, управителят на „Ялта“ Красимир Илиев и бившият главен архитект на София Стоян Янев бяха оправдани. Присъдата бе атакувана както от прокуратурата, така и от подсъдимите.

На 13 ноември 2007 г. българското посолство в Лондон организира съвместно с Държавната агенция по туризъм представянето на страната ни в 28-то Международно туристическо изложение в британската столица. В представянето на България бе поставен акцент върху новите възможности, които българският туристически сектор рекламира във Великобритания. В резултат на тази политика за 2007 г. е констатирано увеличаване на посещаемостта с 6,55% на британски туристи в България, в сравнение с предходната година. Броят на приблизително 40-те хиляди британски граждани, закупили собственост в България, бе също откритен като важен индикатор за избора на България като място за почивка и целогодишно пребиваване.

На 20 ноември 2007 г. Постоянното представителство на Р България при Службата на ООН в Женева взе участие в 37-то издание на благотворителен базар под мотото „Всяко дете има право на образование“. Базарът се организира ежегодно от Гилдията на жените на Обединените нации с цел набиране на средства за финан-

сиране на малки проекти за подпомагане на децата в неравностойно положение. България се представи с два щанда - сувенирен и кулинарен. На тях бяха предлагани различни национални продукти, авторски художествени изделия и традиционни ястия. Благодарение на успеха на провеждания през 2006 г. базар, Гилдията на жените на Обединените нации обезпечи изпълнението на 71 проекта в 46 страни.

България единствена в Европа има два национални парка в мрежата на PAN Parks - „Централен Балкан“ и „Рила“. На територията на страната ни се разпростират едни от най-обширните защитени територии в Европа. В тях се съхраняват уникални екосистеми, каквито рядко вече се срещат на Стария континент. В момента мрежата PAN Parks включва едва 9 парка, разпръснати из цяла Европа. Най-важното изискване за членство е свързано с наличието на добре запазени природни богатства. В националните паркове „Централен Балкан“ и „Рила“ се срещат застрашени в световен мащаб животински и растителни видове. В качеството си на членове на семейството на PAN Parks българските паркове се рекламират на световните туристически пазари като първокласни европейски дестинации за екотуризъм.

Мисис „Стандарт“ стана „Мисис България“. Най-красивата омъжена българка за 2007 г. е Александра Милушева. „Стандарт“ направи очарователната дизайнерка лице на вестника още преди тя да получи короната на „Мисис България 2007“ в спа хотел „Царско село“. Милушева ще представи страната ни на конкурса „Мисис Свят“. 27-годишната красавица е креативен директор на моден бутик. Тя се радва на щастлив брак и има дъщеря Ванеса на година и девет месеца.

Адвокат Здравка Калайджиева и върховните съдии Павлина Панова и Румен Ненков са трите кандидатури за съдия в Европейския съд по правата на човека, които България ще предложи на ПАСЕ. Това е втората процедура по номиниране на българи за Страсбург. Първата се проваля в края на септември, след като подкомисията на ПАСЕ отхвърли предложените от правителството - бившият зам.-министър на правосъдието Маргарит Ганев, експертта Момяна Гунева и адвокатка Снежинка Сапунджиева. Тогава Здравка Калайджиева бе сред кандидатите, които протестираха срещу непрозрачния конкурс. Тя е спе-

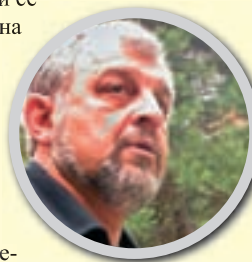
ОБРАЗОВАНИЕ

Българските учители се върнаха разочаровани в училищата си след най-дългата и масова стачка в най-новата история на България. Стачката продължи близо месец и половина. Основното искане на учителите беше за увеличаване на учителските заплати, които от години са сред най-ниските в страната - 170-евро месечно. Искането за 100 процентно увеличение на brutната работна заплата в сектора ги обедини. След близо месец и половина стана ясно, че по-нататъшни преговори с правителството са излишни, защото вече е подготвен бюджетът за следващата година и само от депутатите в парламента зависи дали той ще бъде приет или ще бъде върнат за преразглеждане. Сега учителите ще получат около 40 евро към заплатите си, които всъщност не са реален доход, а само компенсират разходи, заради инфлацията. Синдикатите не подписаха договора и отгук нататък министерството прехвърли решаването на проблемите към парламента. Заложеното сега в бюджета за образование е 4,2 на сто, а би трябвало да е 4,7 на сто.

Синдикатите заплахиха, че няма да завършат учебната година. Профсъюзите не са доволни от бюджет 2008 и заделените 4.2% от БВП за образование.

Според тях трябва да има 4.7% за системата. Според синдикалистите с начина, по който се въвеждат делегираните бюджети, и със средната годишна издръжка на ученик от 1151 лв. заплатите не могат да достигнат 650 лв. от юли. Лидерката на синдиката Янка Такева заяви, че в голяма част от учителите има нагласа да стачкуват.

Историкът проф. Иван Илчев бе избран за ректор на Софийския университет през ноември. Той се класира пред декана на Химическия факултет проф. Иван Петков на балотаж след 10-часово заседание на Общото събрание в Алма матер. Илчев спечели с 218 гласа, а Петков - 109. Новият ректор получи официално ключа от Софийския университет от своя предшественик проф. Боян Биолчев.

Таксите, които ще плащат студентите в Софийския университет ще бъдат съобразени с доходите им. Колкото по-малки са доходите им, толкова по-ниска такса ще плащат за всеки семестър. Новият ректор на Алма матер Иван Илчев

е решил да направи по-достъпно висшето образование. Парите, които студентите трябва да плащат след втори курс, отново ще се определят според доходите им. При тях обаче ще се взема предвид и успехът.

Учебниците са пълни с ненужни текстове и тясно специализирани знания, които децата не могат да осмислят. Министър Даниел Вълчев смята, че създателите на учебните помагала пишат на висок стил, който дори и той не можел да разбере. Те, от своя страна, обвиняват МОН, че вкарва прекалено недостъпни за децата понятия в учебното съдържание в ранните класове. МОН трябва да преразгледа изцяло учебното съдържание, върху което се правят читанките, смятат и редактори на учебници от „Просвета“. Учебниците за малките трябва да имат повече игрови подход и задачи за групово решаване, за да се учат децата на работа в екип.

Двама от всеки трима ученици не искат да се явяват на матури. Те смятат, че това само усложнява дипломирането им. Половината родители и над 80% от учителите са „за“ зрелостните изпити. Според тях матурите ще дадат обективна оценка за знанията на всички и ще доведат до повишаване качеството на образованието.

СТАТИСТИКА

Имигрантите в ЕС са изпратили общо 27 млрд. евро у дома през изминалата година, съобщи статистическата служба на съюза Евростат. Това е със 17 на сто повече от 2005 г. В статистиката влизат само сумите, преведени по официални финансови пътища. България не е отбелязана в класацията и е в таблица с още 14 страни, от които са пуснати преводи под 0,1 млрд. евро. Повече от 85% от изпратените от гурбетчиите пари идват от имигранти в Испания, Великобритания, Италия, Германия, Франция и Холандия - предпочитани страни за работа на българите. Ето защо се предполага, че българите са допринесли за новия рекорд. От Испания са изпратени 6,8 млрд. евро, от Великобритания 5,9 млрд. евро, от Италия 4,4 млрд. евро, от Германия 2,9 млрд. евро.

Проучване на «АССА-М», поръчано от социалното министерство, показва, че **все повече българи под 30 г. се канят да напуснат България, за да работят в чужбина.** Повечето са мъже със средно образование. Анкетата, правена сред 4000 души, сочи, че по-възрастните остават

у нас заради страх от силна конкуренция в чужбина. Най-много българи бягат в Испания, САЩ и Германия. В същото време доста емигранти се връщат в родината - някои от тях са успели бизнесмени, мениджъри и компютърни специалисти.

Икономически активните лица в страната са 3,551 млн., или 53,5% от населението на 15 и повече навършени години, показват резултатите от проведеното от Националния статистически институт (НСИ) наблюдение на работната сила през третото тримесечие на 2007 г. За второто тримесечие на годината икономически активните лица са били 3,491 млн.

Българската индустрия е една от най-енергоемките на континента, а като цяло България изразходва два пъти повече енергийни ресурси, отколкото се харчат средно в 25 стари страни-членки на ЕС. През последните 5 години България е намалила малко енергийната интензивност, но тя все още остава около 93% по-висока от средното ниво на 25-те държави от ЕС преди разширението с Румъния и България. Същевременно домакинствата у нас живеят с два пъти по-нисък енергиен комфорт от средноевропейските. От кредитната

линия от 50 млн. лв., отпусната за повишаване на енергийната ефективност в бита, половината са отишли за хора, които са се задоволили само с подмяна на дограмите вкъщи.

Всеки четвърти българин не вярва, че някога ще дойдат по-добри времена, а 15% от младите (между 18-34 г.) не отричат, че при определени обстоятелства авторитарен режим би бил по-удачно решение. Това показва изследването „Живот в преход“ на Световната банка (СБ) и на Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) в 29 страни от Централна и Източна Европа и от бившия ОНД, правено чрез анкети на 29 000 домакинства от целия регион. Дори в групата на 18-34-годишните българи само 30% твърдят, че сега се живее по-добре. При българите между 34 и 49 години този процент пада на 20%. Около 15% от хората над 50-годишна възраст виждат икономически напредък, а 25% считат, че политическата обстановка сега е по-добра от тази преди 1989 г. По-черногледни в това отношение са само в Черна гора, Сърбия, Македония и Хърватска. В България цари общо усещане за несигурност и носталгия по миналото.

циалист по човешки права, който защитава българи, осъдили държавата в Евросъда.

Делото, което собственици на земи по протежението на магистрала „Тракия“, водят срещу договора за концесия за строителството ѝ, насрочено за март 2008 г. Александър Желязков от Сдружението на собствениците на земи каза пред БНР, че 2/3 от земите, върху които ще се строи магистралата, са частни и включването им в концесията е абсолютно незаконно.

Руските туроператорски фирми в Санкт Петербург за втора поредна година дават отлична оценка на работата на българското Генерално консулство в града. Тази година анкетата е направена сред 50 водещи фирми от Руския съюз на туриндустрията за Северозападния федерален окръг на страната. Анкетиранията са оценявали 25 консулства в Санкт Петербург по десетобалната система в 10 раздела. През 2006 г. българското Генерално консулство в Санкт Петербург спечели категорично първото място с необичайната оценка 12 по десетобалната система.

Нова камбана беше осветена и поставена в българския храм „Свети Георги“ в Одрин. За тържеството дойдоха десетки българи от различни краища на Турция и жители на Одрин. Камбаната е дар от певеца Илия Луков. Тържество беше организирано и със съдействието на Тракийските дружества. След края на църковната служба започна „Най-дългото хоро“ - спектакъл на Илия Луков. Участие в него със свои изпълнения взе и народната певица Любка Рандова. Храмът „Свети

КУЛТУРА

Българският филм „Един киноман в началото на века“ бе отличен сред 230 заглавия в Ню Йорк. В конкуренция с 230 филма от 60 страни филмът на режисьора Петър Одажиев и сценаристката Боряна Матеева „Един киноман в началото на века“ спечели наградата за най-добър международен документален филм на престижния Нюйоркски фестивал на независимото кино и видео, който се фокусира върху лансирането на още неутвърдени режисьори и сценаристи. Известен като „гласът на независимия филм“, форумът е широко отразяван от всички водещи медии в САЩ.

В конкурсната програма на 32-я Международен фестивал „Златната ракла“ се състезаваха около 80 заглавия. „Златната ракла“ се проведе от 29 октомври до 3 ноември тази година в Пловдив. Филмът „Караваджо“, посветен на гениялния бароков художник, спечели Голямата награда „Златна ракла“. „Златната ракла“ в категорията телевизионни филми и мини сериали за деца и юноши спечели международната продукция с българско участие „Магна Аура – изгубеният град“.

Телевизионният сериал „Магна Аура – изгубеният град“, сниман изцяло в България, получи Голямата награда „Златна ракла“ в категорията телевизионни филми и мини сериали за деца и юноши на едноименния международен фестивал в Пловдив. Действието във филма започва в наше време и се прехвърля повече от хилядолетие назад. Филмът е сниман в красивите околности на Синеморец, където са построени останки от древния град и в съвременната къща на един от главните герои, край Русе, в киноцентъра в Бояна, както и в съвременна София. Сериалът е копродукция на Германия, България, Полша и Естония. Режисьор е Ирина Попов от Германия, оператор е нейният брат Патрик Попов. Художник-постановчик е Мирослав Маринов, музиката е на известния наш композитор Стефан Димитров.

Новия филм на режисьорката Адела Пеева „Развод по албански“ спечели „Златна ракла“ на едноименния телевизионен фестивал в Пловдив за най-добър филм в раздела „документални филми“ и е номиниран за наградата „Феликс“ на Европейската филмова академия. Това е вторият български филм в 20-годишната история на Академията, номиниран за високото отличие, като първият беше също на Адела Пеева

– „Чия е тази песен“. „Развод по албански“ разказва за насилственото разделяне на смесени албански семейства по време на тоталитарния режим на Енвер Ходжа, когато през 1961 г. страната скъсва дипломатическите отношения със Съветския съюз и държавите от Източния блок

Мегахوليوудският проект „София“, който навлиза във финалната си фаза, е приключенски трилър, фокусиращ социално-икономическите проблеми на България през последните 17 години. Той ще бъде филм за пътуването и преоткриването на семейството и родината, за раждането на надеждата в бъдещето. Героинята се завръща след дълги години в променена България, за да търси изгубено съкровище, но попада в схватка между двама мъже, борещи се за контрола над София. Професорът по археология е прототип на Николай Овчаров. Неслучайно през лятото професорът заведе корифеи от Меката на киното на Перперикон. „Усещането да стъпваш, макар и на пръсти, по тези свещени за цивилизацията ни земи, е уникално. Затова целият свят трябва да чуе и види къде се намира България и какви хора живеят в нея. Защото нацията все още продължава да бъде обезверена“, коментира Ралица Хофштер от филмовата компания „Супернова“, която заедно с Джеси Стийл е съпродуцент на проекта.

Големият български поет, драматург и преводач Валери Петров е тазгодишният носител на държавната награда „Св. Паисий Хилендарски“. Валери Петров е автор на редица стихосбирки, пиеси за деца и за възрастни, на сценарии за филмите „На малкия остров“, „Слънцето и сянката“, „Рицар без броня“ и др. Валери Петров се счита за най-добрия български преводач на произведенията на Шекспир.

В края на ноември завинаги ни напусна бащата на „Тримата глупаци“ Доньо Донев. „Отиде си патриархът на

българското анимационно кино“, каза в прощално слово пред тленните останки на Доньо Донеv министърът на културата Стефан Данаилов.

Доньо Донеv е автор на над 100 филма, в които иронизираше недъзите на обществото с меланхолична усмивка. „Трима глупаци“ разказваха притчи за поумняването от чуждата глупост.

Последният роман на Христо Калчев „Вълчи капан“ е написан от Огнян Младенов. Истинският автор на скандалната книга издателя Огнян Младенов призна, че сам е написал последния вулгарен роман. Двамата приятели се заклели - когато единият си отиде от белия свят, другият ще се грижи за семейството му. Печалбата от продажбите на Калчев се делят наполовина - между издателство „Световит“ и семейството на писателя.

Най-големият български цирк „Балкански“ осъществи национално турне в 20 града на България по случай 110-годишнината на българското цирково изкуство. „Балкански“ е най-големият от шестте съществуващи в България пътуващи циркове. Циркът е прославил страната ни в Дания, Швейцария, Германия, Турция, Израел. На негови спектакли присъстват лично папата, английската, датската, шведската и холандската кралици. Има множество награди за цирково изкуство. Николай Балкански от цирк „Балкански“ е вписан в рекордите на ГИНЕС с изпълнението си на двойно салто на една и две кокили.

Васко Василев пристигна в края на ноември в България, за да участва в Freemix Tour заедно с Памела Никълсън, Фъргъс Жеранд, Майкъл Мартин, Антон Холоденко, Тони Кантеро от Чамбао и Жилберто Перейра. Freemix Tour на Васко Василев започна на 28 ноември с концерт в Драматичния театър във Велико Търново. Следваха концерти в Благоевград, Пловдив и София. Програмата на турнето включваше изключително нов репертоар, както и добре познати на меломаните у нас хитове от „Лауреат“.

80 години от рождението на видния журналист, писател, есеист и публицист Стефан Продев беше организирано през ноември от инициативен комитет от СБЖ и Министерството на културата, Факултета по журналистика към СУ, Висшия съвет на БСП и в. „Дума“. Президентът Георги Първанов също почете честването. По думите му ценният урок, който писателят ни е завещал, е стойността на словото. Президентът отбеляза, че в. „Дума“ е оцелял заради характера и словото на Продев.

Изложба, посветена на 150 години от рождението на Марко Тотев, бе открита в Историческия музей във Велико Търново. Марко Тотев е бил истински човек, твърдят организаторите на изложбата. Той е бил един от най-добрите адвокати в града, народен представител и областен управител. За цялата си практика няма нито едно загубено гражданско дело. Правнукът Николай Марков показва личната пътна чанта на пралядо си, с която той е обиколил цялата страна и Европа. По време на пътуванията си Марко Тотев е ползвал два файтона. В единия се возел само той, а във втория - чантата и бомбето му. Изложено бе личното бюро на Марко Тотев, 130-те тома правна литература на три езика, ползвана от него, както и оригиналните карти за игра и жетони за покер. Топатракция в музея са картите за игра, с които Марко Тотев е ударил т.нар. кент флош роял.

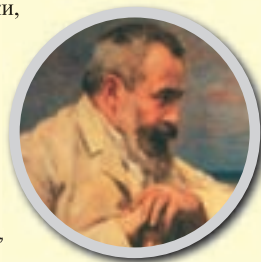
Пред ноември в Рим бе открит площад на името на българския художник Илия Пейков. Тържеството бе организирано от българското посолство и община Рим. Спругата на Илия Пейков - Йоле Манчини Пейков, припомни, че друг площад в центъра на Рим, в близост до Колизеума, носи името на брата на Илия, известният скулптор Асен Пейков.

По инициатива на посолството на България в Белгия от 16 ноември до 2 декември се проведеха Дни на съвременното българско кино в рамките на фестивала „Европалия“. Проявата бе открита в Културния център „Жак Франк“ в Брюксел от министъра на културата Стефан Данаилов в присъствието на посланик Христо Георгиев и генералния директор на „Европалия интернешънъл“ Кристиан де Мулдер. Цикълът включва още филмите „Маймуни през зимата“, „Лейди Зи“ на Георги Дюлгеров, „И Господ слезе да ни види“ на Петър Попзлатев, „Обърната елха“ на Иван Черкелов и Васил Живков и „Откраднати очи“ на Радослав Спасов.

Зам.-министърът на културата Надежда Захариева откри на 24 ноември в Брунате (Италия) паметник на Пенчо Славейков. Бронзовият бюст, поставен на полиран гранитен пиедестал, е дело на проф. Валентин Старчев. Проектът беше изцяло финансиран от Министерството на културата. При създаването на паметника проф. Старчев е ползвал богат снимков материал, предоставен му от Националния литературен музей. По-късно същия ден във Вила „Джулиани“ в Брунате бе открита художествено-документалната изложба „Културният подвиг на Пенчо Славейков“. Изложбата включва повече от 300 експонатата от фондовете на Националния литературен музей в София:

ръкописи, снимки, документи, кореспонденция, книги и художествени произведения. Всички те са материални и духовни знаци, създаващи личността на Пенчо Славейков като голям български поет, европейски интелектуалец и критичен тълкувател на своята съвременност, и най-вече представящи „закодираните“ му философски и идейно-художествени послания.

В Руския дом на науката и културата в Берлин бе тържествено открит 20-ят Международен панаир на езиците и културите, който се проведе от 16 до 18 ноември 2007 г. За първи път участие в изложението взе и България. В официалното откриване взеха участие представители на всичките 32 страни-участнички в панаира. Посолството на Република България в Берлин се представи със самостоятелен щанд, украсен с плакати от изложбата „Кирилската азбука. Новата азбука в ЕС“ и предлага на посетителите информационни материали за страната. Акцентът на щанда бе поставен върху историческия факт, че старобългарският е първия славянски писмен език, а днес България се гордее, че кирилската азбука е официално призната като третата азбука на ЕС – достоен принос на България към европейската цивилизация. На изложението посетителите получиха информация за възможностите за изучаване на български език от чужденци в Германия и в България, подготвена съответно от проф. д-р Кристиан Фос от Хумболтовия университет и Анелия Стефанова, лектор по български език, литература и култура.

Георги“ е отворен денонощно. В него има малка музейна сбирка за историята на тракийските българи. Тя е дар от Тракийско дружество „Свиленград“ от 2005 г.

През ноември 2007 г. в област Корнуел, Великобритания се проведе семинар на тема „Предизвикателства пред българския модел за регионално развитие и усвояването на структурните фондове на ЕС“ с участието на делегация от старши държавни служители и представители на посолството на България в Лондон. В рамките на последвалите разговори с ръководството на британската област бяха определени възможностите за изработване на проекти между областите Корнуел и Варна в сферата на иновациите, околната среда, възобновяването на градски райони и инфраструктурата. Установяването на партньорски отношения между областите Корнуел и Варна е една от инициативите на българското посолство в Лондон за подпомагане работата на органите на местното самоуправление при реализирането на проекти по линия на структурните фондове и кохезионния фонд за развитие на българските региони.

Първият МОЛ във Варна - Pfohe-Mall отвори официално врати на 1 декември. Лентата на новия мега център разрезаха министърът на икономиката Петър Димитров, собственикът на „Мото Пфое“ Карл Хайц Пфое, кметът на морската столица Кирил Йорданов и зам.-областният управител Александър Фарашев. Събитието уважи и посланикът на Федерална република Германия у нас Михаел Гайер. Pfohe-Mall е разгънат на две подземни и четири надземни нива, състои се от две сгради с топла връзка на втория и третия етаж. На площ от 1000 кв. м е разположен Хиполенд - единствената засега у нас верига хипермаркети за детски и бебешки стоки.

СПОРТ

Най-добрият български гимнастик Йордан Йовчев спечели първото място в 24-то издание на международния турнир по гимнастика „Мемориал Артур Гандер“ в Морж, Швейцария. Българинът стана първи в многобоя, изпреварвайки Дмитрий Карбаненко, който се състезава за Франция. Трети остана представителят на домакините Клаудио Капели. В индивидуалната надпревара Йовчев спечели злато на коронния си уред - халки. Българинът остана втори на земя, четвърти на успоредка и пети на прескок.

Евгения Раданова завърши първа в многобоя на международния турнир по шорттрек в Бормио (Италия).

Седемкратната европейска шампионка стана първа на 1000 метра и втора на 1500 и 500. Втората в крайното класиране в многобоя е друга българка – Марина Георгиева-Николова, която бе втора на 1000 метра, трета на 500 и осма на 1500. Женската ни щафета завърши втора във финала след домакините от Италия.

Димитър Бербатов може да стане играч на „Манчестър Сити“ през януарския трансферен прозорец, след като е на първо място в списъка с желаните футболисти на треньора Свен Йоран Ериксон. Такива предположения прави спортната преса на Острова. Клубът дори бил готов с оферта от 29 милиона евро за капитана на българския национален отбор. Ериксон иска да събере звездата на Тотнъм с неговия сънародник Мартин Петров, който вече се очерта като трансферно попадение за Манчестър Сити. Президентът на клуба е обещал пълна финансова подкрепа на своя мениджър.

Гросмайстор Веселин Топалов спечели международния турнир по шахмат Шампионска лига през ноември.

В среща от последния кръг бившият световен шампион Топалов с черните фигури победи на 58-ия ход Юдит Полгар (Унгария). Състезанието се проведе във Витория, Испания. Турнирът е благотворителен и събраните средства ще бъдат дарени за болница в Конго.

На Световното първенство по самбо в чешката столица Прага Мария Оряшкова спечели сребърен медал при най-тежките в категория до 80 килограма. На финала българката загуби от украинката Наталия Смайл. Стефан Шопов донесе втори бронзов медал за България, след като зае трето място в категория до 68 килограма, а Елица Ръжева спечели бронзово отличие при жените в категория до 56 килограма. В шампионата на планетата участваха рекорден брой състезатели – 780 от 45 страни.

Българският национален отбор по волейбол спечели престижното трето място на Световната купа по волейбол за 2007 г. Състезанието се проведе в Япония и бе един от квалификационните турнири за олимпиадата в Пекин догодина.

Класирането на българските национали не само потвърди авторитета на родния волейбол, но донесе и виза на отбора за предстоящите олимпийските игри. В състезанието участваха 12 отбора и програмата изискваше всеки отбор да играе срещу всички останали. Българите допуснаха само две загуби и постигнаха девет победи. На първо и второ място са съставите на Бразилия и Русия, като руският отбор запази второто място само благодарение на по-добрия си точков коефициент. По време на турнира Русия загуби от нашите волейболисти с 3-2 гейма в драматичен мач с изключителен пети гейм за България. Отборът ни отново демонстрира силен характер след добрата игра и бронзовите медали на световното първенство през 2006 г. Капитанът Пламен Константинов и нападателят Матей Казийски успяха да доиграят турнира, въпреки че във втората половина от срещите бяха контузени.

последните открития на българската археология. Прожектиран бе и документалният филм „Родопите – свещената планина на траките“. Присъстващите имаха възможност да видят и внушителните табла от документалната фотоизложба „България – люлка на древни цивилизации“, дело на големия наш учен-траколог проф. Иван Маразов и на фотографа-художник Иво Хаджимисев. В нея са показани най-характерните, станали вече харизматични, археологически находки по нашите земи от епохата на траките – златните съкровища от Панагюрище и Вълчитрън, сребърните от Борово и Рогозен, гробниците от Свещари и Александрово, бронзовата глава на одриския цар Севт III, златна маска от „долината на тракийските царе“ край Казанлък и много други тракийски артефакти.

На другия ден проф. Овчаров, заедно със заместник-председателката на агенцията по туризма Стела Балтова, участваха в среща за разширяващото се наше присъствие на чешкия пазар на туристически услуги. Пред местни журналисти, туроператори, бизнесмени, бяха очертани перспективите за развитие на международния ни туризъм, особено на културния. Прожектиран бе и филмът „Орфей – виртуален музей“ за същността на тракийската култура по нашите земи.

Гостуването на проф. Овчаров в Прага намери широк отзвук в чешките медии. Той даде няколко интервюта, между които и за един от най-тиражните местни вестници „Лидове новини“. Участва и в половинчасово предаване на денонощния информационен канал „24 часа“ на чешката телевизия. ■

ПРОФ. НИКОЛАЙ ОВЧАРОВ ПРЕДСТАВИ В ПРАГА БЪЛГАРИЯ КАТО ЛЮЛКА НА ДРЕВНИ ЦИВИЛИЗАЦИИ

АСЕН МИЛЧЕВ

На 17 ноември БКИ в Прага, с финансовата подкрепа на посолството ни в Чешката република, осигурена по Комуникационната стратегия на България за предстоявянето ни в Европейския съюз, организира среща с известния наш археолог професор Николай Овчаров на тема „България –

люлка на древни цивилизации“. Пред препълнената зала на БКИ в чешката столица проф. Овчаров сподели личните си впечатления от разкопките в добилия напоследък широка известност тракийски каменен град Перперикон в Източните Родопи, които се извършват от няколко години под негово ръководство и отговори на многобройни въпроси от публиката за

ТАНЦОВ СЪСТАВ „КИТКА“ ОТ БЪРНО В УНГАРИЯ И СЛОВАКИЯ

ИНЖ. Д-Р РАЙЧО ВЕЛЕВ

Танцовият състав „Китка“ към Българското културно-просветно сдружение в Бърно регистрира и тази година успешни участия във фолклорни форуми извън Чехия. В края на юни съставът се представи на фестивала Bulfest, Унгария. Участието на състава в тазгодишното издание фестивала за български фолклор Bulfest 2008 се осъществи по покана на българската организация във град Фертьод. Галаконцертът се състоя на 30. 6. 2007, като участие в него взеха например танцов състав „Янтра“ от Будапеща, състав „Право“ и фолкпевицата Соня Немска. След официалната програма, празникът продължи до ранните часове

изпълнен с много надигравания, общи хора и разбира се песни от България. В края на септември танцьорите от състава „Китка“ показаха отново красотата

на родния фолклор, този път обаче в рамките на IV. Фестивал на малцинствата. Фестивалът тази година се състоя в словашкия град Жилина и в него се представиха танцови състави от почти всички малцинства в Словакия. Изпълнението на българският танцов състав „Китка“ бе наситено с динамика и красота. Горещите аплодисменти, в края на програмата, бяха най-голямата награда и удовлетворение за танцьорите от състава. Те бяха и са заслужено признание за положения през годините упорит труд. Труд, довел до днешния облик на танцовия състав „Китка“ и правещ го желан участник във фолклорни форуми и български празненства. ■

„ПЕСЕН СИНОР НЯМА“, ИЛИ КАК „ПИРИН“ ПЕЕ

ПЕТЯ БУКУРЕЩЛИЕВА

С танцов състав „Пирин“ и неговия ръководител Георги Георгиев се запознах в Будапеща. Веднага забелязах как тези млади хора освен майсторство влагат душа и сърце, танцувайки българските народни танци. В унгарската столица бяхме по покана на Лили Зафирова по случай петгодишния юбилей на ръководената от нея фолклорна група „Зорница“. Всички ние – Фолклорна формация „Стефан Кънев“ при читалище „Славянска беседа“ в София с диригент ст.н.с.-д-р Михаил Букурещлиев, Танцов състав „Пирин“ от Бърно, прекарахме прекрасно заедно. След концерта, както става обикновено, засвири оркестър, завъртахме заедно хора, запяхме любими песни, повеселихме се, опознахме се. И още тогава, през 2005 година, Георги спомена, че му се иска „Пирин“ не само да танцува, но и да пее. Но всичко с времето си. За да запее човек, трябва „отвътре да му дойде“, сам да го пожелае. И ето, че точно така се случило. На няколко български събирания в Бърно една от участничките в танцовия състав, поздравява приятелите си не само с танц, но и с песен...и добре звучи, харесва им на другите, допяло им се, защо да не пробват и те. А Георги само това чакал...

Ето така получих първия мейл от него с покана да отида, да ги прослушам и да кажа могат ли да пеят, не могат ли... Уговорихме се за детайлите и на 30 ноември кацнах на летището във Виена. Имах огромното удоволствие да пътувам заедно с голямата народна певица Валя Балканска и нейния гайдар Петър Янев. Качихме се на колата на нашия любезен домакин

Георги Георгиев и в приятна компания пътят до Бърно мина неусетно. Очаквах с нетърпение срещата с момчетата и момичетата от „Пирин“. Малко се тревожех за езиковата бариера. Искях обясненията ми да стигат бързо до тях, за да им разкажа повече подробности за красотата и разнообразието на българската

народна песен. Но с подкрепата на Георги и съпругата му Яна се чувствах сигурна, че всичко ще бъде наред. Така и стана! В съботната сутрин на първи декември, залата на Философския факултет в Бърно бе огласена не от мъдри мисли за смисъла на живота, а от кръшните български изживки, които с лекота правеха и чехи, и словаци, и сърби, и българи, участници в тан-

цов състав „Пирин“. Първоначално неуверените им погледи, смущението, дали ще могат да направят някой орнамент, дали гласовете им ще издържат равния тон на исовия двуглас, малко по малко се стопяваха и с всяка песен моята увереност и тяхното самочувствие растяха. Георги записа всичко: „Да си припомним, когато теб те няма, за да ни казваш какво да правим с тази извивка или онзи вокал“. Започнаха да се редуват пиринските „Китчице, буйна лобода“, „Ай да идем, Яно“, с шопската „Море, пробляляло“, с тракийската „Дене, мъри“. Не пропуснахме и Коледа – „Стани, стани, нине“ прозвуча с една сериозна мъжка опора в исото. А песните „Ако умрам ил' загинам“ и „Митро, ле, Митро“ почти нямаше нужда да ги учим – всички ги знаеха и пееха с удоволствие. Оправихме малко звукоизвличането – през леката усмивка да е, гърлено да излиза звукът, не „окръглено“, както често се учи в чешките училища, и хайде да се запишем с камерата като на концерт. Тук е мястото да кажа, че домакините бяха подсилили прекрасни условия в залата – с помощта на проектора, на екран пред хористите – танцьори, винаги стоеше изписаният текста на песента. Така само го превеждахме, изговаряхме по-ясно и оставаше повече време за музициране. В следобедните часове в залата пък имахме възможност да гледаме и слушаме танци и песни от различни фолклорни области, да обсъждаме стиловите особености на „диалектите“, да наблюдаваме детайлите в костюмите. А после пак запявахме... докато се усетим – навън се стъмнило. И така два дни. В приятна атмосфера, в непринудени разговори и обсъждания се убеждавах, че хората около мен с огромна жар попиват всичко свързано с България и българския фолклор. Интересуват се, ровят се, четат, слушат, могат, знаят, а сега и танцуват, и пеят добре! Беше огромно удоволствие да работя с тях. Оставих им още песни и съм сигурна, че ще продължат напред и сами в правилната посока.

Какви по-добри посланици на България от тях, какъв друг по-добър начин да разкрием пред света позитивния си облик на хора, уважаващи и съхраняващи националното богатство и традиционните си ценности!

За тези неща си мислех, докато самолетът рязко снижаваше над мокрото софийско летище. И не обръщах внимание на бученето в ушите си, защото сърцето и душата ми бяха пълни с прекрасните спомени от трите дни, прекарани с момичетата и момчетата от танцов състав „Пирин“. Сигурна съм, че няма да са последните въпреки километрите разстояние и границите помежду ни, защото всички знаем, че „Песен синор няма“! ■

ВАЛЯ БАЛКАНСКА В ЧЕХИЯ

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

Голямата родопска певица Валя Балканска гостува с гайдара Петър Янев в рамките на четвъртото издание на Дните на българската култура, които сдружение „Възраждане“ организира в Чехия. Двата изпълнители изнесоха незабравими концерти в Острава, Писек и Прага. С много обич и любов ги посрещна българската общност в Острава и Прага. В Писек концертът им беше само пред чешка публика, но и тя не искаше да се раздели с Валя Балканска и Петър Янев и пет пъти извежда изпълнителите на „бис“.

Няколко дни преди концерта в Прага космическата песен „Излез е Делю хайдутин“ се носеше в ефира на Радио 1. Вестниците „Лидове новини“ и „24 часа“ представиха изпълнителите пред чешката публика. 200 души от различни националности дойдоха да чуят нашата

именита певица, чийто глас лети в Космоса вече 30 години. В пражката зала „Палас Акрополис“ стари и млади се хванаха на хорото, омаяни от силата на родопския фолклор. Космическият глас на Валя Балканска изпълваше залата в продължение на час и половина, съпрован от невероятния гайдара и ненадминат импровизатор Петър Янев. Концертът започна с любимата на много българи родопска песен „Рипни, калинке“ и завърши със станалата вече легендарна „Излез е Делю хайдутин“. „Концертът беше невероятен“, „Пренесох се в друго измерение“, споделяха развълнувано хора от публиката. Слушателите „летяха“ с крилата на родопската музика, изпълнени с магичното въздействие на песните на Валя Балканска. Накрая много българи отидоха да видат своята любима певица, която с усмивка раздаваше автографи на всички желаещи. ■

ПОД ЗВУЦИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКЛОР

ПЕТА НИКОВА

На 24-ти ноември 2007 г. за пети пореден път се състоя семинар за български народни танци, организиран от сдружение Пирин със съдействието на Министерството на културата и Южноморавската област. Семинарът започна в събота в 10 ч. Гостите ни наброяваха над 50 човека от различни възрасти и националности, но това което ги събра на едно място беше интересът към българските танци. Репортери от чешката телевизия отразиха събитието и направиха кратък репортаж, който беше излъчен няколко дни след семинара. Показвахме на гостите ни право, еленино, дайчово, дунавско, македонско и много други хора от различни етнографски области на България. Разучаването на хората продължи до 15 ч., като

междувременно имаше дегустация на български ястия, приготвени от членовете на Пирин. След семинара всички бяха поканени на вечерен концерт, където имаша възможността да упражнят наученото през деня.

В концерта взеха участие певческата и танцова група „Лира“ от българското училище „Д-р Петър Берон“ в Прага с художествен ръководител Антоанета Добрева. Родопски мелодии на своята кабагайда засвири Асен Караилиев. Български народни танци представиха танцовата група „Българи“ от Прага в състав: Тодор и Петър Ралеви, Цветелина Самоволска и Емилия Димитрова.

Групата е сформирана през миналата година цел да представя българските народни танци на широката публика. Тан-

цува също и състав „Китка“ от Виена, който съществува формално като състав от началото на тази година, но танцьорите се събират редовно на репетиции вече 3 години. Ръководител на състава е професионалната хореографка Галя Милева. Чухме изпълненията на тамбурашкия оркестър „Брач“ от град Студенка. И разбира се Пирин се изяви с тракийски, варненски и шопски танц.

Интересът към българския фолклор надмина очакванията ни, тъй като гостите присъстващи на концерта, бяха над 120 човека, между които имаше българи, чехи, украинци, словаци и други. След концерта партито продължи до късно през нощта с много българска музика, танци и много веселие. Така завърши петият семинар на Пирин, изпълнен с положителни емоции, песни и танци. Всички гости и участници си тръгнаха удовлетворени от концерта, а ние бяхме щастливи от това, че за пореден път успяхме да покажем на хора от различни националности една малка, но красива част от българската култура и традиции. ■

„ПЕЕМ ЗА РАДОСТ“ ГАЛАКОНЦЕРТ В ПРАЖКИЯ ДВОРЕЦ „ЖОФИН“

АСЕН МИЛЧЕВ

Голям фолклорен празник с българско участие се състоя на 14 октомври в тържествената зала на пражкия дворец „Жофин“, красиво разположен сред остров на река Влтава. На този галаконцерт се представиха избрани финалисти от традиционните годишни детски конкурси за изпълнение на народни песни – „Спиевачек“ в Чехия и „Славик“ в Сло-

вакия, а също така и специални гости – победители в националните детски фолклорни надпревари в Русия, Полша и България. Доброто настроение в залата се поддържаше от няколко оркестъра от народни инструменти, сред които и тези на радиото от град Бърно и на военния ансамбъл „Ондраш“. Сред останалите гости личаха именитият чешки майстор на кларинета и саксофона Феликс Словачек и най-известният словашки

оперен певец Петер Дворски. При това блестящо артистично присъствие не остана незабелязана с прекрасния си глас и вдъхновеното си изпълнение нашата представителка – дванадесетокласничката от езиковата гимназия „Яне Сандански“ в Благоевград Жасмина Цветкова. Пред възторжената публика тя изпя песен от своя роден край – Пиринска Македония. ■

ЧЕРКОВНОСЛАВЯНСКИ ПЕСНОПЕНИЯ В ПРАВОСЛАВНИЯ КАТЕДРАЛЕН ХРАМ В ПРАГА

АСЕН МИЛЧЕВ

На 17 октомври в православния катедрален храм „Св. св. Кирил и Методий“ в Прага се състоя концерт под надслов „Благослови, душе моя, Господа“ на колегиума за камерна музика „Армузика Шумен“, организиран от БКИ в чешката столица и със съдействието на духовното ръководство на чешката православна църква. В програмата бяха включени черковни православни песнопения от руски и български композитори. В представилия се смесен хор участват 14 души, основно преподаватели и студенти от специалността „Музикална

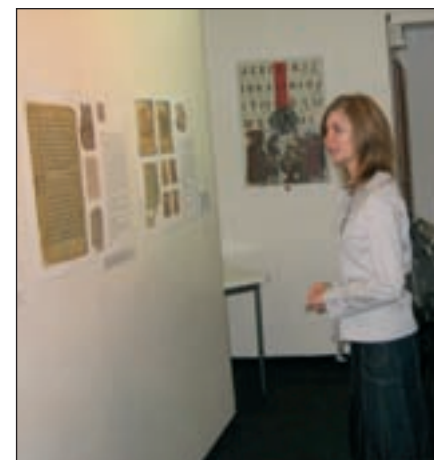
педагогика“ на шуменския университет и преподаватели по музика в средните училища в града. Ръководител и диригент на колегиума е гл. ас. Юлияна Панова, преподавателка по дирижиране в университета. Съставът има над 120 сценични изяви в страната и чужбина и в момента извършва задгранично турне в Румъния, Унгария, Словакия, Чехия и Австрия по своя проект „Гласът на България от древността до днес“, който се финансира по Комуникационната стратегия на Република България в Европейския съюз. На 18 октомври колегиумът за камерна музика „Армузика Шумен“ изнесе концерт и в град Млада Болеслав. ■

НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ДЕН НА ЕЗИЦИТЕ – ДЕН НА ОТВОРЕНИТЕ ВРАТИ

АСЕН МИЛЧЕВ

Българският културен институт в Прага посрещна 26 септември – Европейския ден на езиците – като ден на отворените врати. За няколкото десетки посетители, изяви желание да се запознаят с нашето ново културно средище в чешката столица, бе подготвена специална тематична изложба за създаването и развитието на кирилицата – новата азбука в Европейския съюз. Интерес към проявата извиха хора от различни възрасти – ученици, студенти, пенсионери.

На 9 октомври в Огледалната зала на Министерството на образованието, младежта и физическото възпитание на Чешката република, в присъствието на представители на чуждестранните културни институти в чешката столица, сред които бе и БКИ, се състоя тържествена церемония по връчване на наградите на спечелилите в съревнованието по повод Европейския ден на езиците. ■

С ИЦКО ФИНЦИ И ВАСИЛ ПАРМАКОВ НА КЛУБНА ВЕЧЕР В БКИ-ПРАГА

АСЕН МИЛЧЕВ

Като гост на клубната вечер, осъществена на 20 ноември в галерията на БКИ в Прага, публиката посрещна много топло своя любимец – големия наш актьор и музикант Ицко Финци, който заедно с известния ни джазов пианист Васил Пармаков изпълни най-разнообразни по жанр парчета: аржентински

танга, виенски валсове, френски шансони, руски романси, цигански напеви, чешка класика, различни миниатюри, джаз, попмузика, стари шлагери, собствени композиции, импровизации. Без прекъсване в продължение на час и половина двамата изпълнители забавляваха публиката, като не само свиреха, но водиха и остроумен диалог с нея. ■

ОФИЦИАЛНО ПОСЕЩЕНИЕ НА МИРЕК ТОПОЛАНЕК В БЪЛГАРИЯ

Чешкият премиер Мирек Тополанек бе на посещение у нас в началото на ноември по покана на министър-председателя Сергей Станишев

Нашите страни са традиционно стари и много добри приятели, изтъкна Сергей Станишев в пресконференция след срещата. Той благодари на чешкия си колега за подкрепата за европейската интеграция на България. В икономически план Чехия е един от важните търговски партньори на България и един от големите инвеститори, в това число в енергетиката, чрез фирми като ЧЕЗ и „ЕнергоПро“. Интересът към инвестиции към нашата страна нараства, посочи Станишев. Ние имаме на какво да се учим от Чехия по отношение на нейното икономическо развитие и способността да привлича инвестиции, които носят по-висока принадена стойност, каза българският премиер. Обсъдихме и възможности за общи проекти в трети страни в редица сектори, включително енергетиката. Потокът на чешки туристи нараства - те вече са 135 хиляди души

посочи Станишев.

Чехия е една от страните на ЕС, която има свободен достъп до пазара на труда за български граждани, и макар че там работят едва две - три хиляди българи, това се оценява положително от българското правителство, каза Станишев. По много въпроси двете страни имат общи интереси - например пазара на труда. Чехия работи по идея за „зелени карти“, ние също осъждаме концепция за българите в чужбина с елемент, който да включва престой и работа на територията на България без автоматично получаване на гражданство, каза Станишев. Двамата са се договорили за посещение на министъра на вътрешните работи в Чехия за запознаване с опита на Чехия за влизане в Шенгенската зона. Имаме много близки или общи интереси по редица европейски въпроси, преди всичко по бъдещето на атомната енергетика на ЕС и по въпросите, свързани с търговията на емисиите на газове, изпускани в атмосферата, защото и България, и Чехия бяха засегнати от решение на Европейската комисия и трябва съвместно

да търсим решение на тези проблеми, посочи българският премиер. Имаме близки позиции по европейската перспектива на страните от Западните Балкани и в тази насока ще работим съвместно, защото и двете страни доста добре познават региона. Двете страни си сътрудничат и в много международни организации като ООН, допълни премиерът Станишев.

Имаме обща история и общото ни е повече, отколкото можем да предполагаме, каза министър-председателят на Чешката република Мирек Тополанек.

Засега България има отрицателно търговско салдо в стокообмена с Чешката република, но ние имаме интерес към икономически балансираните отношения, посочи Тополанек. Той отбеляза, че Чехия е значителен инвеститор в България. Смятам, че тук се виждат инвестиции в инфраструктурата, в комуналните услуги и се инвестира в експортни производства, които постепенно ще изравнят това салдо, допълни чешкият премиер. На пленарното заседание е обсъдена и ситуацията в Западните Балкани. Нашите позиции са идентични,

става дума за интеграция на Западните Балкани в европейските структури като единствено възможно решение на положението там, заяви Мирек Тополанек. Обсъден е и въпросът за Шенген, като премиерът на Чехия отбеляза подкрепата на страната му за влизането на България в Шенгенското пространство и допълни, че това ще бъде обща работа на чехите и българите.

Парламентарното сътрудничество и развитието на икономическите отношения обсъдиха Георги Пирински и премиерът на Чешката република Мирек Тополанек

Георги Пирински и Мирек Тополанек отбелязаха, че членството на двете страни в НАТО и ЕС създава благоприятна рамка за задълбочаването на двустранните отношения. Председателят на парламента подчерта, че сътрудничеството между България и Чехия има дълбоки корени и пред двете страни стои предизвикателството тези традиционни връзки да се разширяват и обогатяват. Мирек Тополанек отбеляза, че около 135 хиляди чешки туристи са посетили България през тази година. Според него има значителен потенциал за увеличаване на броя на туристите в българските планински курорти. Чешкият премиер поздрави България с освобождаването на българските медицински сестри от Либия и допълни, че благоприятното развитие на случая е станало благодарение на международната намеса. Георги Пирински изрази благодарност за приетата на 19 декември 2006 г. от Сената на Чешката република резолюция за българските медици. Солидарността, която беше изразена, остава в съзнанието на всички българи, добави председателят на парламента. **Източник - БТА**

През ноември вицепремиерът и министър на външните работи Ивайло Калфин откри заедно с министър-председателя на Чешката република Българо-чешки бизнес форум.

Пред участниците във форума вицепремиерът се обърна към българските компании с призив да инвестират по-активно в Чехия във важни отрасли на икономиката на страната. Министър Калфин се спря на най-перспективните области пред българо-чешките бизнес проекти и условията, които България предлага за инвестиране. По неговите думи сферата на енергетиката във всичките ѝ измерения и форми има ключово значение. Той отбеляза, че България и Чехия имат общи позиции по въпросите на ядрената енергетика и нейното бъдеще в рамките на Европейския съюз. Чешките бизнесмени са готови да инвестират и в нетрадиционни отрасли на българската икономика, както и в сферата на услугите, заяви вицепремиерът, като даде за пример производството на троянска сливова ракия от чешка компания. Отличните условия за бизнес в България се виждат добре от чешките инвеститори, отбеляза още той, като посочи непрекъснато увеличаващия се стокообмен между двете държави и растящия брой на чешките туристи в България.

Министър Калфин припомни, че Чехия е първата страна от ЕС, която е дала пълен и неограничен достъп до трудовия си пазар за българи. Ние трябва да се учим от опита на Чехия при адаптирането на икономиката си в новата европейска среда, подчерта министърът.

В изказванията си пред форума вицепремиерът и министър на външните работи Ивайло Калфин и премиерът на Чехия Мирек Тополанек отбелязаха важността на политиката за задържане на висококвалифицираните кадри в собствените им държави. Вече не е трудно да се намерят пари за бизнес проекти, а точните хора, които да ги осъществят, заяви чешкият премиер пред участниците във форума. Той призова за повече български инвестиции в неговата страна, като посочи, че там се предлагат отлични условия за чуждестранните инвеститори. Сферата на енергетиката и свързаната с нея инфраструктура бяха посочени от него също като най-перспективни области за съвместно сътрудничество. **Източник - МВнР. ■**

БЪЛГАРСКА ДЕЛЕГАЦИЯ ПОСЕТИ ЧЕШКИЯ ПАРЛАМЕНТ

ТЕКСТ: МАРИЯ ЗАХАРИЕВА, СНИМКИ: АРХИВ

Българска делегация, включваща представители на комисията по жалбите и петициите на гражданите в Народното събрание, беше в края на ноември на посещение в чешкия парламент. С депутатите Екатерина Михайлова от ДСБ, Иван Илчев от Коалиция за България и Йордан Бакалов от ОДС разговаряхме за външната и вътрешната политика на България, както и за перспективите за развитие на страната ни.

ЕКАТЕРИНА МИХАЙЛОВА

Една нация без образованост и без почит към тези, които дават просветата, не може да има добра перспектива

Г-жо Михайлова, във връзка с учителската стачка десните партии в Парламента бяха обявили вот на недоверие към правителството. Каква беше целта на вота?

Десните партии действително обявиха вот на недоверие. Демократи за силна България, партията към която принадлежа, имаше много активна позиция преди вота на недоверие, поставяйки остри въпроси, които учителите чрез своята стачка привлякоха във фокуса на цялото българско общество. Въгът не успя в прекия смисъл на думата, тъй като правителството не беше свалено. Но не това беше целта на този вот на недоверие. Целта беше да се потърсят решения за образованието в България, тъй като проблемът не е само в заплащането на учителите. Той е свързан и с това какво качество ще получават децата и до колко то е адекватно за България като членка на ЕС. Не получихме достатъчно адекватни отговори от правителството и сега по време на гледане на Закона за държавния бюджет виждаме, че за образование пак е отделено в рамките на около 4 %, а не 5 % - както е в другите страни-членки на ЕС. Подготвили сме предложение при второ четене за промяна на предвидените разходи за образование и здравеопазване.

Неадекватността на правителството към стачката на учителите доведе и до демотивация на част от учителите. Някои от тях напуснаха, други се върнаха по работните си места, но с усещането за подценяване на учителската професия. Тези последици тепърва ще ги измерваме в годините.

Учителите не останаха ли обидени след тази стачка и след репликите на ми-

нистър Орешарски за седянката? Заслужават ли българските учители стачката им да бъде наричана седянка?

Да, останаха обидени. Остана и едно чувство за подценяване, огорчение и унижение. Може да има много критики към учителите, но това не означава, че към професията и към цялото съсловие трябва да се отнасяме с пренебрежение. Защото всички имаме своите учители, всички имаме добрия спомен за тях. Всеки един от нас носи в себе си образа на поне един учител, който е участвал в оформянето на миогледа ни. Една нация без образованост и без почит към тези, които дават просветата, не може да има добра перспектива. Тази тема не е чисто партийна, тя засяга националните интереси. Ние имаме нужда от здраво, умно, образовано поколение.

Как ще коментирате местните избори. Защо според Вас се проточиха толкова дълго?

Местните избори показаха нещо, което се случва в българската демокрация и доби най-уродлив вид - купуване на гласове, безпринципност, сдружаване по чисто корпоративен признак, липсата на всякаква политическа идентификация при явяването. В някои градове се наблюдава тенденцията към изчезване на партиите и появата им в някакви други форми. Купуването на гласове премина в едни недопустими граници. Появи се нетърпимост, която не знаем дали ще се превърне в реално действие. Би трябвало да се приеме изцяло нов изборен закон.

В последно време десните партии изгубиха позициите си, макар че бяха силно подкрепяни през изминалите години. Според Вас на какво се дължи това?

ЕКАТЕРИНА ИВАНОВА МИХАЙЛОВА

- **Дата на раждане:** 24 октомври 1956 - Пазарджик, България
- **Професия:** юрист
- **Специалност:** право
- **Езици:** английски;
- **Семейно положение:** неомъжена
- **Избирателен район :** 24-СОФИЯ 2
- **Избран с политическа сила:** „Демократи за Силна България“ (7.07 %)
- **Участие в предишно НС:** 36-то Народно събрание; 37-мо Народно събрание; 38-мо Народно събрание; 39-то Народно събрание; 40-то Народно събрание - **Зам.-председател на НС на ротационен принцип** (от 11.07.2005 до днес).

И как десните партии могат да се превърнат в една силна опозиция, от която България има нужда?

Много бих искала да зная отговора на този въпрос. Действително десните партии преживяват тежка криза през последните години, която е съпроводена с тежка криза в цялата политическа система на България. СДС и ДСБ се явиха заедно на президентските изборите, но това не доведе до предполагаемия ефект. Т.е. не бива да търсим механичните решения. Мисля си, че дясното ще намери себе си независимо от това как ще се казва, когато съумее в един общ глас да постави и отстои проблемите на хората, да прави силна политика. Дори опозицията ни звучи с различни гласове и българският гражданин не добива ясна представа за нашата политика.

Защо според Вас българският народ изгуби доверието в десните партии? На какво се дължи това?

Ако се върнем назад в годините, ще видим, че в трудния преход на десните им се падна неблагоприятната роля да извършат тежките реформи. Резултатът вече го виждаме, но в първия момент се усещаше само болката. Сега вече нямаме такъв проблем с безработицата. Започва да се явява проблемът със заетостта. Стандартът за съжаление е още нисък. Но ефектът от това да станем член на ЕС започна да се вижда. Вървим във върната посока. Вътре в дясното пространство възникнаха много противоречия. Според мен те не са личнос-

тни, както твърдят някои хора. Много хора злоупотребиха с позицията си, което също донесе разочарования. Трябват и нови лица, и нови лидери.

Вие сте в Народното събрание от 1991 г. Променило ли се е съществено Народното събрание от 36-то до 40-то? Какво определи ориентацията Ви към десните партии?

Много се промениха и Парламентът, и политическият живот. Не бих могла да кажа, че е еднозначно и само в добра посока. Двупартийният модел с много остра конфронтация изчезна. Политическата система се раздоби. Дано се стабилизира. Веднага след промените аз бях убедена, че ще бъде на страната на традициите, на демокрацията и на частната собственост. Искях да подпомогна по някакъв начин демократичния съюз и през 1991 г. ме поканиха да вляза в листите на СДС.

Каква е позицията на Вашата партия по отношение на българската диаспора? Програмата ни е правена преди 3-4 години. Едва сега проблемите на българската диаспора започнаха да изкрystalизират и ги виждаме по-конкретно. Може би трябва да има изцяло ново законодателство, защото има комплект от въпроси, които трябва да се решават, включително здравното осигуряване. Разбира се, това трябва да бъде с ваша помощ, защото вие се сблъсквате с тези проблеми.

ЙОРДАН БАКАЛОВ

Една от най-важните реформи, които ни предстоят, е реформата в мисленето

Г-н Бакалов, Вие сте едни от авторите на закона за досиетата, който вече е приет от Парламента. Смятате ли, че този закон се изпълнява?

За да се изпълнява един закон, трябва да има добра воля от политическите сили, и по-специално от управляващите. Министърът на вътрешните работи трябва да предаде всички архивни единици, които се намират в МВР от 1944 до 1991, но тази документация няма как да се прехвърли, защото самата комисия по досиетата още няма сграда. За съжаление вече не може да се гарантира сто-процентова истинността на процеса. Това е парадоксът. Сега комисията продължава да прави проверка на кандидатите за кметове и техните съветници. Комисията може да оперира не само с архива на МВР, но и с архивни единици от ДС, от военното разузнаване и контраразузнаване, когато ги получи.

В момента сте Председател на Комисия по жалбите и петициите на гражданите, която е една от успешните комисии. През последната година и половина сте получили много благодарствени писма.

ЙОРДАН БАКАЛОВ

- **Дата на раждане:** 01 септември 1960 - Асеновград, България
- **Професия:** инженер
- **Специалност:** инженер - металург, външна търговия
- **Езици:** руски; английски;
- **Семейно положение:** женен
- **Избирателен район :** 17-ПЛОВДИВ ОКРЪГ
- **Избран с политическа сила :** Коалиция „Обединени Демократични Сили“ (8.44 %)
- **Участие в предишно НС:** 38-то Народно събрание; 39-то Народно събрание;
- **Парламентарна дейност:** 40-то Народно събрание. Член на Комисия по вътрешна сигурност и обществен ред, Парламентарна група на ОДС - СДС, ДП, Движение „Гергьовден“, БЗНС, НС-БЗНС, ДРОМ - Председател на ПГ, председател на Комисия по жалбите и петициите на гражданите.

Мога да кажа, че първият наш успех се състои в това, че тази комисия беше извадена от анонимност в парламента. Много хора преди не знаеха, че има такава комисия. Второто, което е много важно е начинът ѝ на работа. Тя е единствена-та комисия в Парламента, която пряко контактува и работи с хората. Жалбите получаваме и по електронна поща. Имаме много благодарствени писма, но има и проблеми, които не можем да решим.

Как виждате бъдещето на дясното пространство като председател на групата ОДС?

Първо трябва да осъзнаем, че не може да сме разделени. Едно обединение и сплотяване на десницата може да става само на базата на общи намерения за работа и управление на страната. Само така могат да се избегнат междуличностните проблеми. Партийно и политически ние нямаме големи различия.

Защо според Вас десницата изгуби доверието на българския народ?

Действително е така. Всяко гласуване е даване на определен кредит на доверие. Този кредит партията трябва да го върне след 4 години. Избирателите не искат да

дават кредит на партии, които постоянно се карат и се разделят. Първо трябва да се обединим. Аз ще бъда много щастлив, ако българинът започне за гласува на основата на програма, а не на базата на отрицание. Нашата програма за сигурността, например, е най-добрата. Но в България се гласува на основата на емоция и отрицание.

А когато говорим за разединение, не смятате ли, че основна черта на българина е да се цепи?

Мога да кажа категорично, че другите държави излизат колективно от проблемите, докато българинът се спасява поединично. Затова той не харесва управляващите, не се радва на успеха на своите съграждани, което в чужбина трябва да бъде особено силно. Макар че България е малка държава, трябва да има сериозно лоби в модерния свят. Една от най-важните реформи, които ни предстоят, е реформата в мисленето.

ИВАН ИЛЧЕВ

Посещението на нашата делегация е в Прага бе много ползотворно

Г-н Илчев, как оценявате посещението на Комисията по жалбите и петициите на гражданите в Чехия?

Моята оценка е, че посещението на нашата делегация е в Прага е много ползотворно. То е отговор на посещението от чешка страна. Ние представляваме Комисията по жалбите и петициите на гражданите в българския парламент. Съставът на делегацията включва председателя на Комисията Йордан Бакалов, зам.-председателя Илкер Мустафов, Екатерина Михайлова, която е и зам.-председател на Народното събрание, моя милост и двете сътруднички Малина Ангарева и Янита Димитрова. Целите на нашето посещение са две: да се запознаем с работата на съответната комисия в чешкия парламент и да направим среща с българи, живеещи в Прага.

Срещнахме се с председателката на комисията по жалби и петиции на гражданите в чешкия парламент г-жа Зузка Руйброва и с още 6 депутати. Запознахме се с цялостната работа на комисията, както и с работата на Комисията с омбудсмана.

Силно впечатление ми направи това, че Комисията по жалбите и петициите на гражданите е една от четирите задължителни комисии в чешкия парламент. Докато в България ние сме представители

на една от 24-те комисии. Много добро впечатление ми направи и това, че Комисията може да осъществява законодателна дейност в чешкия парламент, да контролира подготвяните закони. Същевременно в българското посолство се срещнахме с посланик Здравко Попов и пълномощен министър Маргарита Ганева. Те ни изтъкнаха, че българските граждани проявяват голям интерес към трудовия пазар в Чехия. Диаспората не само в Прага, но и в други големи градове, става все по-многобройна. И двамата бяха доволни, че ние, депутатите, се интересуваме от живота на българите в Чехия. Стана ясно, че най-големи проблеми има във връзка със здравните застраховки, както и с обучението на децата в българското училище. ■

ИВАН ИЛЧЕВ

Дата на раждане: 19 юли 1952 - с. Орешак, България

• **Професия:** непоказана

• **Специалност:** технология на машиностроенето

• **Езици:** руски; немски;

• **Семейно положение:** женен

• **Избирателен район:** 29-ХАСКОВО

• **Избран с политическа сила:**

„Коалиция за България“ (33.98 %)

• **Парламентарна дейност:** 40-то Народно събрание - Член в Комисия по жалбите и петициите на гражданите и в Комисия по труда и социалната политика. Парламентарен секретар.

ВЕСЕЛИН БЛИЗНАКОВ

България е активен участник в процесите по гарантиране на международния мир и сигурност – казва министърът на отбраната на Република България.

АВТОР: ИВАН ИВАНОВ, СНИМКИ: АРХИВ

Българският министър на отбраната Веселин Близнаков бе на официално посещение в Чешката република в началото на ноември. Това бе за списание „Българи“ една уникална възможност за ексклузивно интервю с може би най-високо поставения политик, гостувал на страниците на нашето списание досега, за която редакцията сърдечно благодари на военното аташе към посолството ни в Прага – господин полковник Росен Йорданов.

Господин Близнаков, вие сте министър на отбраната в коалиционно правителство. Има ли съгласие между трите партии за отбранителната политика на страната и често ли Ви се налага да влизате в спорове?

Сигурността на гражданите е приоритет на всяко българско правителство, независимо дали то е еднопартийно или коалиционно. Днешното правителство, в което и аз съм министър, не прави изключение. България вече е пълноправен член на

Европейския съюз и НАТО. Това стана факт благодарение на волята и усилията на целия български народ и на последователната политика на правителството от 17 години насам.

Светът в началото на 21 век е различен, различни са предизвикателствата пред сигурността в глобален мащаб, а това прави различни и задачите, които нашата армия трябва да е способна да изпълнява. Затова политиката ни е насочена към това да изградим такива способности на

въоръжените сили, които да ги правят равностоен и надежден съюзник в колективната система за сигурност. Какво имам предвид? Стремехът ни е да имаме малка, но мобилна и високотехнологична армия, която да може да изпълнява целия спектър от задачи както на територията на страната ни, така и в международните мисии. Защото сигурността на българските граждани не започва и свършва на държавните ни граници. Нещо повече – ние сме външна граница на Европейския съюз. Колкото до това дали влизаме в спорове – понякога се случва. Но поводът не са приоритетите в отбранителната политика, а обикновено детайли, свързани с бюджета. Но военните бюджети са тема за дискусия във всички държави.

Какви са приоритетите пред Българската армия, какво по-значимо ни очаква?

В съвременния свят сигурността е базата, фундамента, върху който се развива цялото общество. Без сигурност няма икономика, не може да има и разумна национална политика. Затова приоритет в работата на Министерството на отбраната и Българската армия е да създаваме сигурност, а това означава да развиваме и усъвършенстваме колективните и национални отбранителни способности. България има своите отговорности към колективната отбрана, поели сме и изпълняваме международни задължения кам НАТО, ЕС, ООН, Многонационалните мирни сили в Югоизточна Европа и BLACKSEAFOR.

През последните години ние извършихме и продължаваме да извършваме трудни, но необходими реформи в Българската армия, като въвеждаме съвременни методи и практики за подобряването на управлението и функционирането на системата за отбрана. На военен език наричаме този език трансформация. Той протича едновременно с трансформацията на НАТО, на който България е държава-членка.

Българската армия придобива нови способности, за да може да се справя с новите предизвикателства и пълноценно да допринася за укрепването на европейската и световна сигурност. От една страна – усъвършенстваме самата система на отбрана, което означава, че полагаме последователни усилия да изпълним целите на въоръжените сили, да развием способностите на армията, нейната оперативна съвместимост и използваемост. От друга страна – подобряваме командната структура на въоръжените сили, изграждаме съвременни модели на кадрово развитие, издигаме социалния статус на българските военнослужещи.

Трансформацията е пряко свързана и с модернизацията на въоръжените ни сили. Имаме 11 приоритетни проекта за придобиване на нова техника и въоръжение. Пет

от тях за нова автомобилна техника, брониран бойни машини, транспортни самолети, хеликоптери и фрегати „Second Hand“, вече се изпълняват. Скоро ще започнем и други – например за комуникационно-информационна система. Разбира се, една армия колкото и добре да бъде оборудвана, не би могла да е жизнеспособна без подготвени хора. Затова и от 1 декември тази година Българската армия вече е изцяло професионална.

Защо избрахте модела на напълно професионална армия, по-добре ли се работи с кадрови войници?

Стигнахме да това решение и българският парламент го гласува след задълбочени анализи и след като изучихме опита на много от съвременните армии. Краят на наборната служба и пълната професионализация е уникален процес за Българската армия. За всички е ясно, че структурните реформи във въоръжените сили на европейските страни не са просто количествени. Днес масовите наборни армии са една остаряла визия за защита на националната сигурност. Защо професионализация? Тя е необходима с оглед изискванията за гъвкавост на военния потенциал. На преден план излизат качествата като мобилността на частите, постоянната готовност за дислокация и опериране, способността да се преформулират целите и да се търсят нови начини на действие, умението за координация и пълен синхрон с други съединения и други командвания. Най-добрата илюстрация за това, какви са предимствата на професионалната армия, са дългосрочните мисии зад граница, които подразделения от кадрови военнорслужещи изпълняват.

Престижът на професията войник в страната е висок и това се доказва не само от социологическите проучвания, но и от темповете, с които се проведе набирането на кадрови войници. Социологическите проучвания показват, че конкретен или общ интерес към реализацията като „професионален войник“ проявяват над 15% от всички млади хора. Подчертан интерес проявяват 9% от младите мъже и забележете - близо 5% (!) от младите жени. При това интерес проявяват преди всичко средните слоеве – и като образование, и като материално състояние. Професията „Войник“ гарантира стабилен социален статус и дава възможности за образование и професионално развитие. Важно за младите хора е да бъдат информирани, да знаят какво ние очакваме от тях и какво могат те да получат ако станат професионални войници. Армията е не просто и само гарант на националната сигурност, тя е своеобразен социализиращ и образователен институт, един професионален трамплин за българските младежи и девойки.

Господин министър, какво донесе на страната ни участието ни в мисиите в Ирак и Афганистан?

България се утвърди като като надежден съюзник в НАТО и ЕС чрез участието си в мисии и по-този начин реализира своята отговорност за осъществяване на общите цели на двата съюза, на основата на принципа за пропорционално споделяне на тежестта. Новите военно-политически и военно-стратегически реалности, националната и регионалната сигурност са неделими, като помежду си, така и от глобалната сигурност. Днес не може да се говори за „моята“ и „твоята“ сигурност. Трябва да говорим за колективната сигурност. В различни точки на планетата расте

напрежението, продължават да тлеят или да припламват регионални и локални конфликти, които отнемат човешки животи, съсипват икономики и култури и често застрашават да се разпространят навън. Част от тези конфликти имат значение не само в контекста на региона, в който се разгарят. Те са елементи от глобален мащаб. Отговор на тези предизвикателства са новите военни мисии и новите военни инструменти. Участието на формираните от Българската армия в мисии извън страната са също част от тази споделена отговорност за сигурността на Европа и на света.

Мисията в Афганистан е голямо предизвикателство за Алианса и наш дългосрочен ангажимент. В операцията на Международ-

ните сили за поддържане на сигурността (ISAF) България участва от февруари 2002 г.

В началото на юли тази година увеличихме контингента си 5 пъти и в момента в Кабул Кандахар имаме 400 военнослужещи. Важността на тази мисия се определя от факта, че всички ние с обединени усилия трябва да направим така, че да преодвратим Афганистан отново да се превърне в база на международния тероризъм. Тероризмът и наркотрафикът не признават държавни граници, а борбата с тях е свързана със сигурността на Европа и на света. Другата операция, която има определящо значение за борбата срещу тероризма и наркотрафика, и в която България участва от юли 2003 г., е операцията на Коалиционните сили „Стабилизиране и възстановяване“ на Ирак. В момента задачи по охрана на Центъра за временно задържане и закрила в лагера „Ашраф“, изпълнява четвъртият български контингент в състав от 153 кадрови военнослужещи. В момента подразделения от нашите въоръжени сили участвуват още и в Косово. Имам и една охранителна рота в операцията на Европейския съюз в Босна и Херцеговина „Алтеа“. Наред с това в оперативната готовност на територията на страната са още 143 военнослужещи от взвода за специална обработка, батальона за ядрена, химическа и биологична защита и пехотната рота от многонационалната бойна група „HELBROC“.

Много от страните вече се изтеглят от горещите точки – какво е положението с нашите контингенти? Предприемаме ли нещо подобно и кога?

България участва в съответствие

с международно поетите си ангажменти, като се съобразява с възможностите си и с най-подходящите форми за реализация на своето участие. Усилията за съхраняване на стабилността и сигурността надхвърлят националния интерес и стават израз на действието на една нова световна общност. Мисии се провеждат под егидата на ООН и НАТО. Спецификата на отделния конфликт предполага и гъвкавия подход към избор за участие в неговото решение. България ще продължи да бъде съюзник в антитерористичната коалиция и активен участник в процесите по гарантиране на международния мир и сигурност. България има имиджа на последователен, надежден и предвидим партньор в НАТО и ЕС.

И в България вече има американски бази, какъв е опитът ви до момента?

Ще си позволя веднага да ви поправа – в България американски военни бази няма и няма да има. Базите са големи войскови райони, които се ползват със специален статут, имат постоянен личен състав, а на територията им е изградена подпомагаща инфраструктура като училища, болници и т.н. Там американските военнослужещи пребивават постоянно със своите семейства.

У нас имаме съвместни военни съоръжения. Американските и нашите военнослужещи ще ползват съвместно за учения и тренировки български полигони. Подчертавам – това са български полигони, под българско командване. Всички изградени съоръжения в тях са и ще са българска собственост. През април 2006 г. бе сключено Споразумение между правителствата на България

и САЩ за сътрудничество в областта на отбраната, което бе ратифицирано и от Народното събрание. Според това споразумение числеността на военнослужещите от САЩ, намиращи се на територията на Република България, не може да надвишава 2500 души (до 5000 души в период на ротация). Използването на договорените съоръжения и обекти става при пълно зачитане на суверенитета и законите на страната чрез консултации и отчитане вижданията на двете страни. Целта на разполагането на сили на САЩ на българска територия е провеждането на съвместни учения. В последните години това вече е традиционна практика. Например проведените съвместни учения – БУЛУАРК '04, НЕЗАБАВЕН ОТГОВОР '05, НЕЗАБАВЕН ОТГОВОР '06. Важно е да се уточни, че за всяко учение се договаря и подписва отделно споразумение, регламентиращо дислоцирането у нас на ограничен брой военнослужещи за ограничено време. През тази година също се проведе съвместно учение на ниво рота в рамките на няколко седмици през месец септември. През октомври се проведе и българско-американски тренировъчни полети с транспортни самолети в авиобаза „Безмер“. Всичко това е в рамките на българо-американското отбранително сътрудничество. Чрез тези дейности ние повишаваме оперативната съвместимост, натренираността на българските въоръжени сили и способностите за изпълнение на задачи от различен характер. Според Споразумението полигон „Ново село“ ще се използва за тренировки на военнослужещи от Сухопътните сили, авиобаза „Безмер“ главно за логистичен център, откъдето военнослужещите и техниката ще бъдат насочвани към „Ново село“. Американските военни части ще използват и съоръженията в авиобаза „Граф Игнатиево“ със същите цели. САЩ ще използват и складовата база в Айтос. И още само един детайл. Споразумението, за което говорим е в сила, но практическото му прилагане изисква да бъдат подписани допълнителни споразумения за прилагане на отделни негови разпоредби. Те са девет на брой, регламентиращ изключително широк кръг въпроси от компетентността на различни министерства – например митнически въпроси, проблеми свързани с екологията, наемането на ръботна ръка и т.н. Накрая позволете ми да поздравя искрено всички наши сънародници, които четат списание „Българи“. На екипа на списанието и на всички българи в Чехия желая здраве, благополучие, лични и професионални успехи. Пазете жива искрата на българския дух, защото вие сте „армията“, която защитава авторитета на Родината извън нейните предели! ■

БЪДЕЩЕТО НА БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ В ПРАГА

ТЕКСТ: МАРИЯ ЗАХАРИЕВА, СНИМКИ: АРХИВ

Проблемите в образованието и учителската стачка в България сякаш рефлектираха и в Прага. Тази учебна година в Българското училище, което догодина ще има 60-годишен юбилей, е нулева за първокласниците. Още по-печално е, че не се откри първи клас и в българските училища в Братислава и Будапеща. Причината е, че записаните деца бяха по-малко от определената по норматив бройка от Министерството на образованието. Съгласно т. II, 2 към Наредба № 7 от 29.12.2000 от Приложението минималният брой на учениците в паралелка от I-IV клас е 16, а максималният – 26.

За проблемите на българското училище в Прага разговарях с депутатите Екатерина Михайлова, Иван Илков и Йордан Бакалов, които бяха на посещение в Чехия като членове на Комисията по жалбите и петициите на гражданите, както и с директорката на БСОУ „Д-р Петър Берон“ Албена Георгиева.

ЕКАТЕРИНА МИХАЙЛОВА

Наредбата допуска възможността, министърът да разреши да се състави паралелка с по-малък брой деца

Г-жо Михайлова, по време на посещението си в Прага Вашата делегация се среща с учителите и децата от българското училище в чешката столица и се запозна с наболените проблеми на това училище. Трябва ли според Вас в чужбина за откриването на паралелка да се иска същият брой деца, както е в България?

Много Ви благодаря за този въпрос. Ние посетихме училището в Прага. Говорихме с директорката и с преподавателите. Срещнахме се и с децата, които са много симпатични. Получихме от тях много хубави коледни шапчици, които ще закачим на елхата на Народното събрание. Като депутати поехме следните ангажменти: да направим запитване до министъра на образованието за това, каква ще е политиката на България по отношение на образованието на българските деца, които живеят в чужбина. Според мен не е нормално да има едни и същи нормативи за училищата ни в България и в чужбина. Още повече, че наредбата допуска възможността, министърът да разреши да се състави паралелка с по-малък брой деца. В Прага такова разрешение не се е получило. Тук става въпрос за цялостната политика на България към българската диаспора, което е свързано с училището, с църквата и конкретно със запазване на българските традиции и дух. На срещата в училището в Прага се родиха още няколко идеи. В нашата комисия по жалбите на гражданите, която е на посещение в Чехия, ще направим едно по-голямо публично изслушване на

представители от различни ведомства, граждански организации, министерства и с Агенцията за българите в чужбина с идеята за допълнения или някакъв нов нормативен акт, който да положи основата на дългосрочната политика на българската държава.

Министър Вълчев в писмо-отговор до зам.-председателя на БКПО Петър Попов пише, че не само в Прага, но и в Братислава и Будапеща не е открит първи клас. От опит знаем колко бързо става асимилацията на българските деца в чужбина. Смятате ли, че българската държава може да си позволява нещо подобно, като се има предвид и постоянната тенденция на увеличаване броя на българите в чужбина. Трябва ли да се лишават българските деца в чужбина от обучение в българските училища само защото са по-малко от 16 или 18 на брой в паралелка?

Трябва да се търсят всякакви възможности.

Не е добра новина, че няма да има първи клас в Будапеща, в Братислава и в Прага. Според мен не е проведена добра политика, за да могат българските деца да тръгнат на училище. Въпрос на държавна политика е как ще се осъществява това и искаме ли да запазим идентичността на българите в чужбина, независимо от това, дали са избрали трайно да живеят в определена страна. Защото в Чехия например има изградена традиция, има българско училище, но в други държави липсва такава традиция. В Португалия и Испания има много българи. Трябва да намерим начин да ги задържим по-близо до родината им. Важно е да знаят корените си и да подпомагат държавата в определени моменти. Много държави полагат усилия в това отношение, не само със средства, но и с определени дейности. Ще чакаме вашето съдействие, защото всяка информация, която получим в тази връзка, ще е добре дошла за нас.

ИВАН ИЛЧЕВ

В българските училище в чужбина не трябва да се прилагат механично същите нормативни документи, които действат в България

Г-н Илчев, как виждате разрешението на проблема със закриването на първи клас в българското училище в Прага?

Ние посетихме средното общообразователно училище „Петър Берон“ в Прага. Срегнахме се с директорката, учителите и децата. Проблемът, с който се сблъскахме тук, е едно отражение на образователната система в България. Училището в Прага е един малък модел на училище в България. Характерно е наличието на маломерни паралелки и липса на деца. Необходима е промяна на нормативната база. Нужна е промяна на законите, свързани с образованието, както и на закона за българите, живеещи в чужбина. Не може в едно българско училище в чужбина да се прилагат традиционните нормативни документи, които действат в България. В българските училища в чужбина не става въпрос само за обучение, но и за изграждане на едно родолюбиво чувство, за поддържане на връзката с българския корен, с българската култура. След като липсва добра нормативна база, родителите предпочитат да прашат децата си в чешки училища.

Струва ми се, че ръководството на училище „Петър Берон“ в Прага трябва да бъде по-активно в привличане на децата. Нулев прием на деца в първи клас означава, че следващата година няма да има и втори клас.

Ще се направи подробен анализ от нашите две експертки Янита Димитрова и Малина Ангарева. Решихме единодушно, че ще подготвим с общи усилия запитване до министъра на образованието в България Даниел Вълчев, и г-жа Екатерина Михайлова като зам.-председател ще го внесе в Парламента. Така можем да помогнем в конкретния случай. Проблемът обаче не се отнася само до Министерството на образованието, а и до Външно министерство, защото са необходими промени не само в закона на образованието, но и в закона за българите в чужбина.

ЙОРДАН БАКАЛОВ

Не може едно училище, което догодина ще има 60-годишен юбилей, да не се стимулира от държавата

Г-н Бакалов, как виждате бъдещето на българското училище в Прага?

Аз не съм специалист в областта на образованието, но смятам, че не може едно училище, което догодина ще има 60-годишен юбилей, да не се стимулира от държавата. Тези деца са нашите бъдещи лобисти в Европа и в Амери-

ка. Те са хората, които се надяваме да се върнат в собствената си държава, когато всичко се нормализира. Щом детето усети, че неговата собствена държава не се грижи за него, започва да търси начини да се оправи само и не желае да помага на никого. Например Чехия и Полша имат едни от най-големите лобита в света. Но за разлика от България тези държави имат специална политика по тези въпроси. Не виждам нищо лошо в това човек да бъде патриот. Тук не става въпрос за национализъм, а за съхраняване на българското.

АЛБЕНА ГЕОРГИЕВА

Необходимо да има държавна политика за образованието на българите, които живеят извън страната

Г-жо Георгиева, каква е ролята на българските училища в чужбина? Защо според Вас българската държавата е подкрепила и финансира в продължение на 60 години училище „Д-р Петър Берон“ в Прага?

Естествено, основната функция на всяко училище е образователната. За училищата в чужбина обаче това далеч не е единствената и дори не най-важната. Българските училища навсякъде по света са една малка част родна замя, свято място за всеки българин, живеещ далеч от Родината, храм на българския дух и на българския език. И преди 60 години, и днес с еднаква сила тези училища възпитават своите ученици в любов към България, в преклонение към славната ѝ история, в уважение към българските традиции и обичаи. Очевидно е, че именно затова Българската държава е създала и поддържала в продължение на десетилетия голям брой български училища в много страни по света. За съжаление днес те са само три, като едното е тук, в Прага.

Рефлектират ли проблемите на българското образование върху българските училища в чужбина?

Като български училища те преживяват всички сътресения, съпътстващи промените в българската образователна система. За българските училища в чужбина е дори по-сложно. Първо - защото се налага да работят при условията на две различни образователни системи - на България и на страната домакин, които в много случаи не са синхронизирани. Второ, защото значимите решения за училищата се вземат в Министерството на образованието, при това много често - без добре да се познават условията и фактите. Последните решения относно броя на децата в паралелките за първи клас са точно такива решения. Те бяха приложени и в училищата в България. Тенденцията там е съществуването на слети и маломерни паралелки практически да се ликвидира в рамките на няколко години, със създаване на средни училища. И в това е качествената разлика между училищата в чужбина и тези в България - там децата от ликвидирания паралелки имат избор, тук - единствената алтернатива е чешко училище.

Трябва ли според Вас за откриването на паралелка в чужбина да се изисква същия брой деца, както е в България? Необходимо ли е промяна на закона и на нормативната база?

Преди всичко е необходимо да има държавна политика за образованието на българите, които живеят извън страната. Съгласно чл. 36. ал. 1 на Конституцията на България „Изучаването и ползването на българския език е право и задължение на българските граждани“. Следователно е необходимо държавата да създаде условия за упражняване на това право на всеки българин, където и да е той. Конкретно на въпроса Ви - очевидно е, че условията в чужбина са много различни и е необходимо да се отчита тази специфика. Смятам, че

когато става дума за първите класове, в които децата се ограмотяват на родния език, броят им в паралелката не трябва да е от значение. Важността на този процес надхвърля многократно чисто образователните цели и остава трайна следа през целия живот на човека. Нормативната уредба на българското училищно образование и сега допуска малък брой деца по изключение. Мисля, обаче, че съществуването на маломерните паралелки в училищата в чужбина трябва да се уреди безусловно с новия Закон за народната просвета.

Наредба №7 допуска възможността, министърът на образованието Даниел Вълчев да разреши съставянето на паралелка с по-малък брой деца. Защо според Вас министърът не е разрешил това?

Аз мога само да предполагам причините за това решение. От доклада на Министър Вълчев пред комисията по външна политика на Народното събрание следва изводът, че обучението в тези училища поглъща много средства за малък брой ученици. За мен е ясно, че заповедта има за цел да активизира учителите и ръководствата, за да обхванат в максимална степен децата на българите в съответните страни. Това като замисъл не е лошо. Но в същото време според мен не е нормално, при наличие на действащо българско училище в Прага, българчетата тук да се принуждават да постъпват в първи клас в чешки училища, защото общият им брой е под 16.

Достатъчно активно ли беше ръководството в привличане на бъдещи първокласници?

Щом в училището няма първокласници, очевидно е, че отговорът е „не“. Тук въпросите са два: можехме ли да изпълним заповедта на Министъра и трябваше ли да я изпълняваме. Ако се позовам на практиката от последните няколко години, ще видим, че броят 16 първокласника е непостижим за българското училище в Прага. От друга страна, в по-далечната история на училището това съвсем не е било невъзможно. За настъпилата промяна вероятно има много причини. И една от тях е в нас – учителите и директора. Очевидно е, че трябва да помислим за авторитета на училището, за обществената оценка на нашата работа. Защото от това до голяма степен зависи колко родители ще поверят образованието на децата си на нас. Качеството на образованието, което се получава в едно училище, е най-добрата реклама за него. Що се отнася до втория въпрос, дали трябваше да изпълняваме разпоредбите на Министерството на образованието, ще кажа следното: ако България все още се различава от страните със стари демокрации, на които се стреми да прилича, то една от причините за това е, че ние българите не сме се научили да спазваме законите и правилата, а постоянно се опитваме да ги заобикаляме. За мен като директор изпълнението на Заповедта не подлежи на коментар.

До какво ще доведе нулевата година за първи клас в училището?

Отговорът на този въпрос зависи от това, каква ще бъде политиката на Министерството

ПЕТЪР ПОПОВ

Стартира процеса на ликвидиране на българските училища в чужбина

Уважаеми читатели, предлагаме на Вашето внимание открито писмо, написано от зам.-председателя на БКПО Петър Попов във връзка с неразкритата паралелка за първи клас на учебната 2007/2008 г. в Българското СОУ „Д-р Петър Берон“ в Прага, както и отговора на министъра на образованието Даниел Вълчев.

ОТВОРЕНО ПИСМО

Беше безкрайно тъжно, когато две българчета – първокласници, с рози в ръцете, бяха върнати на първия учебен ден обратно, защото няма I-ви клас тази година в Прага. Тъжен спомен и недоумение ще остане в душите на тези деца за цял живот. Техните родители, предполагам, по-скоро ще си мислят нещо за „машеха“, а не за „майка“ България. Това се възприема като първа крачка към ликвидирането на българските училища в сегашния им вид в чужбина. Подобни проблеми има с българските училища в Словакия и Унгария.

Стремлял съм се текстът да бъде настоятелен, но не и конфликтен и с ясна структура. Писмото е отворено и предназначено освен за министъра на образованието и науката г-н Д. Вълчев, и за всички отговорни личности в тази област в България, и за информиране на цялата общественост с проблема.

Преди всичко приемерте моите поздравии от гр. Прага, столицата на Чешката република. Член съм на българската общност в Чехия. Смело мога да кажа, че проблемът, който ме вълнува и споделям с Вас, засяга голяма част от българско землячество в Чехия. При тържественото откриване на учебната 2007/2008 година в Българското СОУ „Д-р

на образованието за училищата в чужбина в следващите учебни години. Надявам се тези опити за свиване дейността на училищата в чужбина да се прекратят. Сигурна съм, че това, което зависи от нас, за да запазим училището, ще бъде направено в максимална степен.

Как виждате като директор бъдещето на Българското училище в Прага?

Вярвам, че през следващите учебни години тенденцията за увеличаване броя на децата ще се запази и БСОУ „Д-р Петър Берон“ ще е едно предпочитано училище, не само за семействата, които сега идват в Чехия, но и за тези, които от няколко поколения живеят тук. За тези пък, които учат в чешки училища, или живеят далеч от Прага, имаме желание да организираме съботни и неделни групи за обучение по български език, за запознаване с българската история, с нашия фолклор. В своята работа ние разчитаме на съдействие и помощ от всички български организации. Надяваме се и Вашето списание да ни помогне да стигнем до повече българи тук.

АЛБЕНА ГЕОРГИЕВА е родена в София. Висше образование завършва в СУ „Климент Охридски“ със специалност „Физика“. Специализира управление на образованието. Има 26 години трудов стаж в системата на образованието като учител, пом.-директор, директор, началник „Образование“ в общинска администрация, директор на дирекция „Средно образование“ в Министерство на образованието. Две години е член на редакционната колегия на списание „Управление на образованието“, зам.-главен редактор на списание „Ново училище“, Съавтор е на сборници с материали за кандидат-гимназисти и кандидат-студенти.

Петър Берон“ в Прага не се чуваха плахите гласове на първокласниците, защото по административни причини, тази учебна година за първи път в 60-годишната история на училището не бе разкрита паралелка за деца от първи клас. Има информация, че сак андидатствали за записване около 7 първокласници, а в деня на откриването на учебната година бяха дошли още 2 деца да се учат в първи клас, но бяха върнати. Причината, че в българското училище тази година няма първи клас е силно бюрократично прилагане на Наредба № 7 от 2000 г. на МОН за определяне броя на учениците и децата в паралелките, която изисква минимум 16 деца. С това се игнорира чл. 11 ал. 3 на Наредбата, в която се дава възможност в българските училища в чужбина да се формират паралелки с 8 деца. Нужно е да се подчертае, че в предходните години винаги при почти същите условия първи клас е бил сформиран.

Обръщам се към Вас с настойчива молба за съдействие от високия пост, който заемате, да помогнете в максимално най-кратък срок да бъде разрешено разкриването на първи клас в държавното българско училище в гр. Прага.

Аргументи в подкрепа на молбата са;

- Българските деца в Чехия да имат възможност от първи клас да се учат на своя роден език, да познават историята на своя народ и красотите на своята Родина;
- Децата, които не постъпят в първи клас, се отклоняват в местни училища и в своето най-ранно детство се прекъсва връзката с Родината;
- Да се вземе предвид специфичността на българското училище в чужбина (Прага), ако детето не бъде прието в първи клас, то за него най-близкото друго българско училище е на стотици километри в съседните държави;
- Българската общност, която на територията на днешна Чехия води организиран живот повече от 125 години и преди 60 г. изпълни въжделената мечта да има свое българско училище, днес се опасява да не се ликвидира нещо, което е било сън на поколения;
- Всички с радост приехме влизането на България в Европейския съюз и върваме, че нашият народ ще запази националния си облик в обединена Европа, а без български училища това не може да се осъществи;
- Липсата на българско възпитание на децата заедно с емиграцията по бедност ще бъде още един удар за бъдещето на България;
- ЕС обяви 26 септември като Европейски ден на езиките, България основателно иска да се изписва на кирилица общата европейска валута като „ЕВРО“, а не като „ЕУРО“, кириллицата стана третата официална азбука в обединена Европа, а от друга страна се ограничава изучаването на българския език, като се стартира процесът на ликвидиране на училищата в чужбина.

Искам да Ви уверя, че родолюбивата българска общност в Чехия ще подпомогне българското училище, в рамките на своите възможности, за скорошното възстановяване

на паралелката за първи клас в БСОУ в гр. Прага. Надяваме се, че ще подкрепите енергично моята молба и по такъв начин ще помогнете за отстраняване на едно недомислено бюрократично решение. **Осезателно се чувства необходимостта от реформиране и на училищата в чужбина, но не на тяхното ограничаване.** Така само може да се подобри българското образование. За да не загине един език, трябва децата да го учат в училище!

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
МИНИСТЪР

№ .94 ПП-813
09.11. 2007 г.

ДО
Г-Н ПЕТЪР ПОПОВ
ГР. ПРАГА

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПОПОВ,

В Министерството на образованието и науката постъпи Ваше отворено писмо – вх. № 94 ПП-0813/09.10.2007 г., относно липсата на първи клас в Българското средно общообразователно училище „Д-р Петър Берон“ – гр. Прага, Чешка република, за учебната 2007/2008 година.

В тази връзка Ви уведомявам следното:

В своята политика по отношение на българските държавни училища в чужбина и на обучението по български език и литература, което се провежда към посолствата на Република България, Министерството на образованието и науката отчита ролята им за съхраняване на националния дух и език, култура и самобитност на българските общности в чужбина. Убеден съм, че през своята 60-годишна история Българското училище в Прага е съдействало за изграждането на национално съзнание и любов към България сред българската общност. Разбирам загрижеността Ви за бъдещето на училището.

Надявам се обаче и Вие да разберете, че при сегашните икономически възможности на българската държава съществуването на българските училища в чужбина зависи изключително много от това, дали училищата са действително предпочитани и желани именно от местните български общности. Години наред Министерството на образованието и науката е утвърждавало паралелки в бъл-

гарското училище в Прага с пълняемост под норматива, а в същото време в България ежегодно се закриват десетки училища, именно защото броят на учениците в отделните класове е под нормативно определения минимум. Приемът на ученици в българските училища се извършва съгласно изискванията на Наредба № 7 от 29.12.2000 г. за определяне броя на учениците и на децата в паралелките и в групите на училищата, детските градини и обслужващите звена.

В Приложението към Наредба № 7 от 29. 12. 2000 г. е регламентиран норматив за броя на учениците и на децата в паралелка или група. Съгласно т. II, 2 от Приложението минималният брой на учениците в паралелка от I-IV клас е 16, а максималният – 26.

Години наред в българското училище в Прага са формирани паралелки само в съответствие с регламентираното в чл. 11, ал. 1, т. 3 изключение от горепосочената наредба. Нещо повече, такива са формирани и за IX-XII клас, въпреки че разпоредбата на чл. 11, ал. 1, т. 3 позволява изключения единствено за броя на учениците в паралелките от I до VIII клас. Считам за необходимо да обърна внимание на факта, че с моя Заповед № РД 09-1679/19. 09. 2007 г. отново са утвърдени паралелки в гимназиалния етап под нормативно определения минимум от 18 ученика за тези класове с убеждението, че сливането на класове в този етап е нецелесъобразен вариант, тъй като ще се отрази негативно на качеството на образованието, предвид предстоящите държавни зрелостни изпити.

Предвид изложеното, с моя Заповед № РД 09-928/25.07.2007 г. е разпоредено приемът на ученици в първи клас в българските държавни училища в чужбина за учебната 2007/2008 г. да се извърши при спазване норматива за броя на учениците и на децата в паралелка или група, определен в приложението Наредба № 7 от 29.12. 2000 г., без да се прилага изключението по чл. 11, ал. 1, т. 3.

Тъй като броят на учениците, желаещи да се обучават в първи клас в българското училище в гр. Прага, не съответства на нормативно определения минимум, не е формирана паралелка за този клас. В изпълнение на посочената заповед такива не са формирани и в другите две български училища в чужбина – в гр. Братислава и в гр. Будапеща.

Уважаеми господин Попов,

Обмисля се изграждането на цялостна национална концепция за образователна политика сред българите в чужбина с ясно разписани ангажменти на всяка институция, която има отношение към този проблем. В тази връзка дейността на българското училище в Прага, както и на българските училища в Братислава и Будапеща ще бъде обект на анализи и дискусии.

**ДАНИЕЛ ВЪЛЧЕВ
ЗАМЕСТИК МИНИСТЪР-
ПРЕДСЕДАТЕЛ И МИНИСТЪР НА
ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА**

ВАЛЯ БАЛКАНСКА

ПЕСНИТЕ МИ ЦВЯТ НЯМАТ – ТЕ СА ЗА ВСИЧКИ

АВТОР: МАРИЯ ЗАХАРИЕВА, СНИМКИ: МАРИЯ ЗАХАРИЕВА И СТУДИО РАФ

За първи път чух магическия глас на Валя Балканска на площада „Треви“ в Рим. Пред църквата „Св. Викентий и Анастасий“ тя пееше своята най-известна песен „Излел е Делю хайдутин“ в подкрепа на нашите сестри в Либия. Съпровождаше я гайдарят Петър Янев. Дватама радушно приеха поканата ми да участвам в Дните на българската култура, които сдружение „Възраждане“ организира вече четвърта поредна година в Прага.

Щастливи мигове ми подари съдбата с нашата голяма певица и с нейния гайдар. Много житейски мъдрости научих от тях по време на нашия разговор за списание „Българи“. Имаше и неприятни моменти, предизвикани от злобата и завистта на някои наши сънародници в чешката столица. Но ... когато в препълнената зала на „Палац Акрополис“ Валя Балканска запя „Рипни, Калинке, да тропнине, да се пукат душманине, хем и мойне, хем и твойне“, всички затаиха дъх пред малка България.

Г-жо Балканска, гласът Ви се носи в Космоса вече 30 години. Как стана така, че златоградската песен „Излел е Делю хайдутин“ бе избрана за Златен диск с посланията на земята, който е изпратен в Космоса през 1977 г.?

В. Б.: Моята песен „Излел е Делю хайдутин“ е избрана сред 250 000 песни и е единствената песен от Европа, включена в диска. Мисля, че българската песен има силата да покори земята и небето.

Българската асоциация „Феномен“ установява, че песните на Ви имат целелно въздействие. На какво се дължи това?

В. Б.: Моите песни носят силата на Родопата, на магическата българска планина. Красотата на родопските песни не може да се опише с думи. Има нещо фатално в родопската песен. (Запява „Излел е Делю хайдутин“)

*Излел е Делю хайдутин,
хайдутин енкесаджие,
с Думбовци и с Караджовци.
Зарочал Делю, пурочал
даридерскимнем аене,
аене кабадайлие.
В селоно имам две лели,
да ми ги не потурчите,
да ми ги ни почорните,
чи га си слезам в селоно,
много щат майки да плакнат,
по-много, млади невестини.*

През 1984 г. Българската национална телевизия излъчва филмът на Карл

Сейгън „Космос“. В него звучи Вашето изпълнение на „Излел е Делю хайдутин“. Може да се каже, че тогава един ден ставате много известна.

Да. Постоянно ми звъняха за интервюта. После телевизията насрочи прослушване, за да се докаже дали това е моят глас, защото дузина певици имаха претенции, че техният глас се носи в Космоса.

Знаем, че за родопчани е много важен коренът и семейството. Откъде произхождате Вие?

В. Б.: Аз съм от махала „Седем къщи“, която е над с. Арда, в подножието на връх Ком. Селото граничи с Гърция и е до извора на р. Арда. Баща ми е убит на фронта и дори не си го спомням. Пет деца сме. Отгледала ни е майка ми и вторият ни баща. През 60-те години отидох да живея в Смолян, защото започнах работа в ансамбъл „Родопа“. Имам три деца, пет внука и два правнука.

Значи в Смолян е Вашето огнище?

В. Б.: Да. Там е моят дом, там са ми децата и приятелите.

П.Я.: В крайна сметка за родопчанина най-важно е семейството, фамилията, родното село. Аз съм от едно селце, което е на пет километра от Смолян и е точно в подножието на връх Рожан, където става големият събор.

Каква е историята на фамилното Ви име? Защо се казвате Балканска, след като сте от Родопите?

В. Б.: Аз нося името на мъжа си. Той се казваше Емил Балкански. Някои си мислят, че съм огромна жена, щом се казвам Балканска. И като ме видят, възкликват: „Тя е толкова дребна и крехка!“

Кой събуди у вас любовта към родопската музика? Имате ли любими фолклорни изпълнители и учители?

В. Б.: От малка пея. Мога да кажа, че Надежда Хвойнова е родопската певица, която съм харесвала най-много. Радка Кушлева беше също много добра певица. Имахме прекрасен ръководител на ансамбъл „Родопа“ - Атанас Капитанов. Много от песните си съм научила от различни седенки и погрелки. Но човекът, който

е направил най-много за мен е Петър Бечев. Той ми подаде ръка, той ме изведе на сцената и ме учеше да правя добро. Петър Бечев е за мен моят най-добър учител.

П.Я.: Любовта към фолклора запали у мен филмът „Краят на песента“, който е по разкази на Николай Хайтов. След като го видях за първи път, започнах да свиря на гайда.

Защо Вие, за разлика от други известни народни певци, които се преместват да живеят в столицата, оставате да живеете в родния си край?

В. Б.: Много е лесен отговорът. Аз съм останала до корена си. Реката, когато върви по коритото, си знае пътя, тя си знае дълбочината. Същото е с дървото. Можеш ли да го преместиш? Та то ще остане дърво без корен. На едно огнище, когато не му поддържаш огъня, то гасне, то изстива. А иначе има сила и топлина.

Вярно ли е, че Вашият родопски костюм е 170-годишен?

За съжаление този костюм ми го откраднаха на един паркинг в САЩ, заедно с гайдата на Петър. Сега пея с костюм, който е стогодишен.

Имате ли приятели сред колегите - музиканти? Известно е, че в тази гилдия има голяма завист...

В. Б.: Аз не се карам с никого. Пропътували сме много. Имали сме участия с Васко Найденов, Васил Петров, „Щурците“, Орлин Горанов, Нели Рангелова, Лили Иванова и много други. Ето, естрадният певец Георги Христов пее „Делю“и заедно пеем песента. С него учавахме в Лос Анджелис на Първата олимпиада по изкуствата и станахме световни шампиони на вокалното изкуство през 1997 г. Като запях „Излел е Делю хайдутин“ хората станаха на крака. А аз си казах: прави ще стоите пред малката България!

Но има една стара поговорка - знам как да се пазя от враговете, кажи ми как да се пазя от приятелите! Много често, докато бях на щат, са ме търсили за участия, но винаги са им отговаряли: „няма я“ или „болна е“. Веднъж една журналистка публикува телефона ми във вестника и оттогава ми потръгна - започнаха да ме канят къде ли не. Пяла съм не само в Европа, но и в Америка, Азия, Африка. Още получавам sms от Южна Африка, че ни чакат и сме „добре дошли“.

На Първата олимпиада по изкуствата в Лос Анджелис сте се почувствали горда, че сте българка. Често ли изпитвате това чувство?

В. Б.: Много често. Но като се върнахме в България на летището една журналистка ме попита „Как стана така, че спечелихте?“ А аз ѝ отговорих: „Ами ако бях пяла „Радка-пиратка...“ нищо нямаше да спечеля. Тя си обърна гърба и изчезна. После в пресата публикуваха само една наша снимка, под която беше написано „Валя Балканска и Петър Янев с награда от Лос Анджелис“. Това са медиите.

С кои от фолклорните изпълнители сте имали общи концерти?

В. Б.: Общи участия сме имали с Теодоси Спасов, Иво Папазов. Пяла съм пред Папата в София, както и пред Бил Клинтън,

Леонид Брежнев, Янош Кадър, Тодор Живков. Аз казвам така: песните ми цвят нямат. Песните са за всички.

Какво е мнението Ви за поп-фолка?

В. Б.: Не искам да се бъркам в това. Има някои песни, които могат да се приемат като мелодия, но има и такива извращения, които не са за слушане. Не смятам, че само аз съм певицата на България, но си има мярка и когато тя се премине, става въпрос за лош вкус и липса на всякакво възпитание.

Учите ли младите да пеят, имате ли ученици?

В. Б.: При мене са идвали много млади певци. На никого не отказвам съвет, но нямам специална школа, защото не ми остава време. Имам концерти и често пътувам. Много ми е приятно, когато младите пеят моите песни. Например в Будапеща знаят много от моите песни. Имали сме уъркшоп-ове в Ню Йорк и Сиатъл.

П.Я.: Аз преди се занимавах интензивно с педагогическа работа. Някои от момчетата, които съм учил, свирят в оркестъра „Сто каба гайди“. Моите две момчета, които са втори и пети клас, от няколко месеца и те свирят на гайда. Благо ми е! Възпитаник на Средно музикално училище в с. Широка лъка. Музиката е нещо

много по-широко като понятие и не се свежда само до свиренето на един инструмент.

Г-жо Балканска, за Вас са издадени две книги. Как се приемат те от читателите?

В. Б.: Едната книга е „Сама сред звездите“. Написа я дъщерята на Николай Хайтов - Елена Хайтова. Дори аз попитах Елена защо е нарекла книгата „Сама сред звездите“, след като аз съм сред всички и пея за всички хора. А тя ми каза, че е нарекла книгата така, защото съм единствена.

Другата книга е на Светозар Казанджиев и може да се каже, че е продължение на първата. Казва се „Глас от вечността“. Тя е с повече информация и снимков материал. Вече е преиздавана три пъти. Искаме да я допълним и преиздадем още веднъж. Защото има още много какво да се пише. Ето, ние сега за много кратък срок минахме през Лондон, Будапеща, Рим, Прага, Острава.

Благодаря на всички вас за отношението ви към българската песен, за топлината и уважението, с което ни посрещнахте!

Разбах, че в Писек, публиката е била само чешка и че пет пъти сте излизали на „бис“. Как ви посрещнаха в Острава?

В. Б.: Много топло. Получихме много красиви букети, но за мен хората са букети.

Те си купуваха нашите дискове и книгата „Глас от вечността“. Най-хубавото беше, че усетих благодарността на тези хора.

Какви са ви впечатленията от Чехия?

В. Б.: Една невероятна страна и една невероятна столица. Всичко е много подредено.

П.Я. Аз съм очарован от Чехия. Това, което са успели да направят хората през вековете, е запазено и се поддържа. Възхищавам се и в същото време ми е мъчно, защото България има същите дадености, но жалко, че у нас не е толкова подредено и не е толкова чисто.

Заедно с Петър Янев участвате в много благотворителни концерти и се занимавате с благотворителна дейност. Кувъозът в смолянската болница, например, е изпратен от Щатите благодарение на Вас.

В. Б.: Да, участваме в благотворителни акции, когато имаме възможност. Преди седмица имаме такъв концерт в Пловдив. Но тук искам за разкажа нещо за историята на кувъоза в смолянската болница. Моят правнук се роди осмак. Понеже беше в много тежко състояние, влязох да се помоля в църквата „Света Богородица“. Отецът, като ме видя, каза: „Влизай, Валя, тежиш като житото, когато напълни класовете.“ И направи служба за живот. Като отидох в болницата, ми казаха, че е станало чудо. Кувъозът, който не работел години наред, се задействал. Тогава реших, че ако Господ каже да изляза в чужбина, не ми трябва пари, а ми трябва нов кувъоз за болницата. Веднага след като отидох в Америка, помолих нашата известна артистка Мариана Димитрова и мъжа ѝ да ми помогнат. Те приеха идеята ми присърце и след месец и половина ми се обадиха, че кувъозът вече пътува за България. В благотворителната акция са се включили 130 българи.

Даренията бяха в размер на 16 000 долара. Така българите от Америка дадоха живот на много деца, за което многократно им благодаря.

Г-жо Балканска, Вие имате звезда в Алеята на славата, носител сте на орден „Стара планина“ – първа степен, „Златна лира“, статутетката „Златен феномен“ и много други отличия. Коя е най-голямата награда за Вас?

В. Б.: Наградите са много, но за мен най-голяма награда е народът, публиката. Ние искаме да постигнем добро, да се приема българското, защото не сме лоша нация. Нека утре, като се срещнем, да можем да се гледаме с чисти очи. И да си подадем ръка за доброто.

П.Я.: Трябва да си дадем сметка, че един без друг не можем. Трябва да сме по-добри, да имаме нормални човешки отношения, защото без да сме обединени, не можем да се развиваме.

Каква е вашата мисия на земята?

В. Б.: С песните си да накарам хората да станат по-добри, да се обичат и да се уважават. Много искам ние, българите, да сме обединени и да изчезне завистта и злобата. Много бързо можеш да направиш лошо, но направи добро, да видя за колко време можеш да го направиш. То е казано: прави добро и си тръгни, то ще те настигне отзад.

П.Я.: Лош човек хубави неща не може да прави. Моята баба ми казваше, че във всеки един човек живеят два вълка – бял и черен, добър и лош, които постоянно се борят помежду си. Накрая ще победи този, когото ти нахраниш повече. Много е важно дали си отворен към позитивното, то отключва хубавото в човека. За мен българските поговорки носят много мъдрост и са своеобразен човешки устав и кодекс. ■

ВАЛЯ БАЛКАНСКА е родена на 8 януари 1942 г. в махала Лагът, недалеч от с. Арда. На 8-годишна възраст излиза за първи път на сцената. През 1960 г. започва работа в ансамбъл „Родопа“. Следващата година участва в първия национален събор-надпяване „Рожен“. През 1963 г. пее в зала „България“ и прави първите си записи. 1965 г. участва в Първия национален събор на народно творчество в Копривница. През 1968 г. записва „Излез е Делю хайдутин“ за Етел Райн и Мартин Кьониг. 1972 г. песента ѝ е записана на Златен диск с посланията на земята, който е изпратен в Космоса през 1977 г. с космическите станции „Вояджър - 1“ и „Вояджър - 2“. Валя Балканска се пенсионира през 1987 г. През 1996 осъществява първото си турне в Канада. Година по-късно печели наградата на Първата олимпиада по изкуствата в Лос Анджелис и е обявена за най-българската певица. Същата година ЮНЕСКО я обявява за „Гражданин на планетата“. От 1998 г. е почетен гражданин на Смолян. През 1999 г. пее пред храм-паметника „Александър Невски“ при посрещането на Бил Клинтън. 2002 г. участва в тържествения концерт за Папа Йоан Павел Втори. Наградена е с орден „Стара планина“ – първа степен за изключителни заслуги към българската култура. Валя Балканска пее във Великобритания, САЩ, Канада, Португалия, Испания, Италия, Белгия, ЮАР, Чехия и др.

ПЕТЪР ЯНЕВ учи при доайнена на родопската гайда Дафо Трендафилов и при Костадин Илчев. По-късно постъпва в училището в с. Широка лъка. За него гайдата е вид религия. Записва CD „Родопите. Паметта на България“. Петър Янев и Валя Балканска заедно с квартет „Еолина“ реализират проекта „Със звук по света и вселената“. Петър Янев е включен в албума „Големите български майстори на гайдата“, издаден в началото на 2007 г. от Музикална къща „Стефкос мюзик“.

ПРОФ. НИКОЛАЙ ОВЧАРОВ

България е сред трите европейски държави с най-много археологически паметници заедно с Италия и Гърция

МАТЕРИАЛИТЕ ПОДГОТВИ: МАРИЯ ЗАХАРИЕВА, СНИМКИ: ИВАН ИВАНОВ И АРХИВ

Една изключителна среща с видния български археолог професор Николай Овчаров организира през ноември Българският културен институт съвместно с Българското посолство в Прага. Темата на срещата „България – люлка на древни цивилизации“ се оказва еднакво привлекателна както за българи, така и за чехи. Със специалното позволение на проф. Овчаров публикуваме неговата лекция по темата, както и отговорите на слушателските въпроси, които даде нашия изтъкнат археолог.

РАЗЦВЕТ НА БЪЛГАРСКАТА АРХЕОЛОГИЯ

Паметни събития станаха в България през последните седем-осем години. Става дума за един бум и възход на българската археология, за много открития в областта особено на тракийската археология, които се случиха след 2 000-та година. Преди една година журналистката на „Нешънъл Географик“, която прави специална статия за българската археология попита: „Защо

именно в България има толкова много открития?“ Ние, археолозите действително имаме шанс и щастие да направим тези открития, но в България вече има и едно ново отношение към археологията. Това се дължи на променената историческа обстановка в страната ни. България е сред трите европейски държави с най-много археологически паметници, като другите две са Италия и Гърция. Тези държави отдавна са развили туризма, докато ние в България сме още в началото.

В последните години, след като преодоляхме икономическата и финансовата криза през 1997 г., у нас започна да се мисли за развитието на туризма и то конкретно за културно-историческия и археологическия туризъм. Ние искаме да предложим на туристите, които идват в България, нещо повече от слънце, море и шопска салата. Искामе да покажем нашето богато културно-историческо наследство. Оглеждам се в тази импровизирана изложба в галерията на Българския културен институт в Прага

и виждам ценните находки от последните 7 години. Тук е бронзовата глава, открита от колежата Георги Китов през 2004 г. от 4 хилядолетие пр.н.е., един от малкото запазени шедеври на елинистичната култура по нашите земи. Виждам и златната маска, открита също от Китов през 2004 г. в могила край Казанлък и направила невероятен фурор в научния свят. Виждам и стенописите на гробницата при Александрово, открита през 2002 г. Тя е с уникални стенописи, датиращи от 4 в. пр.н.е. А откриването на Перперикон, който ще видите във филма за Източните Родопи, е дело на моя екип и на мене самия.

ТРАКИЙСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Тази странна цивилизация в Родопите е предмет на моите интереси през последните години. Красивата планина Родопи се намира между България и Гърция. Западната ѝ част е доста висока, докато източната ѝ част е с надморска височина 500-600 метра и с изключително плодородни речни котловини. Именно там природата е изваяла чудни скали, които още от дълбока древност са впечатлявали хората. Нашите проучвания показват, че още преди 6 000 години в каменно-медната епоха хората обожествяват много от тези скали и ги превръщат в свои светилища. Със своите примитивни сечива от камък и мед те не могат да дялат скалите. Голямата революция настъпва през втората половина на 2 хилядолетие преди Христа - т.е. през късната бронзова епоха. Това е времето на прочутата Крито-микенска цивилизация, времето на първите човешки митове, времето на Троянската война.

Оказа се, че тракийската култура по това време е била високо развита. Неслучайно Омир в неговата „Илиада“ многократно разказва за тракийските царе и вождове, участвали в битките пред стените на Троя. Нека си спомнем за Диомед, който идва от Родопите, както самият Омир казва. Той бил известен със своите бели коне. Одисей го убива и му ги открадва. Доскоро за траките се знаеше само това, което ни е разказал старият Омир. Сега вече виждаме бита, религията и културата на траките. От историческа гледна точка именно през късната бронзова епоха вече можем да говорим за тракийско население. Нашите археологически проучвания показва, че именно тогава може да се говори за един първи разцвет на тракийската култура, за който, разбира се, нямаме писмени данни, но археологията ни разкрива какво е представлявала тази цивилизация. Траките са били изключително свързани с култа към скалите, към камъка. По р. Арда, която протича през Източните Родопи и по нейните притоци, откриваме хиляди скални изсичания, свързани с траките. Това са различни светилища, храмове и дори цели градове, изсечени от камъни. Ще спомена три основни паметника, които са гръбнакът на техния култ.

ПЕРПЕРИКОН

Най-големият и най-известният от тях е Перперикон, където се е намирал храмът на главното тракийско божество. Това е тракийският Дионис, чието тракийско име е било Загреус, Загрей. През 2002 г. открихме овална зала, изсечена в скалите. В центъра ѝ има грандиозен олтар - 2 на 3 метра. Това помещение няма покрив,

защото върху олтара се е палил огън, по височината, на който се е гадаело. По-късните антични автори като Херодот през 5 в. пр.е. ни разказват какво е ставало в този храм през вековете. Там, според него, имало жрица, правеща предсказания не по-лоши от тези на прочутата Пития в Делфи. Други автори разказват за някон от хората, стъпвали на това свещено място - като Александър Велики например. Този храм се търси от български и чужди археолози повече от един век. Именно на Перперикон беше открито това помещение. Перперикон се развива като култово място чак до приемането на християнството в края на 4 в. от н.е. До древния храм постепенно изникват цели дворци и акропол. Характерно е, че долните етажи са изсечени от скали.

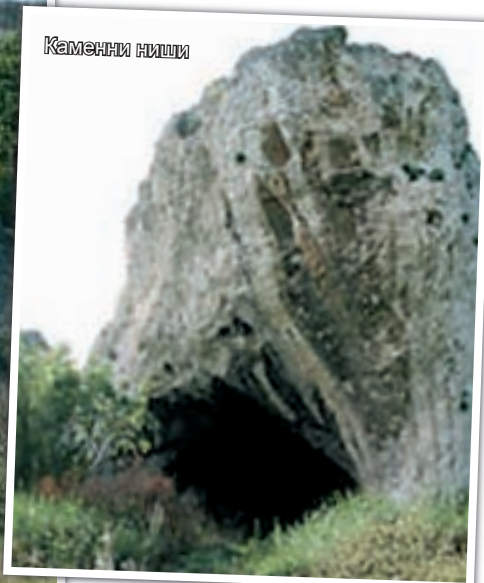
Епохата на римското владичество на Балканите е период на разцвет на Перперикон и така се стига до края на езическия период в края на 4 век. Тогава на много места в Европа приемането на новата вяра започва от древния езически храм. От 5 до 14 век Перперикон е голям християнски храм. През 14 в. е превзет от османските турци след тежка обсада и повече никога не се възражда.

КУЛТЪТ КЪМ ДИОНИСИЙ

Другите открития, направени през последните години, са свързани пряко с централния култ към тракийския Дионис. Единият храм се намира край с. Татул на около 25-30 км. от Перперикон. Проучванията показва, че това е единственото досега известно светилище на Орфей. Дионис е бил главният бог, божеството на слънцето и нощта, а според траките Орфей е бил неговият посредник на земята, който свързвал боговете с хората. Това светилище се изгражда

Скални ниши

Каменни ниши

през втората половина на второ хилядолетие преди Христа. Изсечено е също в скалите и е посветено на Орфей. Наоколо са се правили жертвоприношения. Открихме 35 олтара в священото пространство около гробницата. 4 в. пр. Христа се появява един великолепен храм, който би бил гордост за всеки гръцки град. В една планина ние открихме близо 11 м. запазена монументална архитектура. Татул е светилище, погребано в земята.

БОГИНЯТА-МАЙКА

Третият храм е бил посветен на женското божество, на богинята на земята. От кратките антични сведения, запазени за траките, знаехме, че траките са имали пещери-

утроби, в които се изповядвал култът към Великата богиня-майка. През 2002 г. попаднахме на такъв храм край с. Ненково от XI-X в. пр. Хр. Това е една естествена пещера, наричана Гърмящата скала, която е разширена от човешките ръце и е оформена като гигантска женска утроба. В пещерата, която е на върха на планината, има издълбан олтар висок около 1,30 м. В центъра му е направена малка дупка. През тесен процеп точно в 12 часа слънчев лъч се проектира на пода във формата на фалос. Тук се сблъскахме с астрономическите познания на траките. Според височината на слънцето слънчевият фалос само през месеците декември и януари има достатъчна дължина, за да може да влезе във вътрешността на утробата. Така виждаме осъществен нагледно начинът, по

който според траките е ставало възпроизводството на природата - като акт между слънчевия бог и земята.

В този храм са се провеждали божествените мистерии, наречени още дионисиеви оргии. Прочутите дионисии в края на декември и началото на януари, които, както знаем от античните автори, са се превръщали в огромни оргии. Херодот се присмива на траките за две неща - за това, че пият виното неразредено и се напиват, и че тракийските девойки били много разпуснати сексуално.

МАНАСТИРЪТ „СВ. ЙОАН ПРЕДТЕЧА“

Историята на Източните Родопи обаче не завършва с траките. И след приемането на християнството тази област остава с много богата култура. През 80-те години открих един чудесен средновековен манастир „Св. Йоан Предтеча“, който повече от 600 години беше напълно забравен. Руините на църквата му бяха на 30 м. от нашите разкопки. Този манастир се намира на територията на днешния областен център Кърджали. В този регион са били епископските центрове. По време на реставрацията на манастира „Св. Йоан Предтеча“ през 1998 г. попаднах на погребение на епископ от 12 век.

Родопите цели 45 години бяха един от най-изостааналите райони на България. През тези 45 г. те служеха за желязна завеса между България и Гърция. Сега вече се отварят нови пътища и проходи между двете страни. Пред планината се очертава една нова перспектива и това е бъдещето на развития туризъм. Строят се стотици хотели. В областния град Кърджали до преди три години имаше само един хотел, а сега те са вече 40. Аз съм убеден, че със своите прекрасни природни дадености Родопите ще станат притегателен център за хората не само от Европа, но и от целия свят.

Каква роля играе виното в живота на траките?

Това е един много интересен въпрос. На Перперикон и в околността откриваме стотици изсечени жертвеници в скалите. Те имат различна големина - някои са 30-40 см., а други достигат до 4 м. Става въпрос за каменни преси за изстискване на виното от гроздето. Това е свързано с култа към тракийския Дионис. Ритуалното вино се е ползвало по време на обрядите на т.нар. дионисии. На големия олтар се е извършвал винено-огнен обряд. Първо жрицата изливала виното на олтара, а после запалвала свещено олио и извършвала обряда на гадаенето.

Кромлех

Манастирът Св. „Йоан Предтеча“

През тази година имаме една много известна находка от римската епоха. До една от сградите ние намерихме стопанското помещение с 4 запазени 200-литрови делви. В такива делви - питоси, са се пазели хранителни продукти. Когато ги отворихме се оказа, че са празни, но на дъното имаше червена утайка. Очевидно става въпрос за древно вино. Виното при траките присъства навсякъде, като се започне от съдовете за пиене на вино и чашите. Виното има особен смисъл в тракийската култура. В тези каменни преси тракийските жени са мачкали гроздето с крака и са пеели тъжни песни, като че ли са оплаквали Орфей.

Какво научно обяснение може да се даде за многото скални ниши и каменни блокове, открити в България?

Става въпрос за комплекси от скални ниши, които са на много голяма височина и винаги гледат на изток. В Източните Родопи има повече от 1500. Съществуват различни обяснения за тяхното предназначение. Тава са уникални култови съоръжения, изсечени в отвесните скали по долината на Арда, в които е поставян прахът на умрелите. Открити са и кръгове от побити камени блокове. Археологическата наука нарича този тип съоръжения кромлех. Те са свързани с почитането на слънцето. Както знаем, най-е известният кромлех в света е Стоунхендж. Оказва се, че и траките имат подобни обичаи, като келтите.

Какво се знае за линейното А писмо и разчетено ли е то?

Само малка част от линейното А писмо е разчетена. То съществува до 14-15 в. пр. н.е. Характерно е за Крит и околните острови. Линейно А не е разчетено. Четем го само фонетично, не знаем на какъв език е написан. Линейари бяха проверени в Хайделбергския университет. Те са малки - запазени са само по 3-4 знака. Важното е, че тези находки говорят за контактите между траките и Минойската култура. Само на 100-120 км. по права линия в Егейско море се намира остров Самотраки, където напоследък бяха намерени няколко такива линейни паметника и се смята, че островът е бил база за проникването на критяните на Балканския полуостров. Това са едни отворени въпроси, на които не може все още да се даде окончателен отговор.

Има ли следи от пребиваването на хуни и авари в България?

Такива следи се търсят главно на север от Дунав. Има някои спорни моменти, които позволяват и в Северна България да се търсят такива следи, но още няма научни заключения по този въпрос. За сметка на това обаче през последните години в България се откриха доста следи от готите. Перперикон е превзет и опожарен от готите през 367 г. Тази година, например, открихме сребърна закопчалка с изображение на готски военачалник от 4 век.

През последните години в пресата се появиха материали за съществуването на тракийска писменост. Съществувало ли е според Вас тракийско писмо?

Този проблем през последните две-три

години действително много нашумя и често се правят интерпретации, които не отговарят на истината. Всичко тръгна от книгата на един американец с български произход - Стефан Гайдаров (Гай), който обяви, че е прочел това писмо. Не е вярно, че има тракийско писмо. Става въпрос за едни плочки от 5 в. пр. Хр., т. е. от каменно-медната епоха - едната е от Градешница, другата - от Кераново. Трета плочка откупуихме като колекционери. В момента тя е в Националния археологически музей. Това са знаци, които наричаме пиктограми. Има много хипотези, но аз съм привърженик на следната: става дума за пиктограми, които са ползвали жреците. С помощта на тези знаци те са могли да кодират по някакъв начин своите култови дейности. Това ни изкушава да ги смятаме за нещо като зачатък на протописменост, защото може да се говори за кодиране на информация. Но не можем да твърдим, че това е тракийска писменост. ■

Професор НИКОЛАЙ ОВЧАРОВ е един от най-видните български археолози. Известен като българският Индиана Джоунс, той се прочу през последните години с разкриването на древнотракийския скален храм Перперикон и светилището на Орфей в село Татул. Проф. Николай Овчаров е син на големия български археолог проф. Димитър Овчаров, с когото в продължение на 30 години проучва Царския дворец във Велики Преслав. Николай Овчаров има над 250 публикации. Написал е 25 книги и монографии.

ЙОАНА БУКОВСКА

Сила и крехкост

АВТОР: НАТАЛИЯ БОЯДЖИЕВА, СНИМКИ: АРХИВ

Йоана Буковска, която е на щат в Театъра на българската армия, е една от най-популярните кино и театрални актриси от новото поколение талантиливи български актьори. Срегнахме се едва след третата ни уговорка. Но за да не бъде съвсем като в приказките, съдбата ни изпрати още едно изпитание – един от онези потоци, при които по улиците на града устремно се носят мътни потоци до коленете, а в тях се отразяват единствено проблясващите мъгли. И двете с Йоана проявихме нужната упоритост и доплувахме някакси до мястото на срещата. Тя дойде навреме – спортна, свежа и чаровна. Говорихме не само за новия и филм „Моето мъничко нищо“, но и за нейния път в изкуството, за живота ѝ на творец.

Екранното ви присъствие излъчва огромна сила и същевременно крехка уязвимост. Трудно ли постигате това съчетание на крайности?

Ами благодаря. Аз не мога да кажа какво точно излъчвам – това само някой друг човек може да го каже... Аз трудно се гледам по принцип на екран. Особено първи прожекции на неща, които снимам, защото има голямо разминаване на моето

усещане, докато снимам и това, което виждам на екрана. Трябва ми време да го асимилирам и да го приема.

Така ли беше и с последния ви филм „Моето мъничко нищо“?

В случая с моя последен филм не беше точно така, защото явно се е получила героиня, тотално различна от мене. Аз я възприех безпроблемно, но не като себе

си, а като някакъв трети човек. А иначе по въпроса за силата и за крехкостта... Не знам – явно такива героини ми се падат, явно това съчетание провокира режисьорите. Мисля, че само на външен вид Йоана изглежда крехка, но всъщност има доста твърд характер, който всички се погрижиха да затвърдят още. Много е трудно да се занимаваш днес с тази професия и да устояваш, да намиращ начин да вървиш

напред и да се развиваш. Защото изобщо не е достатъчно да намиращ много и различни роли, а да се усъвършенстваш като актьор. В никакъв случай развитието не е да играеш една и съща роля цял живот...

Не се страхувате да се покажете крехка и накръпна на сцената...

О, да, просто ние актьорите сме крайно мотивирани същества и понеже работим с емоции, ставаме и крайно уязвими. Много хора спекулират с това, защото ние реагираме емоционално и много крайно понякога. Аз смятам, че достатъчно играем на сцената и пред камерата, за да играем и в живота. Не трябва да измисляш целия си живот, защото така си налагаш една роля, през чиято призма възприемаш всичко останало. Трябва да си максимално чист и откровен, дори и с риска да те наранят. Но ти трябва да трупаш емоционален опит от живота. Ако си изградиш роля и си сложиш прегради и стени, ти не възприемаш и не общуваш нормално, т.е. няма откъде да черпиш материал за следващата си роля. Така ще започнеш рано или късно да се повтаряш и да играеш едно и също. Човек

не черпи само от собствения си опит – за мен това е невъзможно, защото героините, които играя, нямат нищо общо нито с мое възпитание, нито със средата, в която съм отраснала, нито с живота, който живея. И аз винаги им измислям собствени биографии, за да мога да ги направя реални същества – в смисъл къде са родени, кои са били родителите им, имат ли още родители, какви приятели имат, за какво мечтаят... Аз се опитвам да измисля реален, пълноценен човек, за да мога да му вляза в кожата. Наричам хората от сценариите и от пиесите хартиени хора. И този хартиен човек всеки актьор може да го изиграе по хиляда различни начина – зависи какво ще вложиш в него.

Има една сериозна вгълбеност във вашите образи. Как тази вгълбеност взаимодейства с момента на импровизацията? Първо аз трябва да имам тази база – да знам що за човек е тази жена. После започваме да съчетаваме с колегите, които ми подават някакви идеи. Театърът и филмът се градят по съвсем различен начин. Филмите изискват повече дисциплиниране –

да имаш по-точна структура в главата си, когато започнат снимките, защото се снима не хронологично, а разхвърляно. Обикновено – по закона на всемирната гадост – започваме с финала на филма, което е кошмарно, защото знаеш финала на една история, но не знаеш как ще се стигне до него чисто емоционално. Затова трябва да имаш много добър режисьор, много добър съратник, с когото да обсъждате нещата, да си доразвивате мислите... Но все пак режисьорът е този, който води цялата игра, и трябва да го слушаш максимално, защото той има усещане за цялото, ти имаш усещане основно за своята роля. Аз затова казвам, че никога не бих могла да бъда режисьор, защото не мога да поема отговорността за всички актьори, за всички роли и за цялостното звучене.

Това ни е втори филм заедно с Дочо Боджаков. Вече имаме изграден общ език, лесно се разбираме. Имаш си много по-голямо доверие – тогава нещата стават наистина на максимум, защото вече не се съмняваш, не се притесняваш от този човек.

Понякога актьорът показва много малко от възможностите си, защото се притеснява дали ще бъде разбран правилно, дали не минава някакви граници, дали не е много дързък в импровизацията или предложението. Но когато наистина работиш с един човек, е по-лесно и затова се създават екипи, с които се получават по-цялостни и стойностни неща. Така че импровизацията и предварителната работа вървят ръка за ръка. Понякога дадена сцена отпада или се дописва, защото се вижда, че известни взаимоотношения с даден персонаж липсват. Изобщо, филмът е един доста жив организъм – докато копието не е готово, до последно търпи промени. Всяка проекция на нов филм очаквам с трепет, защото нямам идея какво сме снимали – след монтажа става трето нещо. Радвам се, че съм оставила впечатление, че ролите ми са плътни.

Реализацията на образа на Нели от „Моето мъничко нищо“ оправда ли вашите очаквания?

Ами да. Рядко ми се случва да се боря толкова за героиня със себе си и с обстоятелствата. Много трудна, многопластова... Много време ми трябваше да разбера логиката й на поведение и да го оправдая пред себе си. Но опитът ми показва, че точно тези героини после ги обичам най-много, защото най-трудно съм ги намерила. Много малко допирни точки имахме с нея, но наистина Дочо Боджаков ужасно много ми помогна – на много места намерихме логиката, което действа като първоначална база.

В рецензията на филма пише, че двамата главни герои отключват духа на злото у себе си. Зли хора ли са те?

Основното предимство на този филм е, че успяхме да постигнем някакво почти Достоевско звучене на героите, които не са нито само невинни, нито само виновни. Всеки нормален човек в живота носи и дявола, и ангела – зависи на кое ще даде превес. И когато малко си позволи лукса да даде превес на един от двамата, колелото се завърта безвъзвратно. Всички тук стават жертви в момента, в който отключват духа на злото в себе си. Хората говорят за възмездие, за карма, но животът ни е толкова интензивен, че възмездието се връща още в този живот. Този филм ще бъде все по-актуален, ще го оценяват повече, въпреки че на първо възприемане на хората им се струва краен. Малко е изпреварил времето си като филм – той е доста сериозен филм- метафора. Не знам защо на пресконференцията всички говориха на толкова битово и конкретно ниво, че просто не беше истина... Сериалите изглежда толкова са разводнили мозъка на зрителите, че те не могат да виждат по-високите, висшите планове. Надявам се ние да съумеем да правим това изкуство, което да ги приучи отново да не са глухи и слепи за тези неща. Този филм наистина е крачка напред в това отношение.

Има една фраза „Не отивай много надълбоко, ще се удавиш“. Как бихте я съотнесли към актьорското изкуство?
Не можеш да се научиш да плуваш, ако не отидеш надълбоко – особено в актьорското изкуство. Да, можеш да стоиш на плиткото и повърхностното – това определя понякога и играта на мои колеги. За себе си мога да кажа, че имах огромния шанс

да скоча в дълбоките води още на 14 години в ТБА, където сега съм актриса на щат. Коко Азарян ме взе в една постановка „Лулу“ – на времето си също скандална /1991 г./. Така че на мен явно от първото нещо ми е тръгнало със скандали, дори и аз да не съм в центъра на нещата. Човек има някаква съдба, с която трябва да се пребори или да научи този урок. Тогава разбрах, че или много бързо трябва да се науча да плувам, или много бърза да се махна от там. Какво е изживяването, когато реално нямаш никакъв опит и си дете, а аз бях ужасно притеснително и затворено дете в интерес на истината. Може би затова попаднах в тази студия при Венци Кисьов в театър „Сълза и смях“. Майка ми ме заведе там, защото няха никакви приятели в София. Аз дойдох от Габрово в 4 клас и изведнъж попаднах в един доста враждебен, студен и огромен град, в който се чувствах много сам. Майка ми реши, че тази среда ще ми е близка – и наистина – те ми станаха най-добрите приятели и до ден днешен. За съжаление, се пръснаха по света и много рядко се виждаме...

Ставаше дума за това, че от тази студия Коко Азарян ме взе и ме сложи на сцената до Васил Михайлов и до Йосиф Сърчаджиев – тези лица, които съм виждала само на сцена и на екран – аз съм редом с тях. Трябва да се опиташ да ги догониш много бързо и да взаимодействаш с тях. По този начин аз имах най-добрите учители – прекрасните актьори и великите режисьори, с които работех още преди ВИТИЗ – Вили Цанков, Гриша Островски, Бойко Борисов. Имам силен ангел хранител за професията и съм много щастлив човек в това отношение. Давам си сметка – това е изключителен късмет и шанс, защото можеше да не съм аз – можеше да е друга като мен. Освен таланта и труда в нашата професия има огромен процент шанс – да те забележат, да ти дадат възможност да се развиваш...

Вие почти отговорихте на следващия ми въпрос – подкрепи ли ви някой в трънливия път към актьорството и откъде дойде тази страст.

Да – майка ми е виновна, и баща ми... Прекрасните ми родители, които винаги са сто процента зад мен. Много е важно това – времето, в което живеем, е много жестоко. Жълтата преса се опитва да те убие всячески. Да – по-добре на хората в устата, отколкото в краката, но смятам, че това е еднозначно днес. Реших, че няма смисъл да се боря с тях, реших, че работата ми ще е тази, която се бори с тях. Имам и прекрасни приятели – почти всички от сферата на изкуството, които винаги са ме подкрепяли, независимо какво се е случвало... Никога не са променяли отношението си към мен, без

значение какво се е говорило за мен. Но най-добрата подкрепа, която получавам отвсякъде, това е от публиката. След „Дунав мост“ ме заля огромна недоброжелателна вълна. Аз си казах: „Ако всеки път, когато си свърша явно добре работата, това се стоварва върху мене...“ Бях трети курс във ВИТИЗ – не беше късно, можех да сменя професията – да стана адвокат, както искаше майка ми, въпреки че не виждам с тази емоционалност в съдебната зала как точно ще се получи... Ако нещо ме спря да не се откажа, това бяха купищата писма, които получавах всеки ден от абсолютно непознати хора от цялата страна, които напълно ме подкрепяха.

А какво е вашето определение за „дуенде“?

Бацилът на театъра е в това усещане, което много рядко се случва. Лорка го определя като „дуенде“. Моето определение за „дуенде“ е, че когато се слеееш със залата,

имаш чувството, че не стъпваш по сцената и се наблюдаваш леко отстраня. Много е странно – това е единение на енергия. В целия ми творчески път – 16 години – да се е случило два или три пъти – не повече. И то само в театъра – когато имаш живия контакт с публиката. Но публиката е нещо много важно – докато тя не влезе в салона на театъра или на киното, ние сме си свършили само наполовина работата. Иначе ще стане много стерилно – да играеш пиеса като на репетиция и да нямаш никакъв отговор. Затова всяко представление е различно – защото публиката е различна. Затова не може и да се преразкаже – трябва да се преживее. Не съм пробвала наркотици, но театърът е такова прелестно нещо, което мога да сравня с наркотик. Той е толкова силен, че ти всеки път излизаш на сцената с надеждата, че тази вечер пак ще се получи. Това вече те заразява и ти се пристрастяваш към него. ■

ЙОАНА БУКОВСКА

В ДАТИ:

Родена на 8. 4. 1977 г. До десетгодишната си възраст живее в Габрово, след което семейството ѝ се мести в София. От 1991 до 1996 г. участва в детско-юношеската театрална студия към „Сълза и смях“. През 2000 г. завършва НАТФИЗ в класа на Андрей Баташов. Йоана Буковска е гостувала на пет кино фестивала, един от които, през 2000 г. е 53-я Фестивал в Кан – с филма „Смърт, любов и съдба на борда на Ориент Експрес“.

Роли в театрални постановки:

„Коледна приказка“ от Карл Орф;
„Ромео и Жулиета“ от Шекспир;
„Къща“ от Антон Страшимиров;
„Адска машина“ от Жак Кокто;
„Есенна соната“ от Ингмар Бергман.

Роли в киното:

„Приятелите на Емилия“ – реж. Людмил Тодоров;
„Пансион за кучета“, реж. Стефан Командарев;
„Смърт, любов и съдба на борда на Ориент експрес“, реж. Марк Ропър;
„Морски пехотинци“, реж. Марк Ропър;
„Тайнственият спътник“, реж. Пиер Бюшо и други.

Роли в телевизията:

„Извън граници“, реж. Дани Бери /сериал/
„Как се става капиталист“, реж. Кристиан Спиеро,
„Сватба по български“, „Клопката“, „Дунав мост“, реж. Иван Андонов,
„Най-важните неща“, реж. Иван Андонов.

Награди:

1994 г. – награда за ролята на Жулиета в „Ромео и Жулиета“
1994 г. – награда за спектакъла „Две усмивки на Чехов“, представен в Авињон
2000 г. – награда за най-добра актриса на годината, за ролята на Стела в „Дунав мост“
2000 г. – номинация „Аскеер“ за ролята на Хелена в „Есенна соната“
2003 г. – Специална награда на САБ за ролята на Карол в „Олеана“ от Дейвид Мамет.
2007 г. – Специалната награда на XV МФФ „Любовта е лудост“ във Варна за филма „Моето мънишко нищо“ – реж. Дочо Боджаков, в който Буковска изпълнява главната женска роля.

МАРИН ЧОНЕВ

ЗВУЦИ С ДЪХ НА МОРЕ

АВТОР: НАТАЛИЯ БОЯДЖИЕВА СНИМКИ: НАТАЛИЯ БОЯДЖИЕВА И АРХИВ

От една страна – шумотевицата, блясъкът, славата, от друга – половинвековен вгълбен труд. Така накратко бих характеризирала благородното дело на проф. Марин Чонев, който като диригент на Представителен градски хор „Морски звуци“ при Община Варна допринесе през годините изключително много за световната слава на българското хорово изкуство.

През 1956 година Марин Чонев създава хор „Морски звуци“ и до днес без прекъсване е негов главен диригент. През 1969 г. той основава и Хора на варненските момчета, с който поставя началото на концертните изяви на момчешките хорове в България. За първи път в страната през 1976 г. прочутият диригент включва към малките момчета и младежи, които са възпитаници на Хора и след мутацията на гласовете пеят като тенори и басы в смесен хор с децата и самостоятелно като мъжки хор. Марин Чонев е професор по хорово дирижиране в Пловдивската академия за музикално и танцово изкуство, в Шуменския университет и в Департамента за повишаване на квалификацията на учителите във Варна. Бил е член на журита на международни хорови конкурси в Арецо и Гориция – Италия, Тур – Франция, Дебрецен – Унгария, Толоса и Канторигрос – Испания, Арнем – Холандия, Кардица и Родос – Гърция, Кишинев – Молдова и във Варна.

Марин Чонев е основател и президент на Международния майски хоров конкурс „Проф. Георги Димитров“ – Варна. Той е и инициатор на Международен конкурс за диригенти на хорова и кантатно – ораториална музика във Варна и е негов директор. Безбройни са турнетата в чужбина и участията в национални и международни фестивали и конкурси: Панорама на българското хорова – изпълнителско изкуство – София, Софийски музикални седмици, Мартенски музикални дни – Русе, Европейски месец на културата – Пловдив, Международен музикален конкурс в Уилтън – Англия, Международни хорови конкурси в Италия, Франция, Испания, САЩ, Гърция...

Хор „Морски звуци“ е получил всички възможни български и много чуждестранни награди – ордените „Кирил и Методий“, „Народна Република България“, наградата „Кристална лира“ 2001, на Министерството на културата, на Националния център за музика и танци, на Съюза на музикалните и танцови дейци и още, и още...

Репертоарът на хора обхваща творби на български и чуждестранни хорови композитори от Ренесанса до днес, източно-православна музика и кантатно-ораториални произведения: „Реквием“ от Керубини, „Камбаните“ от Рахманинов, „стабат Матер“ от Дворжак, „Дон Жуан“ и „Реквием“ от Моцарт; Бах, Брамс, Верди, Александър Райчев, Микис Теодоракис ...

В края на ноември беше отбелязан 75 – годишния юбилей на маестро Чонев с грандиозен концерт във Фестивалния и конгресен център. Залата не можа да побере почитателите на хоровото изкуство. Освен чудните изпълнения на „Морски звуци“ чухме и поздравленията на още шест хора. След концерта юбилярът, както винаги жизнен и енергичен – отдели време и за кратък разговор.

Г-н Чонев, разкажете за началото.

Още като студент през 1954г. започнах да дирижирам Академичния хор на Консерваторията. Завършил съм първия випуск на специалността „Хорово дирижиране“. Във Варна през 50-те години нямаше градски хор. Поканиха ме да сформирам представителен хор, който и до днес продължава дейността си без прекъсване. Вече повече от половин век имаме пълната подкрепа от нашата общественост и от общината, не е имало кмет, който да не помага. В момента „Морски звуци“ се нарича Хорова школа и включва Смесения хор, Хора на момчетата и младежите и Хора на девойките – една творческа общност.

„Морски звуци“ е учебна база на първия в страната диригентски колегиум.

ОТЗИВИ ЗА ХОР „МОРСКИ ЗВУЦИ“ И НЕГОВИЯ ДИРИГЕНТ:

„Възторжени и гласовити певци плюс един млад и талантлив диригент – Марин Чонев, с вкус на зрял художник и умения на опитен възпитател – това е хор „Морски звуци“.

30. 4. 1964 г. акад. Петко Стайнов

„Вълнуваща е музикалната дълбочина на гласовете на хора. Високо техническо ниво и истинско майсторско изпълнение“.

Бускетс, президент на конкурса в Кантонинос, Испания - 1985 г.

Да, хорът провежда курсове по дирижиране един – два пъти в годината с американски, корейски и европейски диригенти. Аз съм инициатор, но главен организатор е синът ми Калин Чонев, който живее в САЩ и организира нещата от там. Канили сме лектори от много страни. Редовно гостуват Лари Уайт – американски професор по дирижиране и Диан Чобанов – симфоничен диригент от Австрия.

Трудно се обхващат три големи хора наведнъж. Кои са вашите помощници?

Росица Щерева е диригент на „Морски звуци“, Дарина Кроснева е на Хора на младежите, а Захарина Милкова дирижира Хора на девойките. Колежките са добре подготвени професионално и отговарят пряко за отделните хорове.

Как възприема чуждестранната публика нашите хорове?

Чуждестранната публика възприема много добре българското хорова изкуство. Особен интерес за чужденците представлява специфичния аромат на обработения фолклор. По мое време хоровото пеене беше обичайно и много разпространено. Във Варна например имаше към 50 училищни хора. Изкуството трябва да възпитава.

Каква е тайната на вашата жизненост, г-н Чонев?

Работя и се движа. ■

ИВАН ВАЗОВ И ЧЕХИЯ

АВТОР: ХРИСТИНА СТОЕВА, СНИМКИ: АРХИВ

За връзките на нашия виден писател Иван Вазов с Чехия и за неговото отношение към страната и нейната култура знаем от литературното му творчество. В следващите няколко реда искам да ви представя и конкретни факти, които говорят за чувствата на Иван Вазов към чешкия народ, които той е отразил и в стихотворението, озаглавено „На чехите“:

За вашето съчувствие широко
в борба ни свята изразено смело
в горещо слово и в горещо дело
благодарим, благодарим дълбоко.

О, чехи, род пламтящ, душите ваши
са струни цели с трепет благороден
скръбта ни вас боли, триумфът наши
превръща се във ваш триумф народен.

В изданието през 1978 година в Прага „Речник на българските писатели“ – издателство Одеон, Иван Вазов е представен като прозаик, поет, драматург, литературен критик и преводач. За връзките му с Чехия се съобщава, че като министър на просветата през ваканцията на 1898 година той е посетил за кратко време Чехия и е бил в Прага и Карлови Вари.

Своето отношение към тази страна и нейната култура Иван Вазов е отразил многократно в литературното си творчество. Превеждал е поезията на класиците Ян Неруда, Ярослав Врхлици и Струепежнички. В много от неговите произведения срещаме чешки мотиви и особено образа на Ян Хус. Научните студии на Константин Иречек са били за Вазов основен исторически източник за описани сцени от старата българска история, а действието на незавършеният му роман „Маргарита“ (1904) със сюжет от студентските години на Васил Д. Стоянов се разиграва изцяло в Чехия.

Тези бележки породиха желанието ми по-подробно да запозная нашата общественост с написаното от Вазов за Чехия и с приема на неговото творчество в тази страна.

В сравнение с преводите от други големи поети, поезията на Ян Неруда е по-слабо застъпена, но затова пък Вазов е подбрал програмните „Отколе нас съдбата зла потиска“ и „Ний още не умееме да мрем“, които са съзвучни с нашите тежнения и стремежи.

Из сборката на Врхлици „Танталово наследство“ Вазов взема ония моменти, в които са изречени думи с непреходна святост. Бащата на сражаващия се срещу него син казва: „За туй нещастие виноват не си ти: /ти вършиш волята на големците, /войната е злодейство най-голямо, /но то е общо, а не твое само!“ Или след като чува хвалебствия и хули срещу творчеството си поетът възкликва: „Кога бог звездите на небе запали, /не слуша той кой го хули или хвали“

В „Маргарита. Един роман в Прага. Откъслек“ Иван Вазов намира художествен повод г-жа Кнотек да покани българския студент, представен в образа на Богдан Хилков, да разкаже за своята страна и за своя „симпатичен народ, който тъй обичаме ние чехите, един братски славянски народ“ и да заяви: „Вие, българите, можете винаги да разчитате на радушно гостоприемство в нашата страна“. На въпроса дали студентите в Прага вярват, че бедният български народ ще се освободи и на какво се оповават, отговорът е: „На младото поколение, което сега се въоръжава с наука и събира сили за борба“. Следва реакцията на г-жа Кнотек: „О, колко е хубав животът, когато има такава благородна цел!“

Въпросът за отношението на Иван Вазов към Чехия и към чешката литература

научно е изследван от покойния вече професор Зденек Урбан и е отразен в сборника „Чехословакия и България през вековете“ /С. 1963. с. 62-82/ На втория въпрос: „Начало на проникването на творчеството на Иван Вазов в Чехия“ обоснован отговор дава Дануше Хронкова в статия, отпечатана в сборника „Българо-чешката дружба в литературата на XIX век“ С.1975 с.145-168. В резюмето тя подчертава: „Най-благоприятни условия за проникването на творчеството на Иван Вазов в чешкия културен живот е имало през два периода. Първият голям прилив преводи заедно с интерес към личността на писателя достига върха си през последното десетилетие на XIX и началото на XX век. За 40 години от появата на първите чешки преводи от Вазовата поезия, отпечатани през 1878 г., излизат в чешките периодични издания 130 превода от Вазов и 11 отделни книги: избрани стихотворения, почти всички разкази на автора от 80-те и 90-те години, както и главните му романи „Под игото“, „Нова земя“ и „Казаларската царица“. Този интерес към творчеството на Вазов... постепенно спада преди балканските войни.“

Вторият период на засилен интерес към Вазов обхваща края на 40-те и началото на 50-те години. Това, което позволява творбите на Вазов активно да се включат в литературния живот на чешкия народ,

е усещането на чешкия читател, че поетът разговаря с него на много близък език, че неговите идеи отговарят на изискванията на времето. Вазовите стихове привличат с демократичната съпротива срещу нацио-

налното потисничество и социалната несправедливост, със здравия разум и с картината на всенародното единство в борбата за национално съществуване. Творчеството му дава представа на чешкия читател за съвременния български живот, за борбата на широките народни маси за свобода, която е следена от чешкия народ с гореща симпатия. Чешката литература през 80-те години се стреми да възпитава широките читателски маси с интересно, забавно и художествено ценно четиво, което да разпалва жаждата за свобода и готовността за саможертва. На тези изисквания отговарят преводите на Вазов и затова те се издават в масови тиражи. Поради съпоставянето на предишните патриотични идеали с нездравите идеи на съвременността, която е загърбила тези идеали и с патриотичния и критичен тон на произведенията, творчеството на Вазов е близко до т.нар. „народна школа“, чийто най-ярък представител в чешката литература е Сватоплук Чех. Въпреки, че Вазов не е бил запознат с произведенията на Св.Чех, сходството в литературния типаж на творчеството им предизвиква симпатиите на чешкия читател,

още повече че Вазовата поезия и проза се превеждат в Чехия в момент, когато Сватоплук Чех е на върха на своята слава и с неговите критерии се оценявали и другите литературни явления. ■

В ПАМЕТ НА ХАНА РАЙНЕРОВА

ОТИДЕ СИ ПРЕВОДАЧКАТА, С КОЯТО ГЕРОИТЕ НА РАДИЧКОВ ПРОГОВОРИХА НА ЧЕШКИ

АВТОР: МАРЦЕЛ ЧЕРНИ, СНИМКИ: АРХИВ

ПРЕВОД СЪС СЪКРАЩЕНИЯ: ДОБРОМИР ГРИГОРОВ

Когато в началото на 2007 г. пишех юбилейно поздравление по случай 60 годишната преводаческа кариера на Хана Райнерова, не очаквах, че този достоен юбилей – изключителен не само за чешката българистика, ще бъде едновременно и повратен момент, в който приключва драматичната и необичайна съдба на тази изключителна фигура в чешко-българските културни връзки. Хана Райнерова – активният член на „българския кръжок“, ръководен от Зденка Ханзова (1908-1958), новаторът в систематичното запознаване на чешката общественост с българската литература, носителката на орден „Кирил и Методий“ (1964) за заслуги в областта на българската култура, почина на 1 юни 2007 г.

Хана Райнерова, по баща Щайнерова, е родена през 1921 г. в град Бенешов в Средна Чехия. Пътят ѝ към българската култура сякаш е предначертан от единадесетгодишния ѝ престой в Русе, където живее от 1922 до 1932 г. Нейният дядо по бащина линия Зикмунт Щайнер работи в българските железници като началник на гарите в Русе, Варна, а по-късно и в Пловдив. В мемоарите си „Съдба – Хана Райнерова“, излъчени премиерно от радио „Вълтава“ през април 2006 г. по повод 85 годишния юбилей, Хана Райнерова си припомни за живота на колонията в Русе, където по онова време съществува много здрава връзка с чехословашката държава – в колонията идват чешки соколовци или например Чешкия квартет¹. Детската ѝ памет пази спомен за Йозеф Сук – един от най-прочутите членове на квартета.

Запазени са моментите, в които сдружението „Хавличек“ организира празнични забави по случай 28 октомври на празника на републиката, чествания на свети Микулаш, а също така и театрални представления за възрастни и куклен театър за деца. Освен това в Русе съществува пивовар, чешка дърводелска работилница, както и

следобедната детска градина на госпожа учителката Божена Немцова. Не след дълго тя е закрыта, и когато малката Хана достига училищна възраст, трябва да се задоволи с букварите на по-големия си брат. Четири години от основното училище учи в т. нар. Германско училище, а в България завършва първата година на гимназията; през следващите години учи в родината си – в класическата гимназия в Храдец Кралове, където семейството се премества през 1933 г., и където шест години по-късно Хана се дипломира. Годишите в Храдец Кралове са изпълнени със срещи с редица значими представители на музикалния и литературния живот в междувоенна Чехословакия. Лично се запознава с Владислав Ванчура, който в студентските си години е влюбен в нейната майка, поддържа приятелство с левия интелектуалец, журналиста и писателя Карел Нови. Вероятно за първи

път осъзнава какво означава преводаческият занаят, когато на излет на сдружението „Пршитомност“ слуша как Отакар Фишер разказва за трудностите при превода на „Фауст“ от Гьоте. Пътува до Прага, за да се наслаждава на Освободения театър на Иржи Восковец и Ян Верих, театъра „Д“ на Буриан или концертите на Чешката филхармония; за един от концертите споделя впечатление си от „Славянски танци“ на Дворжак в интерпретацията – както самата тя казва – на „ангелски красивия диригент“ Рафаел Кубелик.

Една година след началото на протектората завършва курс за медицински сестри в Прага и започва работа като възпитателка в детска градина за деца от еврейски семейства. Все по-драстичните антиеврейски дискримина-

ционни закони усложняват далеч не само живота на нейното семейство. Когато през 1941 г. започва транспортирането на населението към лагерите, Хана решава да сключи формален брак с литератора Франя Щрикер, чешки евреин и неин приятел от летните младежки лагери. И всичко това с надеждата, че двамата по-лесно ще устоят на нацисткия терор.

Техен кум става Карел Райнер (1910-1979), композитор и пианист, ученик на Алоис Хаба. Планираната сватба завършва трагично – Гестапо залавя Франия и той заминава с първия влак към Матхаузен, където е пребит от нацистите. В желанието си да бъде опора на Хана в тежката ситуация, Карел Райнер се жени за нея и оттогава тя приема неговата фамилия.

Нацистите отвличат двамата съпрузи и от 1943 до 1945 г. ги пращат в концентрационните лагери в Терезин, Освиенцим, Фрайберг и Матхаузен. По чудо и двамата оцеляват, загубили семействата си, а след войната ги събира Ян Сайдъл, композитор, при когото по време на войната е пазено цялото творчество на Райнер.

Хана Райнерова първоначално иска да стане лекар, но след преживените мъчения в концентрационните лагери и ужаса от нечовешкото поведение на надзирателите, пред които е изправена, решава да запише славянска филология във Философския факултет в Прага със специалност „Българистика“.

Започва да превежда от 1947 г., а нейният първи превод излиза една година по-късно – романът „Нови хора“, втора част на тетралогията на Гюнчо Белев „Случки из живота на Минко Минин“. Започва шейсетгодишният период на прецизна работа, сравним с изкуството на театралния сценограф. За да направи достоверно и същевременно свое копие на костюма, трябва да открие подходящия и най-привлекателния оригинал. След това разделя модела на най-малките съставни части и изработва в съзнанието си схема, по която започва да изгражда собствената визия за дрехата – ръководи се от прототипа, но не трябва да игнорира спецификата на актьора, за когото готви новия костюм. В други случаи трябва да обнови модела, тъй като оригиналът е вече демодиран, въпреки че нейните отворени възприятия още на първо четене разпознават по какво се отличава от обикновеното и посредственото, какво го прави съдържателен, за да се ушие отново и с това да се извади от забравата. Когато в началото на 90-те години Хана Райнерова поглежда назад във времето към своите „дизайнерски произведения“ и детайлните си „шивашки модели“, може да посочи 47 книги от 39 български автори, 23 кратки белетристични текста, повече от 20 театрални пиеси, 18 пълнометражни и 12 кратки филма, редица стихотворения, малки прозаични жанрове, както и песните, които съставят антологите „Сто модерни поета“ (*Sto moderních básníků*, 1967), „Стихове срещу смъртта“ (*Verše proti smrti*, 1980), „Българска поезия на XX век“ (*Bulharská poezie 20. století*, 1983) или „Христоматия на българската литература“ (*Čítanka bulharské literatury*, 1983). Към тях следва да се добавят

около десет литературни радиопредавания и откривателският подбор на поезията на Дора Габе „Почакай, слънце“ (*Počkej, slunce!*, 1981), върху който заедно с преводачката работи и известната поетеса Ярмила Урбанкова, авторката на чешките преводи на Яворов (*Nežiju – hořím*; 1964). Нека да се насочим по-конкретно към отделните български автори, в които преводачката Хана Райнерова е посветила чешката публика. Като изключително начинание трябва да се посочи подборът на най-емблематичните и драматични пасажии от „Записки по българските въстания“ (*Zápisky o bulharských povstáních*, 1978) в сътрудничество с Венцеслава Бехиньова – монументалната хроника на Захари Стоянов на българската национално-освободителна борба и своеобразният завършек на българското Възраждане. Този труд преводачката може да започне благодарение на нейната ерудиция, която се култивира чрез на преводите, направени дотогава, на историческите романи „Железният светилник“ (*Železný kahan*, 1961) и „Преспанските камбани“ (*Prespánské zvony*, 1961) от Димитър Талев, на „Ден последен“ (*Den poslední*, 1954, 2. изд. 1976) и „Празник в Бояна“ (*Svátek v Bojaně*, 1968) от Стоян Загорчинов, на „Време разделно“ от Антон Дончев (*Přelom*, 1972, 2. изд. 1974), на

романа „Огнено лято“ (*Ohnivě léto*, 1976) от Камен Калчев, както и на „Антихрист“ (*Ancikrist*, 1976) от Емилиян Станев. Вторият, но също толкова значим принос на нейното преводаческо умение, е систематичното съсредоточаване върху творчеството на Йордан Радичков, което намира много силен отзвук в чешка среда. В интервю за „Лидове новини“ от 1999 г. авторът говори за поставянето на пиесите му в Чехия и за важната роля на Хана Райнерова като тяхна преводачка: „С удоволствие си спомням за постановката на „Януари“ в Народния театър с великолепните актьори Ладислав Пешек, Франтишек Филиповски, Бохуш Захорски и Иржи Совак, за постановката на „Суматоха“ в Театъра на Шалда в Либерец, а и за Пражкия Рококо под режисурата на Карел Кршиж. Винаги съм благодарен на Хана Райнерова, която е преводачката на повечето от текстовете ми. Благодарение на нея те са стигнали до чешкия читател и чешкия зрители.“² След подготвянето на сборниците „Горещо пладне“ (*Horké poledne*, 1966)³ и „Скални рисунки“ (*Skalni kresby*, 1973, където са включени и разказите „Козел“, „Заекът“) от печат излиза очарователната птича компания „Ние, врабчетата“ (*My vrabčáci*, 1973, 2. изд. 1982), по-късно се появяват новелата „Дърворезачка“ (*Cirkulárka*,

1974, от книгата „Скални рисунки“), романът „Всички и никой“ (*Všichni a nikdo*, 1984, изданието включва и разказа „Привързаният балон“), а в края на бившия политически режим излиза от печат и томът с избрани текстове „Нежната спирала“ (*Něžná spirála*, 1988)⁴ и „Барутен буквар“ (*Střelný slabikář*, 1988). Когато на книжния пазар след ноември 1989 г. българската литература не е в много добра позиция, Чешкото радио излъчва три разказа на Радичков – това са *Malý lyžař* (премиерата е на 30. януари 1997), *Bourec torušovů* (с премиера на 8. март 2003) и *Bláznivá tráva* (излъчен на 1. ноември 2003, в редакцията на Дагмар Оравова). От пиесите на Радичков Хана Райнерова превежда „Желязното момче“ (*Železný kluk*, 1976), „Суматоха“ (*Mela*, 1976),⁵ „Лазарица“ (*Lazařina*, 1978),⁶ „Кошници“ (*Košíky*, 1984)⁷ и „Образ и подобие“ (*K obrazu světu* (*Kronika*), 1987). За съжаление след окупацията на Чехословакия от войските на Варшавския договор името на преводачката се озовава в списъка на хората, които нямат право да превеждат. Нейните преводи „не са били препоръчителни“ в избора на постановки в театрите и затова остават в повечето случаи непопулярни. Единственото изключение е постановката на „Кошници“ в Шалдовия театър в Либерец, където пиесата се радва на небивал успех.

От пиесите на други български автори, преведени от Райнерова, трябва да се посочат пиесите на Климент Цачев – „Последният от отряда“ (*Poslední z oddílu*, 1965), на Блага Димитрова – „Д-р Фаустина“ (*Doktorka Faustina*, 1976), на Пейо Яворов – „В полите на Витоша“ (*Pod Vitoši*, 1958, 2. изд. 1959, с премиера в Прага, Чехословашко радио 1959), на Георги Караславов – „Камък в блатото“ (*Kámen do kalných vod*, 1960; със заглавието *Ježek za košili* има премиера в Прага, Чехословашко радио 1961), на Стефан Костов – „Женско царство“ (*Ženské panství*, 1981), на Димитър Ангелов – „Имаше едно момче“ (*Byl jednou jeden chlapec*, премиера в Прага, Чехословашко радио 1970), на Петър Ангелов – „Голям колкото малка ябълка“, (*Velký jako malé jablko*, 1990), на Величко Нешков – „Сигнали“ (*Signály*, 1953, съвместно със Здена Ханзова; премиерата е в Прага в Театъра на чехословашката армия, 1955), на Цветана

Нинова – „Съперници“ (*Sokové*, 1976), на Антон Страшимиров „Свекърва“ (*Tchyně*, 1958) или на Михаил Величков – „Бягство“ (*...a teď si budem žít!*, 1978). За съжаление не се стига до постановки – текстовете отново остават встрани от фокуса на чешките театрални сцени.

Освен това става кръстница на първите чешки издания на романите „Пътуване към себе си“ и „Страшният съд“ на Блага Димитрова, на „Стъпки в снега“, „МТ Ведрово“ и „Контраразузнаване“ от Андрей Гуляшки, „Шестимата“ от Никола Маринов, „Мъже“ на Георги Марков, превежда книгите „Отвори, аз съм“ и „Корабът“ от Лиляна Михайлова, романа „Низината“ на Васил Попов, монографията „Авицена“ от Иван Богданов, както и новелата „Покройникът“ от Рангел Игнатов, публикувана в списание „Светова литература“ през 1958 г., книгите „Свят без сенки“ на Атанас Наковски и „По тротоара“ на Милчо Радев, а също така и „Сините переперуди“ на Павел Вежинов. [...]

Не бива да забравяме съвместната работа над езика в поетичния подбор на „Да бъде ден!“ от текстове на Христо Смирненски, благодарение на която се запознава с поета Лудвик Кундера, в подбора на произведения от Никола Вапцаров – *Z díla* (1953), върху чиито текстове освен Лудвик Кундера работят и поетите Камил Беднарж и Франтишек Бранислав. Чехословашкото радио е вдъхновило множество преводи, които не успяват да излязат от печат; това са разказите на Иван Радоев „Светът е малък“ (*Svět je malý*, премиера 1962), на Димитър Савов или на Йордан Каменов или есето на връстника и колегата Въльо Раковски

„Часовник“ (*Hodiny*, премиера 4 март 2002), което е нейният последен превод. В ръкопис Хана Райнерова оставя модерния, четвърти по реда

на преводите, но по отношение на някои изпускани места от текста първия пълен превод на романа „Под игото“.

Хана Райнерова живее дълъг и плодотворен живот, на който не всеки може да се радва. Както става ясно от устните спомени, които за съжаление никога няма да излязат от печат, животът ѝ е изпълнен с преломни събития и емоционални срещи с изключителни хора в българските и чешките литературни и художествени кръгове. Винаги ще се упреквам, че не потърсих тази приветлива жена, не успях дая опозная по-добре и не се опитах да взема всичко от нейните спомени навреме, като един дълъг разговор. С колегата Емил Басат крояхме общи планове при неговото идване в Прага през пролетта на тази година. Изтървахме и последната възможност... Живите си отиват и на тяхно място идват други, наследниците им. Още дълго и болезнено ще усещаме празнината, която остави кончината на Хана Райнерова. ■

¹ Чешкият квартет – струнна камерна формация, съществувала от 1892 до 1933 г. с намерението да изпълнява предимно репертоар на чешки романтици (Б. Сметана, А. Дворжак, Зд. Фибиш) и на съвременни композитори (Й. Сук, В. Новак). Ключовите фигури на квартета са Карел Хофманн (първа цигулка), Йосеф Сук (втора цигулка), Оскар Недбал (виола), от 1906 Иржи Херолд; Отто Бергер (виолончело), от 1894 Хануш Вихан, от 1914 Ладислав Зеленка. (бел. прев.)

² I. SRBKOVÁ, *Člověk je věta psaná s láskou, ale plná pravopisných chyb* [rozhovor s J. Radíčkovem], *Lidové noviny*, 1999, 8. 12., s. 20. (бел. авт.)

³ Тук може да се създаде впечатлението, че става дума за първия превод на Радичкова книга на чешки език. Всъщност това не е така, тъй като този първи превод е на изключителната преводачка на българска литература Людмила Новакова - J. RADÍČKOV, *Povídky* [Zvonce; Nebe sousedů; O literatuře], *Světová literatura* 7, 1962, č. 6, s. 155-159; съвместно с Карел Мара. (бел. авт.)

⁴ Освен това съдържа и книгата с разкази „Шест малки матрьошки и една голяма“ (*Šest malých matřošek a jedna velká*). (бел. авт.)

⁵ Премиерата на пиесата в Либерец е през 1976 г., я в Прага е в театъра „Рококо“ през 1986 г. (бел. авт.)

⁶ Премиерата на пиесата е в Бърно в Divadlo na provázku през 1980 г. (бел. авт.)

⁷ Премиерата е в Шалдовия театър в Либерец през 1986 г. (бел. Авт.)

КОЛЕДНИ ПРАЗНИЦИ

ПО МАТЕРИАЛИ ОТ ПЕЧАТА - МАРИЯ ЗАХАРИЕВА, СНИМКИ: АРХИВ

Няколко милиарда души по света отбелязват всяка година раждането на Исус. Подаръците и богато украсените елхи и трапези са неизменна част от коледните празненства на почти всяко семейство. Вярва се, че всичко, което си пожелаем на Коледа, се сбъдва. Коледните празници са изпълнени много надежди за добро и светло бъдеще.

БЪДНИ ВЕЧЕР

В навечерието на Коледа се празнува Бъдни вечер, последният ден от великите пости. Това е един от най-важните семейни празници. Той е посветен на дома, огнището, но и на умрелите предци-родственици. В някои краища на България се нарича **Малка Коледа**. По стара традиция, преди да се нареди празничната трапеза на Бъдни вечер, стопанинът на къщата запалва специален пън в огнището, наречен **бъдник**. Отначало разбърква с него огъня, наричайки: „*Колкото искрици, толко пиленца, шиленца, теленца, дечица в тоя дом!*“ После поставя тънкия край на дръвчето в огъня;

там то остава да тлее цялата нощ и да поддържа огъня жив. Дървото е крушово, дъбово или буково. В предварително издълбана в него дупка се сипва червено вино, тамян и зехтин за берекет. Преди да се сложи в огъня, се запечатва с пчелен восък. По искрите от огъня пък се гадае каква ще е годината. Празничната трапеза се нарежда върху слама на земята в югоизточния ъгъл на одаята под иконостаса. На трапезата трябва да има 7, 9 или 11 ястия. Гозбите са постни. Трапезата трябва да е отрупана с всичко, което се произвежда в домакинството: варено жито, варен фасул, сърми, пълнени чушки с боб (или ориз), ошаф, туршии, лук, чесън, мед и орехи,

вино. В някои краища правят също тиквеник, зелник и малка пита, в която е скрита паричка (на когото се падне, ще бъде щастлив цялата година). В четирите ъгъла на стаята се поставя по един орех, за да се осветят четирите краища на света. Преди да започне вечерята на Бъдни вечер, най-старият мъж в дома прекадява трапезата. Вярва се, че тамянят прогонва злите сили. Вечерята започва с обредния хляб, наречен **бъдняк**, **боговица**, **богова пита** или **вечерна**. Той е кръгъл по форма и върху него има украса от тесто – кръст, кръг, слънце или стилизирани цветя и птици. В питата се слага сребърна пара и на когото се падне, той ще е късметлията през

годината. Разчупвасе от най-възрастния в семейството с думите: „Ела, Боже, да вечеряме“. Първото парче се слага под иконата на света Богородица. Момите слагат залък от боговицата под възглавницата си, за да им се присъни момъкът, за когото ще се омъжат. От тестото на погачата се пекат и малки кравайчета - колачета. С тях се даряват коледарите на следващия ден. Накрая по избраните орехи се гадае ще бъде ли здрав; ако орехът е пълен, няма да боленува. Докато трае вечерята, никой не трябва да става от масата. Ако все пак се наложи да я напусне за малко, върви приведен. Свещта, която гори върху обредния хляб и паницата с вареното жито, се

запазват. С нея жените заплашват магически градоносните облаци през лятото. А пепелта от горящия в огнището бъдник те изсипват в нивите и градините за плодородие. Трапезата не се вдига цялата нощ, за да не избяга късметът.

КОЛЕДУВАНЕ

През нощта слесу Коледа тръгват коледарите. Според традицията те трябва да са момци за женене. Те се предвождат от **станеник**. Той носи обредното дръвче - ябълка, елха - клон със седем разклонения, на които е забучена варакосана ябълка, кравай, червени конци, зеленина, монети. Коледарите пеят:

Станенине, господине,
добри сме ти гости дошли,
добър сме ти глас донели
низ хубава, долна земя:
овци ти се изягнили,
вси овцици ваклушатки
и овновци виторожки.
Станенине, господине,
тебе пеем, домакине!

Облечени с ямурлуци, с калпаци, украсени с чимширови китки, пуканки, нанизани на червен конец, сушени сливи, стафида, коледарите обхождат всички домове. Станеникът изрича благословия, предназначена за семейството и къщата; после дружината изпява песни и за всеки един поотделно. Стопаните даряват богато коледарската дружина — колаци, дребни пари, месо, сланина, брашно, боб, лук, вино и орехи.

РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО

На следващия ден, 25 декември, всички вярващи християни отиват в божия храм на тържествената света литургия. Те се причестяват и играят хоро на мегдана или в черковния двор. Рано сутринта или още предния ден се коли свинята, угоявана специално за Коледа. По плешките ѝ се гадае за миналото и бъдещето на семейството. На Рождество Христово свършва дългият коледен пост. Обядът е блажен. Основните ястия са от свинско месо. На обяда се пие първо блага ракия. Коледните сладки се правят традиционно с мед седмица преди празника, за да не са твърди.

В дните от Коледа до Богоявление, които народът нарича „мръсни“, „погани“, „некръстени“, се вярва, че бродят зли, тъмни сили. Затова людеите не бива да замръкват след залез слънце, забранени са брачните свеждания, защото заченатото в тези дни дете ще се роди пианица, побойник, нехранимайко. Коледната празнична обредност се запазва и до днес в българските домове, макар и видоизменена. Много промени настъпват в нея след Освобождението, когато България тръгва по европейски път на развитие.

КОЛЕДНА ЕЛХА

За пръв път коледна елха се украсява в двореца през 1879 г. по инициатива на княза. Сетне се устройват тържества с коледни елхи във военните клубове, учрежденията организират коледни тържества за децата на своите чиновници, празникът се чества по новому в болници и благотворителни институции. От 20-те години на XX век елхи се продават в градската градина. Първоначално елхата е била кичена със сухи плодове и собствено ръчно направени играчки. По-късно започват да внасят и да произвеждат играчки за коледната елха.

ДЯДО КОЛЕДА

Повече от 700 000 писма получава Дядо Коледа всяка година в пощенската си кутия. Пликовете започват да пристигат в пощенската станция в Лапландия още

в началото на декември. Помага му Снежанка - една от най-верните му помощнички. Служителите, облечени като джуджета, отварят писмата, които пристигат от целия свят, и лично предават желанията на Дядо Коледа.

В САЩ и Канада децата го наричат Свети Клаус – Santa Claus. В Китай – Shengdan Laoren. В Англия е Татко Коледа – Father Christmas и има дълго палто и дълга брада. Във Франция е познат също като Татко Коледа – Pere Noel. В Германия на децата раздава подаръци Детето на Христос – Christindl. В Русия това е Дедушка Мороз или познатият и у нас – Дядо Мраз. България - Дядо Коледа.

Адресът на Дядо Коледа е:

Santa Claus
Arctic Circle
96930 Rovaniemi
Finland

Официален сайт на Дядо Коледа
santa@northpole.net

РЕЦЕПТИ ЗА БЪДНИ ВЕЧЕР

Питка с късмети

Продукти: 1 кг брашно, 300 г вода, 10 г сол, 1 пакет бакулвер, смесен с брашното, монета от 5 стотинки.

Приготвяне: В пресятото два пъти брашно се прави кладенче, в което се слага солта и се сипва постепенно хладката вода, докато се получи тесто. То се омесва добре, оформя се на питка, в която се слага добре измитата монета и питката се пече в силна фурна.

Яхния от стар фасул

Продукти: 2 чаени чаши фасул, 1/2 чаена чаша олио, 3-4 глави лук, 2-3 домати, 1 чаена лъжичка червен пипер, магданоз,

джоджен, сол и по желание 5-6 лютиви чушлета.

Приготвяне: Фасулът се почиства, измива и се залива със студена вода. Вари се на умерен огън. Лукът, нарязан на ситно, се задушаваша в мазнината до омекване, прибавят се червеният пипер и доматиите. Задушават се леко. Свареният фасул се прецежда. Разпределя се в пръстени гюведжета. Отгоре се разпределя запръжката. Върху нея се поставя по едно лютиво чушле и по едно резенче домати. Посолява се, поръсва се с магданоз и джоджен и се сипва по 2-3 супени лъжици от водата, в която е врял фасулът. Гюведжетата се запичат на фурна. Поднасят се топли.

Пълнени чушки със стар фасул

Продукти: 2 1/2 чаени чаши фасул, 1/2 чаена чаша олио, 10-12 сухи червени пиперки, 2 глави лук, 1 чаена лъжичка червен пипер, джоджен и сол на вкус.

Приготвяне: Фасулът се залива с кипяща подсолена вода, захлупва се добре и се оставя 10-15 минути да набъбне. След това се прецежда и се счуква. Пиперките, предварително почистени от дръжките и семето, се накисват в топла вода да омекнат. Прави се запръжка от олиото, нарязания на ситно лук, червения пипер. Изсипва се върху фасула. Избърква се с джоджена и солта и се пълнят пиперките. Нарездат се в тенджерата, заливат се със зелен сок или вода и се варят, затиснати с чиния. Поднасят се студени.

Сарми с лозов лист

Продукти: 1 буркан консервирани лозови листа, 1 чаена чаша ориз, 1/2 чаена чаша олио, 2-3 глави лук и 1 стрък праз, 1 лъжица доматиено пюре, сол, сух магданоз и копър.

Приготвяне: Консервираните лозови листа се отцеждат. Ситно нарязаните лук и праз се задушават в олиото с малко вода. Когато омекнат, прибавя се оризът, задушаваша се с 1/2 ч. чаша вода. След като изври водата, се добавят подправките - размитото в малко студена вода доматиено пюре, сол, магданоз и копър. Разбъркват се и се увиват сармите. Върху дървена дъска се разстила всеки лист с лъскавата си част отдолу. Поставя се пълнката. Върху нея се завиват страничните части и след това се увива по дължина. Сармите се редят плътно в тенджерата, дъното на която е покрито с лозови листа. Заливат се с вода и 2-3 лъжици олио, затискат се с чиния и се варят 1 час на тих огън.

Ошав

Продукти: 500 г сушени плодове (сливи, ябълки, кайсии, череша), 100 г мед или 100 г захар.

Приготвяне: Сушените плодове се измиват добре и се накисват в студена вода за около 12 часа, след което плодовете се изваждат, а течността, в която са киснали, се прецежда през гъсто сито и с нея отново се заливат плодовете и се варят до омекването им, като тогава към ошаваша се прибавят медът или захарта. Компотът се оставя в тенджерата, докато изстине, след което се слага в дълбок стъклен или порцеланов съд.

Варено жито

Продукти: 500 г жито, 200 г захар, 50 г орехови ядки.

Приготвяне: Изчистеното и добре измито жито се залива с вода и се вари на тих огън докато омекне, след което се изцежда от водата, в която се е варило, оставя се да изстине и се смесва със счуканите орехови ядки и захарта.

Тиквеник

Продукти: 200 г брашно, 100 г вода, 100 г олио, 500 г тиква, 100 г орехи, 150 г захар, лъжичка канела.

Приготвяне: От брашното и водата се прави тесто, от което се точат 5 кори. Тиквата се сварява, обелва се от кората, наръсва се със захар, счукани орехи и канела и след като изстине, се слага по корите (без най-горната). Тиквеникът може да се направи и с пълнка от сурова настъргана тиква, смесена със захар, канела и орехи. Опечен, тиквеникът се поръсва с пудра захар.

РЕЦЕПТИ ЗА КОЛЕДА

Коледни курабии

Продукти: за около 30 броя, 250 г брашно, 350 г пудра захар, 1 яйце, 1 чаена лъжичка канела, 150 г масло, 2 супени лъжици сок от лимон, различни оцветители за готварски цели, пъстри и златни захарни топчета
Приготвяне: Брашното се пресява на работната плоскост, издълбава се кладенче. Отгоре се пресяват 150 г пудра захар, яйцето и канелата се сипват във вдлъбнатината. Студеното масло се накъсва на парченца и се нарежда по краищата. Всичко се накълца с голям нож, след което се омесва

бързо на гладко тесто. Увива се във фолио и престоява 30 минути в хладилника. Тавата се покрива с хартия за печене. Фурната се загрява предварително на 180 градуса. Тестото се омесва още веднъж кратко, разточва се върху леко набрашнена плоскост на кора с дебелина около 4 мм. Изрязват се фигурки с формички и се нареждат в тавата. Пекат се около 10 минути, изваждат се и се оставят да изстинат върху скара за сладкиши.

Лимоновият сок се разбърква с останалата пудра захар, разделя се на порции и се оцветяват различните оцветители. С помощта на шприц сладките се украсяват фигурално. Накрая се декорират със захарните топчета.

Време за приготвяне: около 50 минути
На парче: около 120 ккал

Коледни сърми

Продукти: 1 кг тлъсто свинско месо, 1-2 бр. кисели зелки, 30 г мас, червен пипер чубрица, черен пипер, сол

Приготвяне: Месото се нарязва на еднакви малки парченца. Посолява се и се поръсва с чубрица и черен пипер. Нарязват се листата на зелката според големината на парченцата месо. Всяко парче се увива като сарма. Сармите се нареждат в плитка тенджерата, чието дъно е покрито със ситно нарязано зеле. Заливат се с 1 ч.ч. (200 мл) топла вода и 1 ч.ч. (200 мл) зелен сок, притискат се с чиния и се варят на умерен огън. Готовите сарми се заливат с препържената мас с червения пипер и се поднасят топли.

Коледна пита

Продукти: 1 кг брашно, 3 бр. яйца, 750 г кисело мляко, 1/4 ч.ч. (50 мл) олио, 20 г мая, 1 ч.л. (5 г) сода бикарбонат, сол, захар, 1 бр. жълтък

Приготвяне: Маята се разтваря в малко хладка вода, сол и щипка захар. В брашното се прави кладенче, изсипва се втасалата мая с останалите продукти и се замесва тесто. Питата се оставя да втаса. Намазва се след това с 1 жълтък и се пече.

ТИКВЕНИК

Порции: 6

Продукти: 1 пакет фини кори, 1 кг тиква, 1 ч.ч. захар, 100 г изпечени орехи, канела, 1 ч.ч. олио

Приготвяне: Тиквата се настъргва на ренде и се поръсва със захарта, начуканите орехи и няколко щипки канела. Всяка кора се полива с лъжица олио и равномерно се разпределя пълнката от тиква. Корите се навиват на руло. Нарездат се в тава, намазана с олио, поливат се отгоре с малко олио. Пече се на умерена фурна. Преди сервиране се поръсва с пудра захар. ■

АМСТЕРДАМ

ПО СТЬПКИТЕ НА РЕМБРАНД

АВТОР И СНИМКИ: ИВАН ИВАНОВ

Можете да направите малък тест сами със себе си. Изговорете на глас името Амстердам и се опитайте до няколко секунди да подредите асоциациите, които ви идват на ум. Опитайте ли вече? Какво се получи – водни канали, футболен клуб, лалета, марихуана, колелета, улици с червени фенери и оскъдно облечени дами във витрините? Да, но още след първото ви идване в този безкрайно интересен град разбирате колко много поводи още имате, за да се връщате отново и отново в Амстердам.

Седя в колата унесен от красотите на холандските селца и провинциални градчета и се опитвам да преброя кое поред е това мое идване в страната на лалетата. Пред очите ми в кратки интервали се сменят няколко пасторални картини. Стари домове от червени тухли с огромни прозорци и, разбира се, без завеси, зелени поляни с пасящи крави, колоездачи и вода, вода, накъдето ти видят очите. Мрежата от изкуствено направените водни канали е толкова гъста на места, че ако се движите предимно с колело, както правят повечето

холандци, знанията за разположението на мостовете в околността са първа необходимост. Холандия е една огромна равнина, без нито един хълм или възвишение и може би страната с най-добрите условия за каране на колело и най-добрата мрежа от добре поддържани пътища само за колоездачи. „Виж тази планина там, това е сигурно най-високият холандски връх“, казва колежата ми, докато ми показва една огромна пясъчна купчина пред някакъв бетонен възел, и на мен не ми остава нищо друго освен да оценя брилянтното му чувство за

хумор. И след многото прочетена информация за това как от Средновековието с помощта на диги и прегради, холанците сантиметър по сантиметър са изтласквали морето и са печелели парчета земя, върху която да се заселят и да развиват земеделие, когато стоите на брега на някой от каналите, просто не можете да си представите тази толкова голяма по обем работа. Изразът „земя с цената на златото“ в този случай е максимално валиден. Знаейки тези факти от историята на Холандия, лесно правите връзка между това как

изглежда типичната холандска архитектура, хранителните навици и прословутата пестеливост и скромност на холандците. Разбира се, всичко е взаимно свързано, но нека да не избързваме.

ОБЯД В ЛАЙДЕН

Пътуваме за Амстердам. Колегата ми от редакцията е получил задачата да напише репортаж за холандския майстор на четката Рембранд, от чието рождение се навършват 400 години. От мен се иска статия за нощния живот на Амстердам, неговите рок и джаз клубове и места, свързани с историята на популярната музика. Спираме в родния град на Рембранд – Лайден, където той е посещавал университета на града като студент по литература, а в свободното си време се е учил да рисува. Лайден със своите тесни улици, канали, мостове и площад, чиято доминанта е протестантска катедрала от 17 век, понищо не се различава от който и да е холандски провинциален град. Има своята атмосфера и историческо излъчване и е също толкова романтичен както Амстердам. И тесните високи тухлени домове, увенчани с гредя и кука, са същите. Заради цената на земята холандските домове от време оно са на няколко етажа, малки и толкова тесни, че мебелите и до ден днешен се вкарват през прозорците с помощта на макара и кука, които висят над всеки дом. Когато посетите дома на Рембранд, разбирате, че дори и за заможните семейства в миналото комбинацията гардероб, който през нощта се променя в спалня, не е била изключение. Време е за обяд. Опитвам се да предложа на колегата да опитаме и нещо друго типично за холандската кухня, освен маринованата херинга с лук между две хлебче-

та. Това, че най-любимото ядене на холандците са пържените картофи с майонеза и различни сосове, го разбирате само докато се огледате какво държат в ръцете си повечето от минувачите на улицата. Но когато вземете менюто в ресторанта, бързо разбирате, че холандската кухня както и английската, освен пърженото рибено филе с пържени картофи не може да ви предложи нещо по-типично и различно. За сметка на това изборът от заведения с кухня от различни страни е по-богат от където и да било в Европа. Това се дължи и на факта, че Холандия е една етнически много смесена страна. Влияние върху това имат не само прословутата холандска толерантност и историческите предпоставки. Например чернокожите жители на Суринам, който все още е холандска

територия, са с холандски паспорти, а по брой на смесените бракове Холандия е на едно от първите места в света.

МАГНИТ ЗА ТУРИСТИ

Това е особено осезаемо в Амстердам, където се разделям с колегата си и се отправям към зелените дробове на града – известния „Вонделпарк“. Без успех се опитвам да открия следи, които да напомнят за някогашните хипита и различни протестни младежки организации, планирали своите акции във „Вонделпарк“, който е бил нещо като тяхно седалище. „Върнете ни колелетата“ – скандирала радикалната младеж по време на сватбата на принцеса Беатрис с немския аристократ Клаус Фон Амсберг през 1966 година,

припомняйки неговата служба във Вермахта, който в края на Втората световна война при оттеглянето си от Холандия конфискува хиляди колелета за собствени нужди. И идеите за много други акции на леви и анархистични групи, обединени под името „Провос“ (съкращение от дума-провокация), са се родили в този парк, съдейки от снимките в музея на съвременното холандско изкуство. От друга страна, местните казват, че именно тези младежки групи са изиграли през шейсетте години решаваща роля за промяната на Амстердам от консервативно и скучно място в модерен мултикултурен град с привлекателен културен и ношен живот, заради който се е превърнал в магнит за туристи-те от цял свят. Е, разбира се, немалка роля за това имат и от векове насам либералните холандски закони, които днес толерират проституцията, продажбата и консумацията на марихуана и други леки дроги в така наречените „кофи шопове“. Миризмата на трева се усеща на всяка крачка, особено в амстердамския квартал „Ред Лайт Дистрикт“, където основно е съсредоточен нощният живот на града с привкус на еротика.

Един от многото куриози, на които тук непрекъснато се натъквам, и които много красноречиво говорят за мирното холанд-

ско съществуване на раси, народи, култури, традиции и толерантност, е непосредствената близост на най-старата амстердамска катедрала от 13 век „Оуде Керк“ до витрините с жриците на любовта, които пък от своя страна са долепени до вратата на детска градина.

В МЛЕКАРНАТА ЗА РОК МУЗИКА

Не по-малко учуден съм, когато попадам в най-известния амстердамски рок клуб „Парадиско“, в който свирят и гиганти като Ролинг Стоунс, когато им домъчнее за потясна близост със публиката и искат да си припомнят вкуса на концертите от своето начало. „Парадиско“ се помещава в сградата на бивша църква и комбинацията от цветни стъклописи с религиозна тематика, висящи тон колони, светлини и миксажни пултове е наистина доста странна. За сметка на това акустиката на клуба е наистина приказна и затова много често английските звукозаписни фирми изпращат своите надеждни групи да записват свои концерти именно в „Парадиско“.

В не по-малко странна сграда се помещава и другото голямо понятие между амстердамските рок клубове. Нарича се „Мелквег“, което в превод означава „млекарна“ и наистина промишлената сграда е била

до началото на седемдесетте години млекарна, в която са се произвеждали прочутите холандски сирена и масла. Озовавам се пред клуба точно по обяд и на молбата ми да направя няколко снимки на интериора на клуба и да получа някаква информация за неговата история и драматургия, девойката на касата отговаря, че трябва да адресирам молбата си с имейл до продукцията на клуба. Знаейки, че до компютър скоро няма да се приближа, взимам лист хартия, на който пиша кой съм, що съм, за кои медии пиша, оставям телефонния си номер и почти без никаква вяра, че някога някой може да ми се обади по този въпрос, подавам обратно листа на младото усмихнато момиче. Когато ми звънят след няколко часа от „Мелквег“, че вечерта ще бъде вписан в списъка на гостите на клуба, и че съм добре дошъл да отразя вечерния концерт на най-популярната холандска група на всички времена Голден Еаринг, учудването ми е безкрайно.

„Мелквег“ се намира в центъра на амстердамския квартал „Лийдсеплейн“, който е другият голям забавен център на града. В сравнение с него Вацлавският площад вечер прилича на заспиващо село. Пробивам си път между тълпите веселящи се хора, които седят на чашка пред множеството заведения на открито и изчакват да

започнат програмите на клубовете, съсредоточени в околността му. От всички страни ме атакуват неонов светлини, звуците на уличните изпълнения на акробати, танцьори на брейк, шумът на трамваи и колелета, които се смесват с миризмата на индонезийски или тайландски гозби от съседните ресторанти. След концерта в „Мелквег“ имам среща с колежата си, с когото сядаме според местните обичаи на чаша бира в легендарния джаз клуб „Кафе Алто“. Не ми е много ясно как жителите на една страна с такива традиции в производството и консумацията на бира могат да предпочитат своето любимо питие в такива малки чаши, но понеже вече съм чувал за пословичната холандската пестеливост, скоро спирам да мисля върху това.

„Кафе Алто“ е дълъг запушен коридор, облепен с плакати и стари снимки на джазови знаменитости, които са свирили в него. Изключително добре свиращият квартет, който имаме късмета да чуем тази вечер, напомня за дългогодишните холандски традиции в джаза. Когато в 50-те и 60-те години на миналия век заради расовата дискриминация и по ред други причини много от американските джаз музиканти се преселват в Европа и по конкретно в Париж, някои от тях се установяват в Амстердам. В Амстердам до своята смърт през 1988 година живее и легендарният тромпетист Чет Бейкър.

СТАНИ ЧАСТ ОТ КАРТИНАТА

След няколко вечери, изпълнени с музика, решавам да се присъединя към програмата на моя колега и на следващия ден се отправяме към огромния Рийкс музей, в който освен шедьоври като „Нощната стража“ на Рембранд могат да се видят и много платна на стари холандски майстори като Питер Брьогел, Ван Халс, Вермеер или Рубенс. Пред паметника на Рембранд на площад „Рембранд плейн“ от няколко години се намира една от новите

забележителности на Амстердам. „Нощната стража“ на Рембранд – дело на двама руски скулптори, които са работили над това свое произведение повече от шест години, е изложена тук като двама и две бронзови статуи в човешки ръст. Почти никой от посетителите не устоява на изкушението да стане за миг част от картината на великия художник и да не си направи снимка за спомен. След няколко часа стоя пред оригинала на картината, за чиято история и композиция може да се напише книга. Сравнявам платната на Рембранд с тези на неговите съвременници и разбирам в какво се състои неговата уникалност. Подобно преживяване е посещението на музея на Ван Гог, който се намира в съседство на Рийкс музей. Тук посетителят намира на едно място почти всички най-известни картини на Ван Гог по простата причина, че преди своята смърт той не е продал нито една своя картина и цялото му наследство е станало държавна собственост.

След още един ден обиколка по музеите и клубовете на Амстердам стигам до извода, че и това мое поредно посещение няма да е достатъчно, за да видя всичко, което ме интересува. Може би идеята да седнеш на пейка и само ей така да наблюдаваш минаващите корабчета и лодки по каналите и да вдъхваш романтичната атмосфера на града съвсем не е лоша. Или просто да се разхождаш из най-големия пазар на цветя в света „Блоунмаркт“, който както много домове се намира върху плаващи понтони и да премисляш върху привлекателната възможност да прекараш част от живота си на хаусбот. Рембранд също много обичал Амстердам и често излизал със скицирник и молив в ръка, за да скицира старите домове и образи от ежедневието на този град, за който казвал, че е една огромна живописна картина. Убеден съм, че всеки който е бил поне веднъж в Амстердам, ще потвърди правотата на големия майстор. ■

АБОНАМЕНТ

АКО ИСКАТЕ ДА НАУЧИТЕ НЕЩО ПОВЕЧЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ И ПО СВЕТА, АКО ВИ ИНТЕРЕСУВА ЖИВОТА НА ИНТЕРЕСНИ ЛИЧНОСТИ, СВЪРЗАНИ С БЪЛГАРИЯ, АБОНИРАЙТЕ СЕ ЗА СПИСАНИЕ „БЪЛГАРИ“.

ГОДИШНИЯТ АБОНАМЕНТ ЗА 6 БРОЯ С ПОЩЕНСКИТЕ РАЗХОДИ Е 180 КРОНИ.

ПИШЕТЕ НИ НА АДРЕС:

o.s. VAZRAŽDANE
VOCELOVA 3
120 00 PRAHA 2 - VINOHRADY
GSM 777 196 322,
balgari@atlas.cz

Български, брой 5-6, 2007

Издание на българското малцинство в Чешката република

Издател: сдружение „Възраждане“, Americká 28, 120 00 Praha 2

Излиза с подкрепата на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата: E 13282

Тел.: 777 196 322,

e-mail: balgari@atlas.cz

Директор на изданието:

Мария Захариева

Главен редактор: Иван Иванов

Редактор: Лора Владимирова

Сътрудници: Наталия Бояджиева, Златина Йержабкова, Христина Стоева, Добромир Григоров

Дизайн: Михал Хусак

Година 6, брой 5-6/2007

BALGARI

Periodikum bulharské menšiny v České republice

Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Ако ви липсват стари броеве на списание „Българи“ и желаете да ви бъдат изпратени по пощата срещу 20 крони за брой, моля свържете се с нас на телефон 777 294 123 или на e-mail: balgari@atlas.cz

СДРУЖЕНИЕ „ВЪЗРАЖДАНЕ“
ДНИ НА БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА
КОНЦЕРТ НА
ВАЛЯ БАЛКАНСКА
И ПЕТЪР ЯНЕВ В ПРАГА
5.12.2007 Г. „ПАЛАС АКРОПОЛИС“
СВИМКИ: СТУДИО РАФ

НЕДВИЖИМИ ИМОТИ:

- ПОКУПКА
- ПРОДАЖБА
- НАЕМИ

ФИНАНСИРАНЕ ИПОТЕКИ КРЕДИТИ:

- НА ФИЗИЧЕСКИ
ЛИЦА
- НА ФИРМИ
- НА СДРУЖЕНИЯ

ЗАСТРАХОВКИ:

- ЖИВОТ
- ЗЛОПОЛУКА
- СГРАДИ
- ИМУЩЕСТВО

ЮРИДИЧЕСКИ УСЛУГИ:

- КОНСУЛТАЦИИ
- ДОГОВОРИ
- ЮРИДИЧЕСКИ
СЪВЕТИ

